

ΕΘΝΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ &
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΙΗ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα:

**«Η Οδηγία 2006/24/ΕΚ για την
Τήρηση Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων Κίνησης:
Επιπτώσεις & Ζητήματα Ενσωμάτωσης
στην Εθνική Έννομη Τάξη»**

Επιβλέπουσα: Δρ. Λίλιαν Μήτρου

Σπουδαστής: Γεώργιος Πασιόπουλος

ΑΘΗΝΑ – 2007

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην Δρ. Λίλιαν Μήτρου για την αμέριστη προσοχή και πολύτιμη βοήθεια της καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας. Ευχαριστώ ακόμη την Κα Ευδοκία Μπουντουρά, (Υπουργείο Δικαιοσύνης), τον Κο Γεώργιο Βασιλείου (Υπουργείο Ανάπτυξης), τον Κο Σταμάτη Μαργωμένο (Υπουργείο Ανάπτυξης), καθώς και τον Δρ. Γεώργιο Μπράνη (ΑΔΑΕ) για την συμβολή τους στην παρούσα εργασία.

Περίληψη

Η κοινοτική Οδηγία 2006/24/EK επιτάσσει την καθολική καταγραφή και αποθήκευση για μεγάλα χρονικά διαστήματα συγκεκριμένων δεδομένων ηλεκτρονικής επικοινωνίας των ευρωπαίων πολιτών. Το μέτρο αποσκοπεί στην χρήση της παραπάνω τεράστιας ποσότητας προσωπικών δεδομένων για τους λόγους της καταπολέμησης του εγκλήματος και εντάσσεται στο ευρύτερο κοινωνικοιστορικό πλαίσιο της υιοθέτησης νομοθετικών ρυθμίσεων για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας και της οργανωμένης εγκληματικότητας.

Η παρούσα εργασία στοχεύει κατά πρώτον στην παρουσίαση και αποτίμηση των διατάξεων της εν λόγω οδηγίας χρησιμοποιώντας διεθνώς παραδεκτές αρχές κανονιστικής ποιότητας και παρουσιάζοντας τις δυνάμει ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις τους. Το δεύτερο σκέλος της εργασίας στοχεύει στην κριτική παράθεση των επίκαιρων ζητημάτων εναρμόνισης και ενσωμάτωσης της Οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη.

Για την συγγραφή της εργασίας αναζητήθηκε και μελετήθηκε τόσο η σχετική διεθνής όσο και ελληνική βιβλιογραφία, αρθρογραφία και νομοθετική παραγωγή όσο και δελτία τύπου και ανακοινώσεις σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή μέσω βιβλιοθηκών και του διαδικτύου. Σχετικό υλικό σε προφορική μορφή αναζητήθηκε υπό μορφή προσωπικών συζητήσεων και συνεντεύξεων.

Η παραπάνω μελέτη υποδεικνύει ότι ένα καθεστώς διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας του συνόλου των πολιτών συνιστά καταρχήν μία κατάσταση έντονα δυσανάλογου περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων της ιδιωτικότητας και εμπιστευτικότητας των επικοινωνιών. Παράλληλα δημιουργεί δυνάμει ένα περιβάλλον παρεμπόδισης της άσκησης άλλων ατομικών δικαιωμάτων και θέτει τις προϋποθέσεις για ευρύτερες δυσμενείς κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνέπειες προς χάρην ενός αμφιλεγόμενα καλύτερου επιπέδου δημόσιας ασφάλειας. Σε επιταγή της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας προτείνεται η εθνική ενσωμάτωση της Οδηγίας με τον πιο ανώδυνο για τα ατομικά δικαιώματα τρόπο.

Λέξεις Κλειδιά: Οδηγία 2006/24/EK, Οδηγία 2002/58/EK, Διατήρηση ή Τήρηση Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων, δεδομένα κίνησης και θέσης, προσωπικά δεδομένα, ιδιωτικότητα, εμπιστευτικότητα επικοινωνιών, Δημόσια Ασφάλεια, Καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος και της Τρομοκρατίας.

Abstract

The European Community Directive 2006/24/EC enforces the blanket retention of specific electronic communications data of European citizens for relatively long periods of time . The measure aims in using this vast quantity of citizens' personal data for the purposes of the 'fight against crime'. In historic and social terms this is part of a greater effort in the adoption of more effective legal measures striving against international terrorism and organised crime.

This study presents and then evaluates the directive's legal provisions. It does so through the use of internationally declared principles of good law making while also weighing the wider sociopolitical and economic implications of such provisions. It then goes on in presenting and discussing 'in the spotlight' harmonisation issues as well as issues concerning the forthcoming transposition of the directive in greek national law.

In the course of this study a field research was carried out across the international & national bibliography and law making literature while the respective material was reached in either paper or electronic form through libraries and the internet. Relevant material in oral format was accessed through personal discussions and interviews.

This work suggests that a blanket data retention regime burdens the fundamental human rights of privacy and confidentiality of correspondence in a highly disproportionate way. At the same time it creates an environment that further impedes the exercise of other fundamental rights and sets the ground for wider social, political and economic implications all for the sake of an arguably improved level of public security. In concordance with the constitutionally established principle of proportionality, it is strongly recommended that the transposition of the directives' provisions in greek national law is pursued so as to impose the least burden to the affected fundamental rights and freedoms of natural and legal persons.

Key-words: Directive 2006/24/EC, Directive 2002/58/EC, Telecommunications Data Retention, Traffic data, Location data, Personal Data, Privacy, Confidentiality of Correspondence, Public Security, Fight against Terrorism and Organized Crime.

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	2
Abstract.....	3
Πίνακας Περιεχομένων.....	4
Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 1: Θεσμική Αναδρομή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.....	11
1.1 Θεμελιώδη Κείμενα & Αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων ..	12
1.2 Κοινοτικό Δίκαιο	14
1.3 Εθνικό Δίκαιο.....	16
1.4 Δίκαιο Κρατών Μελών της ΕΕ	17
1.5 Ιστορικό Ένταξης Οδηγίας στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα.....	18
Κεφάλαιο 2: Παρουσίαση της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ.....	23
2.1 Αντικείμενο Οδηγίας και σχετικοί Ορισμοί	24
2.2 Υπόχρεοι της Διατήρησης Δεδομένων	26
2.3 Κατηγοριοποίηση και Είδη Διατηρούμενων δεδομένων	30
2.4 Χρονικά Διαστήματα Διατήρησης	35
2.5 Αποζημίωση των Παρόχων.....	36
2.6 Προστασία, Ασφάλεια και Προσβασιμότητα των δεδομένων.....	36
2.7 Στατιστική αξιολόγηση της Οδηγίας.....	37
Κεφάλαιο 3: Αξιολόγηση της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ.....	38
3.1 Βασικοί άξονες αξιολόγησης της Οδηγίας	38
3.2 Σαφήνεια, Γνωστοποίηση και Νομιμότητα των Σκοπών.....	40
3.3. Αναγκαιότητα, Καταλληλότητα και Αναλογικότητα.....	43
3.4 Προσβασιμότητα και Ασφάλεια των Τηρούμενων Δεδομένων	50
Κεφάλαιο 4: Επιπτώσεις της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ.....	54
4.1 Κοινωνικές Επιπτώσεις	54
4.2 Πολιτικές Επιπτώσεις	57
4.3 Οικονομικές Επιπτώσεις	59
Κεφάλαιο 5: Θέματα Εναρμόνισης της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ.....	61
5.1 Θεσμικά Θέματα	61
5.2 Οικονομοτεχνικά Θέματα.....	66
5.3 Προτάσεις.....	72
Κεφάλαιο 6: Θέματα Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ στην Ελληνική Έννομη Τάξη.....	74
6.1 Θεσμικά Ζητήματα.....	74
6.2 Οικονομοτεχνικά Ζητήματα	84
6.3 Προτάσεις.....	85
Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα.....	88
Πίνακας Βιβλιογραφίας.....	93
Παράρτημα Α: “Η Οδηγία 2006/24/ΕΚ”	100

(Κενή Σελίδα)

Εισαγωγή

Η ιστορική συγκυρία των τρομοκρατικών επιθέσεων στην Νέα Υόρκη της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, σε συνδυασμό με τις εν συνεχεία οργανωμένες επιθέσεις στη Μαδρίτη (2004) και το Λονδίνο (2005) σηματοδότησαν την απαρχή μίας περιόδου «παγκοσμιοποιημένης ανασφάλειας» με κύριο αίτημα και σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Συνοδεύτηκε η εντατική αυτή προσπάθεια με την επιστράτευση - μεταξύ άλλων πρόσφορων μέσων - των *Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)* για την μεγάλης έκτασης και διεισδυτικότητας καταγραφή και αποθήκευση των προσωπικών δεδομένων ηλεκτρονικών επικοινωνιών των φυσικών και νομικών προσώπων για προληπτικούς λόγους¹. Σε αυτό το ευρύτερο κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο υιοθετήθηκε η κοινοτική Οδηγία 2006/24/ΕΚ για την υποχρεωτική αποθήκευση συγκεκριμένων δεδομένων ηλεκτρονικών επικοινωνιών του συνόλου των ευρωπαϊών πολιτών με σκοπό την ευρεία χρήση τους για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της εγκληματικότητας².

Στον αντίποδα της παραπάνω θεώρησης η «Κοινωνία της Πληροφορίας» στην αρχή του 21^{ου} αιώνα, έχει εξελιχθεί στο βαθμό που να απαιτεί την προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων των φορέων της έναντι των νέων

¹ COM (2005) 438 τελικό, 2005/0182(COD), Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ», Βρυξέλλες, 21.9.2005.

² Οδηγία 2006/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006 «για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ» ΕΕ L 105/54, 13.4.2006, Βλ. Παράρτημα Α.

κινδύνων που σχετίζονται με την τεχνολογική εξέλιξη και τη χρήση της³. Η θεσμική θωράκιση των προϋποθέσεων της ελευθερίας και συμμετοχής στο νέο ηλεκτρονικό κοινωνικό γίνεσθαι, από δυσανάλογους περιορισμούς και παρεμβάσεις, εκφράζεται με την κατοχύρωση του δικαιώματος στην «πληροφοριακή ελευθερία». Η «πληροφοριακή ελευθερία» πραγματοποιείται συνδυασμένα μέσα από τα δικαιώματα στην ελευθερία της έκφρασης, στην προστασία του ιδιωτικού βίου, στην ελευθερία και στο απόρρητο των επικοινωνιών, αλλά και στα κατά επέκταση δικαιώματα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και αυτοπροσδιορισμού και δη στο δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων των φυσικών προσώπων⁴. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων κατοχυρώθηκε θεσμικά κυρίως προκειμένου να διαφυλάξει τις προϋποθέσεις για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων και της προστασίας της ιδιωτικότητας τους στην νέα τεχνολογικά διαμορφωμένη κοινωνική πραγματικότητα. Η προστασία αυτή θεωρήθηκε αναγκαία λόγω της δυνατότητας αυτοματοποιημένης και μαζικής επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, με την βοήθεια των ταχύτατα εξελισσόμενων ΤΠΕ για απεριόριστους, ενίοτε παράνομους ή αθέμιτους σκοπούς⁵. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας η προστασία της ηλεκτρονικής ιδιωτικότητας (*e-privacy*) στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες εξειδικεύτηκε θεσμικά με την Κοινοτική Οδηγία 2002/58/EK⁶ και σύντομα ακολούθησαν οι ενσωματώσεις της στα Κανονιστικά Κείμενα των Κρατών Μελών συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδος με τον ν. 3471/2006⁷.

³ Μήτρου, Λ. (2005), « Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλεια», *Συμβολή για τον Τιμητικό Τόμο του Νομικού Συμβουλίου το Κράτους*, 2006. Κράτους (επεξεργασμένη μορφή εισήγησης που παρουσιάστηκε στην κοινή εκδήλωση των DAAD, Alexander von Humboldt και της Γερμανικής Πρεσβείας με θέμα «Προστασία προσωπικών δεδομένων στην εποχή καταπολέμησης της τρομοκρατίας», Αθήνα, 5.12.2005, σελ 1.

⁴ Βλ. αθροιστικά: Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) (άρθρα 7 και 8), Οδηγία 95/46/EK για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και Ελληνικό Σύνταγμα 1975/86/01 Άρθρα 9, 9Α, 19.

⁵ Η ψηφιοποίηση της πληροφορίας σε συνδυασμό με την χρήση ταχύτατων 'μικροεπεξεργασιών ψηφιακών δεδομένων', ψηφιακών 'μέσων αποθήκευσης' μεγάλης χωρητικότητας και κύρια η χρήση 'ευρυζωνικών' τεχνολογιών έχει αυξήσει τρομακτικά τις δυνατότητες για ταχεία και υψηλής περιεκτικότητας μετάδοση, αποθήκευση και επεξεργασία πληροφοριακών δεδομένων μέσω των υπηρεσιών και δικτύων ηλεκτρονικής επικοινωνίας.

⁶ Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, «σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών» (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), ΕΕ L 201/37, 31.7.2002.

⁷ Ν. 3471/2006 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του Ν. 2472/1997» (ΦΕΚ Α' 133/28.06.2006)

Σε πρώτη ανάγνωση διαφαίνεται ότι η προώθηση στην παγκόσμια ατζέντα της προτεραιότητας της καταπολέμησης της τρομοκρατίας συνθέτει ένα περιβάλλον σύγκρουσης μεταξύ ατομικών δικαιωμάτων και συλλογικών αγαθών και συγκεκριμένα ένα νέο ιστορικό πλαίσιο έντονου περιορισμού του ατομικού δικαιώματος της «ελευθερίας» προς όφελος μίας προληπτικού τύπου προστασίας της «δημόσιας ασφάλειας»⁸.

Στην Ευρώπη η θεσμική αναζήτηση μίας πιο ευδιάκριτης στάθμισης μεταξύ των θεμελιωδών αυτών έννομων αγαθών στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών οδήγησε τελικά στην θέσπιση της εν λόγω Οδηγίας 2006/24/EK (επονομαζόμενη ως 'Οδηγία Τήρησης Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων'-Data Retention Directive) η οποία τροποποίησε την Οδηγία 2002/58/EK και αναφέρεται στην για προληπτικούς λόγους υποχρεωτική και καθολική διατήρηση για μεγάλα χρονικά διαστήματα συγκεκριμένων 'έξωτερικών' δεδομένων επικοινωνίας - των χρηστών-συνδρομητών - από τους πάροχους ηλεκτρονικών υπηρεσιών και δικτύων. Τα δεδομένα αυτά δεν αφορούν το περιεχόμενο της επικοινωνίας αλλά δεδομένα που μεταξύ άλλων προσδιορίζουν το είδος, τους αποδέκτες, την χρονική στιγμή, την διάρκεια και την γεωγραφική θέση των μερών της επικοινωνίας. Σκοπός του μέτρου είναι η διασφάλιση της ευχερούς πρόσβασης στα δεδομένα αυτά από τις διωκτικές αρχές για τις ανάγκες διερεύνησης, εξιχνίασης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων. Η ρύθμιση παρότι σε πρώτη ανάγνωση φαίνεται να αφορά κυρίως ζητήματα αστυνομικής συνεργασίας (μία θεματική ενότητα που κατεξοχήν αντιμετωπίζεται στα πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)) αποφασίσθηκε τελικά στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα της ΕΕ με πρόταση της Επιτροπής και την συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην αποφασιστική διαδικασία. Ως νομική βάση για μία τέτοια επιλογή αποτέλεσε το επιχείρημα ότι στόχος της ρύθμισης είναι η εναρμόνιση των διατάξεων των κρατών μελών σε ότι αφορά τις σχετικές υποχρεώσεις διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας από τους τηλεπικοινωνιακούς παρόχους

⁸ Ανθόπουλος, Χ. (2005), «Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην ασφάλεια», στο Ανθόπουλος Χ./Κοντιάδης Ξ./Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Αθήνα, Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας, σελ. 109-135.

και προκειμένου να προστατευθεί η κοινή εσωτερική αγορά από τις ανισοβαρείς επιπτώσεις της υποχρέωσης αυτής στα κράτη μέλη⁹.

Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε με πρακτικούς όρους την έκταση και ένταση των δυνάμει επιπτώσεων της Οδηγίας 2006/24/EK. Το «φυσικό ανάλογο» (σε αντιδιαστολή με το «ηλεκτρονικό» ανάλογο) αυτής της ρύθμισης αντιστοιχεί στην συστηματική και ανεξαρτήτως χώρου και χρόνου βιντεο-καταγραφή και αποθήκευση των 'φυσικών' κινήσεων όλων των πολιτών καθιστώντας τους 'οιωνοί ύποπτοι' σοβαρών ποινικών αδικημάτων¹⁰. Ένα τέτοιο απρόσμενα περιοριστικό θεσμικό πλαίσιο, δεν είχε ιστορικά έως σήμερα κάνει την εμφάνιση του σε τέτοια έκταση και κλίμακα¹¹. Επομένως η Οδηγία 2006/24/EK σηματοδοτεί μία ιστορικής σημασίας καμπή στον τρόπο, με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τις έννοιες της σύγχρονης φιλελεύθερης και δημοκρατικής πολιτείας. Σε πρώτη ανάγνωση διαφαίνεται ότι η τεχνολογική δυνατότητα και ευκολία καθολικής ηλεκτρονικής επιτήρησης και διατήρησης προσωπικών δεδομένων επικοινωνίας σε άρρητο συνδυασμό με την ιστορική συγκυρία της ανάδυσης της κοινωνίας της «διακινδύνευσης» και της «ανασφάλειας» έχει επηρεάσει σημαντικά την θεσμική μας κρίση, τα πρότυπα ελευθερίας και την ουσιαστική μορφή και ποιότητα της δημοκρατίας μας¹².

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην παρουσίαση και αποτίμηση των ρυθμίσεων της νέας Οδηγίας 2006/24/EK χρησιμοποιώντας κοινά αποδεκτές και θεσμοθετημένες σε ευρωπαϊκό επίπεδο αρχές αξιολόγησης κανονιστικής ποιότητας. Τόσο τα αποτελέσματα όσο και οι δυνάμει μεσοπρόθεσμες

⁹ Βλ. γνώμη εισηγητή για την νομική βάση της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας στην Έκθεση της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «σχετικά με την Πρωτοβουλία της Γαλλίας, της Ιρλανδίας, της Σουηδίας και της Μεγάλης Βρετανίας για μία απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου που αφορά την φύλαξη δεδομένων, των οποίων η επεξεργασία και διατήρηση σχετίζονται με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή τα οποία υπάρχουν σε δημόσια δίκτυα επικοινωνίας, με σκοπό την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη αξιοποιώντας πράξεις στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η τρομοκρατία», Έγγραφο Συνόδου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Α6-0174/2005 Τελικό, 31.5.2005, (Εισηγητής Έκθεσης : Alexander Nuno Alvaro).

¹⁰ Τσόλιας Γ. «Η διατήρηση και επεξεργασία δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την Οδηγία 2006/24/EK», ΔΙΜΜΕ 3/2006-Έτος 3^ο.

¹¹ Η Ομάδα Εργασίας του Άρθρου 29 της Οδηγίας 1995/46/EK αναφέρθηκε σε «ιστορική εξέλιξη χωρίς προηγούμενο».

¹² Μανωλεδάκης Ι., (2005) «Κοινωνία της διακινδύνευσης: Μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας», στο Ανθόπουλος Χ./Κοντιάδης Ξ./Παπαθεοδώρου Θ. (επιμέλεια), [2005], *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Αθήνα, Α.Ν. Σάκκουλας, σελ. 183-194.

επιπτώσεις της Οδηγίας χρησιμοποιούνται για την ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών του θεσμού της υποχρεωτικής και αδιάκριτης τήρησης των εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας. Ακολουθεί μία παρουσίαση των θεμάτων εναρμόνισης της Οδηγίας σε κοινοτικό επίπεδο η οποία προηγείται της επίκαιρης ανάδειξης των σημαντικών ζητημάτων ενσωμάτωσης των θεσμικών επιταγών της Οδηγίας στην ημεδαπή έννομη τάξη.

Κεφάλαιο 1

Θεσμική Αναδρομή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

Είναι σημαντικό να εντάξουμε την Οδηγία 2006/24/ΕΚ και γενικότερα την διατήρηση των ηλεκτρονικών δεδομένων επικοινωνίας για τους σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος στο ιστορικό θεσμικό περιβάλλον που προηγήθηκε της θέσπισης της. Αυτή η κανονιστική αναδρομή εξυπηρετεί δύο ως επί το πλείστον σκοπούς: Πρωταρχικά την περιγραφή της διεθνούς, κοινοτικής και εθνικής θεσμικής «κληρονομιάς» πάνω στην οποία οικοδομήθηκε το νέο νομοθετικό γίγνεσθαι της προστασίας των προσωπικών δεδομένων που υπόκεινται σε ηλεκτρονική επεξεργασία. Κατά δεύτερο στην σύνδεση της εξεταζόμενης οδηγίας τόσο με τις θεσμικές όσο και με τις ιστορικές εξελίξεις που συνέβαλλαν στην υιοθέτηση της.

Η πληροφοριακή ελευθερία¹³ είναι συνισταμένη επιμέρους συστατικών δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα στην προστασία των ηλεκτρονικών προσωπικών δεδομένων κατέχει εξέχουσα θέση. Τα προσωπικά

¹³ Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. & Ταλίδου, Ζ. (2006), « Η προληπτική διατήρηση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος (Οδηγία 2006/24/ΕΚ), *ΔιΜΜΕ 2/2006-Έτος 3^ο*, σελ. 1.

δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή υπόκεινται στα τεχνικά χαρακτηριστικά της πολυσυλλεκτικότητας¹⁴ κατά την συλλογή τους και της εντατικότητας κατά την επεξεργασία τους και άρα διευκολύνουν την μεγάλης έκτασης και έντασης αθέμιτη και παράνομη χρήση τους. Επομένως πέρα του γενικού νομοθετικού πλαισίου ο διεθνής, κοινοτικός και εθνικός νομοθέτης εύλογα θεσμοθέτησε πρόσθετες διατάξεις οι οποίες και εξειδικεύουν την προστασία προσωπικών δεδομένων στο πεδίο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

1.1 Θεμελιώδη Κείμενα & Αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων

Η πρώτη ευρέως αποδεκτή διεθνής κατοχύρωση της προστασίας της προσωπικής ζωής και της ιδιωτικής επικοινωνίας προκύπτει από το άρθρο 8, παρ.1 της 'Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου' (ΕΣΔΑ) του Συμβουλίου της Ευρώπης όπου ρητά αναφέρεται ότι:

«κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να γίνεται σεβαστή η ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή, το σπίτι και η αλληλογραφία του»¹⁵.

Η προστασία της πληροφοριακής ελευθερίας στον τομέα των 'ηλεκτρονικού τύπου' προσωπικών δεδομένων κατοχυρώθηκε διεθνώς με νομικά δεσμευτικό τρόπο για πρώτη φορά στις 28 Ιανουαρίου 1981 με την 'Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης (Σύμβαση 108)¹⁶. Η Σύμβαση 108 έχει τίτλο την «Προστασία των Ατόμων από την Αυτόματη Επεξεργασία

¹⁴ 'Πολυσυλλεκτικότητα' υπό την έννοια της εύκολης δυνατότητας απόκτησης τους από πολλαπλά και εξ αποστάσεως σημεία συλλογής ιδίως μέσω διασυνδεδεμένων δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Ο αγγλικός τεχνικός όρος χρησιμοποιείται στην τεχνολογία δικτύων πληροφορικής ως multicast (πολυσυλλεκτικός) και αφορά την ταυτόχρονη μετάδοση μίας πληροφορίας σε πολλαπλούς αποδέκτες. Βλ. <http://www.webopedia.com/TERM/multicast.html>

¹⁵ Βλ. παρ. 1, Άρθρο 8, 'Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου' του Συμβουλίου της Ευρώπης, Νο 5, Ρώμη 4.ΧΙ.1950, Στο ίδιο άρθρο στην παρ. 2 αναφέρεται ότι «...δεν επιτρέπεται ανάμειξη από δημόσια αρχή στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος παρά μόνον αν είναι σύμφωνη με τον νόμο και είναι αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία για λόγους εθνικής ασφάλειας, δημόσιας ασφάλειας ή οικονομικής ευημερίας μίας χώρας, για την αποτροπή αταξίας ή εγκλήματος, την προστασία της υγείας και των ηθών, καθώς και για την προστασία των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των άλλων» Βλ. ιστοθέση για πλήρες κείμενο ΕΣΔΑ <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts/Basic+Texts/The+European+Convention+on+Human+Rights+and+its+Protocols/>

¹⁶ Ευρωπαϊκή Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης "σχετικά με την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων", Στρασβούργο, 28.1.1981. Βλ. ιστοθέση <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/108.doc>

*Προσωπικών Δεδομένων»*¹⁷. Αποτελεί εξειδίκευση και συμπλήρωση της έννοιας της προστασίας του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου όπως αυτή θεσπίστηκε με το Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Σύμφωνα με τις επιμέρους διατάξεις του Άρθρου 5 της Σύμβασης 108 για την *‘ποιότητα των προσωπικών δεδομένων’*¹⁸, αυτά πρέπει να είναι συλλέγονται με θεμιτά και νόμιμα μέσα και δεν πρέπει να αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας παρά μόνο για νόμιμους και συγκεκριμένους σκοπούς (*αρχή του σκοπού*). Πρέπει τα δεδομένα που καταγράφονται να είναι αναγκαία (*αρχή της αναγκαιότητας*), πρόσφορα και συναφή (*αρχή της καταλληλότητας*), ακριβή, ενημερωμένα και επικαιροποιημένα (*αρχή της ακρίβειας*) και όχι δυσανάλογα σε ότι αφορά την υλοποίηση των προκαθορισμένων και συγκεκριμένων σκοπών (*αρχή της αναλογικότητας*). Εξίσου ιστορικά και εννοιολογικά σημαντική είναι η διαβάθμιση των δεδομένων σε ευαίσθητα και μη¹⁹. Εγγυήσεις για την ασφάλεια, ακεραιότητα και την δυνατότητα στην πρόσβαση και διάδοση των προσωπικών δεδομένων καταγράφηκαν εκεί για πρώτη φορά, δηλώνοντας ρητά ότι κατάλληλα μέτρα ασφαλείας χρειάζεται να τηρούνται για την προστασία ηλεκτρονικών αποθηκευμένων αρχείων από την εκ παραδρομής ή χωρίς εξουσιοδότηση καταστροφή ή απώλεια τους καθώς και την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένες προσβάσεις, μετατροπές ή διαδόσεις²⁰.

Το θεμελιώδες αυτό κείμενο για την προστασία από την *‘αυτοματοποιημένη’* και εμμέσως πλην σαφώς με *‘ηλεκτρονικά μέσα’* επεξεργασία προσωπικών δεδομένων αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο για την διάνθιση τόσο του εθνικού, συνταγματικού όσο και κοινοτικού δικαίου στους χρόνους που ακολούθησαν. Η ιστορική σημασία της Σύμβασης αυτής είχε ως αποτέλεσμα την συμβολική καθιέρωση της 28 Ιανουαρίου – ημερομηνία

¹⁷ Η *‘αυτόματη επεξεργασία’* προσωπικών δεδομένων έχει γίνει σήμερα ουσιαστικά συνώνυμη της *‘ηλεκτρονικού τύπου’* επεξεργασία δεδομένων σε *‘ψηφιακή μορφή’* ιδίως λόγω της δυνατότητας που έχουν τα δεδομένα αυτά να υπόκεινται σε *μαζική επεξεργασία* από ηλεκτρονικούς υπολογιστές και παράγοντας τα προϊόντα της επεξεργασίας σε ελάχιστο χρόνο.

¹⁸ Βλ. άρθρο 5, εδάφια 5α-5^ε ο.π. Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης, 28.1.1981.

¹⁹ Βλ. άρθρο 6, ο.π. Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης, 28.1.1981.

²⁰ Βλ. άρθρο 7, ο.π. Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης, 28.1.1981.

κατοχύρωσης της Σύμβασης 108 το 1981- ως την ‘παγκόσμια ημέρα προστασίας προσωπικών δεδομένων’.

Με την Σύμβαση 108 και κατά τις δεκαετίες του 80 και 90, οι χρονικές στιγμές θέσπισης νομικά δεσμευτικών κειμένων σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο για την ενσωμάτωση και πιο εμπειριστατωμένη προστασία των ηλεκτρονικών προσωπικών δεδομένων, διέφεραν ανάλογα με τον βαθμό κοινωνικοπολιτικής ευαισθησίας, τις συνταγματικές παραδόσεις και τον βαθμό ωρίμανσης των κοινοτικών και εθνικών θεσμών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) με ιδιαίτερη αναφορά στο Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και σε κάποιες περιπτώσεις με μνεία των διατάξεων της Σύμβασης 108 έχει εκδώσει ένα σώμα αποφάσεων σχετικών με τους όρους χρήσης δεδομένων τηλεπικοινωνίας όπως αυτές χρησιμοποιήθηκαν μετά από επεξεργασία για τους λόγους της καταπολέμησης του εγκλήματος²¹.

1.2 Κοινοτικό Δίκαιο

Στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σύμφωνα με το άρθρο 6 της Συνθήκης για την ΕΕ²² ή Ένωση οφείλει σεβασμό στα θεμελιώδη δικαιώματα όπως αυτά κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και προκύπτουν από τις συνταγματικές παραδόσεις των Κρατών μελών και να τα θεωρεί ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Η Κοινότητα έχει προσχωρήσει στην Σύμβαση 108 σε επίπεδο Κρατών μελών. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων σε κοινοτικό επίπεδο έχει εμπλουτιστεί και με το άρθρο 286 της Συνθήκης για την ΕΕ όπου και επεκτείνεται η προστασία προσωπικών δεδομένων έναντι επεξεργασιών στις οποίες προβαίνουν όργανα και υπηρεσίες της Κοινότητας

²¹ Για μία κριτική επισκόπηση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ, βλ. De Hert, P., (2005) “Balancing security and liberty within the European human rights framework. A critical reading of the Court’s case law in the light of surveillance and criminal law enforcement strategies after 9/11, *Utrecht Law Review*, Vol. No. 1, pp 68-96.

²² Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Μάαστριχτ, Επίσημη Εφημερίδα C 191, 29 Ιουλίου 1992, βλ. ιστοθέση <http://www.eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/1992M/html/1992M.html>

και πήρε πιο εμπειριστατωμένη μορφή με τον Κανονισμό 45/2000.²³ Στον Κανονισμό αυτό ανατέθηκε ο έλεγχος του επιπέδου της προστασίας αυτής σε έναν ανεξάρτητο εποπτικό όργανο, τον Ευρωπαϊκό Επόπτη Προστασίας Δεδομένων (ΕΕΠΔ) και η προστασία αυτή αφορούσε και δεδομένα που διακινούνται στο πλαίσιο των εσωτερικών δικτύων επικοινωνίας των κοινοτικών οργάνων και υπηρεσιών.

Στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα της ΕΕ, η Σύμβαση 108 χρησιμοποιήθηκε ως βασική πηγή δικαίου για την σύνταξη της Οδηγίας 95/46/EK, το βασικό νομοθετικό κείμενο πλαίσιο για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών της Κοινότητας σε θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων²⁴.

Ακολούθησε η ειδικότερη ρύθμιση για την εναρμονισμένη προστασία στον τομέα των τηλεπικοινωνιών – η Οδηγία 97/66/EK²⁵ - η οποία τελικά αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2002/58/EK²⁶. Η Οδηγία 97/66/EK επέτρεπε την διατήρηση των προσωπικών δεδομένων επικοινωνίας από τους πάροχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών μόνον για τους σκοπούς της επεξεργασίας σχετικούς με την εκτέλεση της σύμβασης τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και όπου αυτή διενεργείται με την συγκατάθεση του συνδρομητή των υπηρεσιών αυτών²⁷. Σε αντιδιαστολή με το παραπάνω το άρθρο 15 της νέας οδηγίας 2002/58/EK έδωσε την δυνατότητα (αλλά όχι επιβάλλοντας την υποχρέωση) στα κράτη μέλη να διατηρούνται προληπτικά με συστηματικό και καθολικό τρόπο ηλεκτρονικά προσωπικά δεδομένα επικοινωνίας για ορισμένα

²³ Βλ. άρθρο 2, Κανονισμός (ΕΚ) Νο. 45/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18^{ης} Δεκεμβρίου 2000 «για την προστασία των ατόμων από επεξεργασίες προσωπικών δεδομένων από τα Κοινοτικά όργανα και Υπηρεσίες και την ελεύθερη διακίνηση τους» Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L8, 12.01.2001, σελ. 1-22.

²⁴ Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών». ΕΕ L281/31, 23.11.1995.

²⁵ Οδηγία 97/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 «περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα» ΕΕ L 024/01, 30.01.1998.

²⁶ Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12ης Ιουλίου 2002 «σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες)» ΕΕ L 201/37, 03.05.2006.

²⁷ Βλ. ο.π. εδάφια 2,3, άρθρο 6, Οδηγία 97/66/EK.

χρονικά διαστήματα «...για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της εθνικής άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, και για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων...»²⁸.

Το άρθρο 15 της Οδηγίας 2002/58/EK αποτελεί τον πρόδρομο της νέας Οδηγίας 2006/24/EK για την υποχρεωτική διατήρηση των δεδομένων επικοινωνίας και σε συνδυασμό με τα γεγονότα της 11ης Σεπτ. 2001 στην Νέα Υόρκη είναι η πρώτη σημαντική ευρωπαϊκή θεσμική καμπή στον τρόπο σκέψης σε ότι αφορά την διατήρηση των ηλεκτρονικών προσωπικών δεδομένων επικοινωνίας για τους σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος. Κατ' ουσία μετατόπισε αισθητά το σημείο στάθμισης υπέρ της ανάγκης για περισσότερη 'ασφάλεια' και εις βάρος της προστασίας του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού και ιδιωτικότητας του ατόμου.

1.3 Εθνικό Δίκαιο

Το κείμενο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης 108 για την προστασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα από αυτοματοποιημένες επεξεργασίες μεταφέρθηκε ως είχε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 2068/1992²⁹.

Ο εθνικός νομοθέτης ενσωμάτωσε το γενικό πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων της Οδηγίας 95/46/EK με τον Ν.2472/1997.³⁰ Το δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων και μάλιστα με ιδιαίτερη αναφορά στην προστασία τους από επεξεργασία «ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα» κατοχυρώθηκε και συνταγματικά με το Άρθρο 9Α του Συντάγματος 1975/86/01.

Ακολούθησε η ενσωμάτωση της καταργηθείσας Οδηγίας 97/66/EK για τον τομέα των τηλεπικοινωνιών με τον Ν. 2774/1999. Πρόσφατα και αργοπορημένα σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη έγινε η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2002/58/EK με τον Ν.3471/2006 για την «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν. 2472/1997» ο οποίος κατά κύριο λόγο κατάργησε τον Ν.2774/1999 και εναρμόνισε σε μεγάλο βαθμό τον Ν.2472/1997

²⁸ Βλ. ο.π. εδάφιο 1, άρθρο 15, Οδηγία 2002/58/EK.

²⁹ Ν. 2068/1992 «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα» (ΦΕΚ Α' 118/09.07 1992).

³⁰ Ν.2774/1999 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα» (ΦΕΚ Α' 287/22.12.1999) (Καταργήθηκε με τον Ν. 3471/2006).

με την οδηγία 95/46/EK. Η διακριτική ευχέρεια που έδωσε το άρθρο 15 της Οδηγίας 2002/58/EK για την προληπτικού χαρακτήρα καθολική διατήρηση ηλεκτρονικών δεδομένων επικοινωνίας για ορισμένα χρονικά διαστήματα έτσι ώστε να είναι ανά πάσα στιγμή διαθέσιμα στις διωκτικές αρχές, δεν βρήκε πρόσφορο έδαφος στον Έλληνα κοινό νομοθέτη και καμία σχετική διάταξη δεν ενσωματώθηκε στον Ν.3471/2006. Η διατήρηση είναι σήμερα επιτρεπτή στην ελληνική επικράτεια μόνον για λόγους της διακρίβωσης της χρέωσης των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και μετά από συγκατάθεση του συνδρομητή³¹.

Προκειμένου οι διωκτικές αρχές να αποκτήσουν πρόσβαση σε δεδομένα επικοινωνιών συγκεκριμένου κατηγορούμενου εφαρμόζεται το θεσμικό πλαίσιο που περιβάλλει την προστασία και άρση του απορρήτου των επικοινωνιών. Οι σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις περιλαμβάνουν τον Ν. 2225/1994 για την ελευθερία της επικοινωνίας και της ανταπόκρισης όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τον Ν. 3115/2003 με τον οποίο και ιδρύθηκε η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ.) και ορίζονται τα αδικήματα του ποινικού δικαίου για τα οποία είναι επιτρεπτή η άρση του απορρήτου. Η διαδικασία της άρσης διέπεται από το π.δ. 47/2005³² και εφαρμόζεται μόνον κατόπιν έκδοσης εντάλματος από δικαστική αρχή.

Επομένως η ελληνική πρακτική για τις περιπτώσεις της εξιχνίασης εγκλημάτων αντιμετωπίζει το αίτημα αποθήκευσης δεδομένων επικοινωνίας ως άρση του απορρήτου η οποία εφαρμόζεται περιπτώσιολογικά επί ειδικού κατηγορητηρίου και επί συγκεκριμένων υπόπτων και όχι σε γενικευμένη βάση όπως μία καθολικού και υποχρεωτικού τύπου διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας χωρίς συγκεκριμένο κατηγορητήριο και επί του συνόλου του πληθυσμού.

1.4 Δίκαιο Κρατών Μελών της ΕΕ

³¹ Βλ.ο.π. άρθρο 5, Ν.3471/2006

³² ΠΔ 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» (ΦΕΚ Α' 64/10.03.2005).

Κάποιες χώρες κράτη μέλη της ΕΕ όπως η Ιταλία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο³³, υιοθέτησαν ρυθμίσεις οι οποίες επέβαλαν την υποχρέωση της καθολικής και συστηματικής τήρησης δεδομένων επικοινωνίας κίνησης για λόγους που αφορούσαν την καταπολέμηση του εγκλήματος σύμφωνα με το Άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ. Τελικά παρουσιάστηκε μία έντονη ανομοιογένεια σε ότι αφορά τις κατηγορίες δεδομένων που διατηρούνται και τα χρονικά διαστήματα υποχρεωτικής διατήρησης τους η οποία εντάθηκε με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας τον Μάιο του 2004.

1.5 Ιστορικό Ένταξης Οδηγίας στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα

Υπό την προεδρία της Ιρλανδίας και λίγο μετά την τρομοκρατική επίθεση στην Μαδρίτη στις 11 Μαρτίου 2004 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με Διακήρυξη του στις 25 Μαρτίου τάχθηκε υπέρ της ανάληψης κοινών μέτρων καταπολέμησης της Τρομοκρατίας μέρος των οποίων αφορούσε την επεξεργασία νομικών διατάξεων για την διατήρηση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων από τους πάροχους των δημόσια προσβάσιμων δικτύων επικοινωνιών. Ως παρεπόμενο της παραπάνω διακήρυξης και στο πλαίσιο της Συνόδου του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στο τέλος Απριλίου 2004, οι εκπρόσωποι της Γαλλίας/Σουηδίας/Ιρλανδίας/Ηνωμένου Βασιλείου κατέθεσαν μία κοινή πρόταση για την υιοθέτηση μίας Απόφασης-Πλαίσιο για την προσωρινή φύλαξη δεδομένων τηλεπικοινωνίας³⁴. Επομένως η ρύθμιση αυτή τέθηκε στα πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα της ΕΕ για το λόγο ότι αφορά σε μεγάλο βαθμό την αστυνομική και δικαστική συνεργασία μεταξύ των Κ-Μ σε ποινικές υποθέσεις και εν ολίγης την αποτελεσματικότητα των διωκτικών αρχών στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Η πρόταση στα

³³ Για μία πιο αναλυτική παράθεση ρυθμίσεων σε άλλα κράτη μέλη Βλ. Kosta, E., Valcke, P. (2006), "Retaining the Data Retention Directive", *ELSEVIER, Computer Law and Security Report* 22, pp. 370-380.

³⁴ «Πρωτοβουλία της Γαλλίας, της Ιρλανδίας, της Σουηδίας και της Μεγάλης Βρετανίας για μία απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου που αφορά την φύλαξη δεδομένων, των οποίων η επεξεργασία και διατήρηση σχετίζονται με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή τα οποία υπάρχουν σε δημόσια δίκτυα επικοινωνίας, με σκοπό την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη αξιολογίων πράξεων στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η τρομοκρατία», Έγγραφο του Συμβουλίου 8958/04 της 28^{ης} Απριλίου 2004.

πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα επιδίωκε την εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών προς την κατεύθυνση της *υποχρεωτικής για όλα τα Κράτη Μέλη* διατήρησης ορισμένων δεδομένων τηλεπικοινωνίας από τους πάροχους τηλεπικοινωνιών και ερχόταν να αναιρέσει το άρθρο 15 της Οδηγίας 2002/24/EK (μία ρύθμιση του Πρώτου πυλώνα για την κοινή εσωτερική αγορά) το οποία και ρύθμιζε συναφές θέμα αφήνοντας την *επιλογή της διατήρησης στην διακριτική ευχέρεια* του κάθε κράτους μέλους. Η πρόταση τέθηκε σε ευρεία δημόσια διαβούλευση και διατυπώθηκαν γνώμες από πολλούς θεσμικούς εταίρους και τέθηκαν θέματα που αφορούσαν την αναλογικότητα του μέτρου εν όψει των σκοπών, η συμβατότητα της με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ καθώς και η επιλογή της νομικής της βάσης της ρύθμισης στα πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα.

Εφόσον το ίδιο ζήτημα είχε προηγουμένα ρυθμιστεί με Οδηγία στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα ρυθμίζοντας τις υποχρεώσεις των παρόχων στην κοινή εσωτερική αγορά των τηλεπικοινωνιών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 27 Σεπτεμβρίου 2005 απέρριψε την ως άνω πρόταση-πρωτοβουλία. Αντίθετα αντιμετώπισε θετικά την εναλλακτική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την υιοθέτηση Οδηγίας για την υποχρεωτική διατήρηση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων η οποία είχε υποβληθεί μερικές μέρες νωρίτερα³⁵.

Με τον τρόπο αυτό μία ρύθμιση που είχε μεταξύ άλλων κύριο σκοπό την προληπτική τύπου καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας – μία κατεξοχήν ομόφωνη διακυβερνητικού τύπου θεματική στα πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα³⁶ - ακολούθησε τελικά την διαδικασία της

³⁵ COM (2005) 438 τελικό, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «Πρόταση για μία Οδηγία για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» Βρυξέλλες, 21.9.2005.

³⁶ *Πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*: Η κοινοτική ορολογία αναφέρεται στους τρεις πυλώνες της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, υπονοώντας τις τρεις κατηγορίες τομέων στους οποίους παρεμβαίνει σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικούς τρόπους η Ένωση :
·*Πρώτος πυλώνας* : η κοινοτική διάσταση, η οποία αντιστοιχεί στις διατάξεις που περιλαμβάνονται στις Συνθήκες για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της ΕΚΑΧ και της Ευρατόμ : ιθαγένεια της Ένωσης, πολιτικές της Κοινότητας, Οικονομική και Νομισματική Ένωση, κλπ.
·*Δεύτερος πυλώνας* : η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας που προβλέπεται στον Τίτλο V της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
·*Τρίτος πυλώνας* : η αστυνομική και η δικαστική συνεργασία σε ποινικά θέματα, που καλύπτεται από τον Τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διαφορά μεταξύ των τριών πυλώνων έγκειται βασικά στις διατάξεις που τους διέπουν.

συναπόφασης³⁷ μεταξύ του Συμβουλίου των Υπουργών Δικαιοσύνης και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΕΚ). Ωστόσο αυτή η εξέλιξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έκπληξη. Το ανομοιόμορφο τοπίο υποχρεωτικής διατήρησης που προκάλεσε η Οδηγία 2002/58/EK θεωρήθηκε ότι όχι μόνο αποτελεί εμπόδιο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του έργου των δικτυικών αρχών αλλά προκαλεί και άνιση κατανομή των οικονομικών επιβαρύνσεων στις ιδιωτικές εταιρίες του τομέα των τηλεπικοινωνιών ανάλογα με την χώρα δραστηριοποίησης τους. Λόγω της συνακόλουθης στρέβλωσης των συνθηκών ανταγωνισμού στην αγορά των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών είχε ήδη σταδιακά αρχίσει να ωριμάζει η ιδέα της αντιμετώπισης του προβλήματος με μία νέα Οδηγία στο πλαίσιο του Πρώτου Πυλώνα της ΕΕ για την Κοινή Εσωτερική Αγορά. Ταυτόχρονα η επιλογή μίας τέτοιας νομικής βάσης ισχυροποίησε τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε θέματα που αφορούν και τον Τρίτο Πυλώνα της Ένωσης και θεωρήθηκε ότι έδωσε την ευκαιρία της ενεργοποίησης μίας πιο δημοκρατικής διαδικασίας σε ένα θέμα που αφορούσε τον περιορισμό των δικαιωμάτων του συνόλου των Ευρωπαίων πολιτών σε αντάλλαγμα ενός μεγαλύτερου επίπεδου πληροφόρησης των δικτυικών αρχών για την αντιμετώπιση υποθέσεων καταπολέμησης του εγκλήματος.

Κατατέθηκαν σειρά από γνωμοδοτήσεις όπως αυτή του Ευρωπαίου Επόπτη Προσωπικών Δεδομένων³⁸, της ομάδας εργασίας του Άρθρου 29³⁹ και

Ο πρώτος πυλώνας λειτουργεί με την κοινοτική μέθοδο, ο δεύτερος και ο τρίτος πυλώνας με τη λεγόμενη «διακυβερνητική» μέθοδο. <http://european-convention.eu.int/glossesent.asp?lang=EL>

³⁷ «Η διαδικασία της συναπόφασης χαρακτηρίζεται κυρίως από τη διπλή ανάγνωση μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, από μία διαδικασία συνδιαλλαγής σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ τους και από το ενδεχόμενο τελικής απόρριψης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο» <http://europa.eu/bulletin/el/9607/p000528.htm>.

³⁸ Γνωμοδότηση του Ευρωπαίου Επόπτη Προστασίας Δεδομένων «όσον αφορά την πρόταση για μια οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διατήρηση των δεδομένων τα οποία υποβλήθηκαν σε επεξεργασία σχετικά με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK [COM(2005) 438 τελικό] της 29^{ης} Νοεμβρίου 2005, ΕΕ C 298/1, 29.11.2005.

³⁹ Γνώμη αριθ. 4/2005 της Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 για την προστασία Προσωπικών Δεδομένων «σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK (COM(2005) 438 τελικό της 21.09.2005», της 21^{ης} Οκτωβρίου 2005.

της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ)⁴⁰ και σειρά εισηγήσεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ακολούθησε εισήγηση της διαμορφωμένης πρότασης της Επιτροπής από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο των Υπουργών.

Υπό την προεδρία του Ηνωμένου Βασιλείου το Συμβούλιο τροποποίησε την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς την κατεύθυνση αυξημένων χρονικών διαστημάτων διατήρησης των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων και στις 2 Δεκεμβρίου 2005 προέκυψε ένα τελικό κείμενο το οποίο και εστάλη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προς ψήφιση. Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μετά από αμφιλεγόμενη παρασκηνακή δραστηριότητα και με πρωταγωνιστές τους αρχηγούς των ευρωπαϊκών κομμάτων το κείμενο του Συμβουλίου υπερψηφίστηκε στις 14 Δεκεμβρίου 2007. Η διαδικασία της ψήφισης χαρακτηρίστηκε ως η πιο ταχεία ψήφιση ρυθμιστικού κειμένου του Συμβουλίου στην ιστορία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁴¹. Η Οδηγία 2006/24/EK «για την διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» τελικά κυρώθηκε στις 15 Μαρτίου, 2006⁴².

Το τελικό κείμενο της Οδηγίας οδήγησε σε σειρά αντιδράσεων⁴³ οι οποίες συνεχίζονται ακόμη έως σήμερα ιδίως λόγω των διαστάσεων που έχει

⁴⁰ Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής «για την Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK COM(2005) 438 τελικό» — 2005/0182 (COD) ΕΕ C 69, 21.3.2006, σελ. 16 - 21.

⁴¹ Για μία παραστατική περιγραφή του ιστορικού της ψήφισης Βλ. Bendrath, R. (2006), "How the EU lost its civil Liberties Principles" 7th Annual Privacy and Security Conference, Victoria/BC, Canada, March 2006.

⁴² Οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK ΕΕ L 105 της 13.4.2006.

⁴³ Για μία συνοπτική παρουσίαση των άμεσων αντιδράσεων της θέσπισης της Οδηγίας 2006/24/EK Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. & Ταλίδου, Ζ. (2006), « Η προληπτική διατήρηση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος (Οδηγία 2006/24/EK), ΔΙΜΜΕ 2/2006-Έτος 3^ο.

καταφέρει το ζήτημα της υποχρεωτικής διατήρησης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων στα Κράτη-Μέλη τα περισσότερα των οποίων βρίσκονται σε διαβούλευση για την υποβολή σχεδίων νομοθετικών ρυθμίσεων για την ενσωμάτωση της Οδηγίας. Σήμερα, δύο σχεδόν χρόνια αργότερα, στον απόηχο των αντιδράσεων αυτών θα εκθέσουμε στις επόμενες ενότητες τις επιμέρους ρυθμίσεις και τους προβληματισμούς που προκύπτουν από την πρώτου βαθμού αποτίμηση της Οδηγίας.

Κεφάλαιο 2

Παρουσίαση της Οδηγίας 2006/24/EK

Συνοπτικά η νέα Οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» εισάγει την υποχρέωση μακροπρόθεσμης αποθήκευσης ορισμένων εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας των χρηστών-συνδρομητών υπηρεσιών και δικτύων τηλεπικοινωνιών από τους πάροχους των υπηρεσιών αυτών, για την περίπτωση που αυτά χρειαστούν από τις αρχές για την διαλεύκανση σοβαρών εγκλημάτων. Στο προοίμιο της Οδηγίας γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον σκοπό εισαγωγής ενός τέτοιου μέτρου λόγω της επιτακτικής ανάγκης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της οργανωμένης εγκληματικότητας ιδίως μετά και τις σε ευρωπαϊκό έδαφος εκδηλωθείσες τρομοκρατικές ενέργειες στην Μαδρίτη το Μάρτιο του 2004 και στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 2005. Χαρακτηριστικά η τρομοκρατική επίθεση στο Λονδίνο παρουσιάζεται ως γεγονός που επέβαλε την επίσπευση της εφαρμογής της Οδηγίας στα κράτη μέλη. Παρενθετικά αναφέρεται ότι κατά την διαδικασία ενσωμάτωσης ο εθνικός νομοθέτης οφείλει να παράγει ρυθμίσεις που να αποδίδουν σεβασμό στα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα και γίνεται ιδιαίτερη μνεία στο Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ και το κείμενο της Οδηγίας 97/46/EK για την

Προστασία Προσωπικών Δεδομένων ως επίμετρα προστασίας της εμπιστευτικότητας και της ιδιωτικότητας των επικοινωνιών των πολιτών.

2.1 Αντικείμενο Οδηγίας και σχετικοί Ορισμοί

Σύμφωνα με την παρ. 1, άρθρο 1, αντικείμενο της Οδηγίας 2006/24/EK είναι η :

«...εναρμόνιση των διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με τις υποχρεώσεις των παρόχων διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών όσον αφορά την διατήρηση ορισμένων δεδομένων που παράγονται ή υφίστανται επεξεργασία από αυτούς, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα δεδομένα καθίστανται διαθέσιμα για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όπως ορίζονται βάσει του εθνικού δικαίου των κρατών μελών».

Προκειμένου να αποκωδικοποιηθεί το παραπάνω αντικείμενο αποδεικνύονται πρόσφοροι οι παρακάτω ορισμοί όπως αυτοί προκύπτουν από υφιστάμενες κοινοτικές Οδηγίες περί ηλεκτρονικών επικοινωνιών:

- *"Υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών" νοούνται « οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εξ ολοκλήρου ή κυρίως, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών⁴⁴ ...»⁴⁵.*

⁴⁴ Βλ. ο.π. εδάφιο α), άρθρο 2, , Οδηγία 2002/21/EK. Ως "Δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών" ορίζονται τα συστήματα μετάδοσης και, κατά περίπτωση, ο εξοπλισμός μεταγωγής ή δρομολόγησης και οι λοιποί πόροι που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων, με τη χρήση καλωδίου, ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών (μεταγωγής δεδομένων μέσω κυκλωμάτων και πακετομεταγωγής, συμπεριλαμβανομένου του Διαδικτύου) και κινητών επίγειων δικτύων, των συστημάτων ηλεκτρικών καλωδίων, των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης, ανεξάρτητα από το είδος των μεταφερόμενων πληροφοριών.

⁴⁵ Βλ. εδάφιο (γ), άρθρο 2, Οδηγία 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο), ΕΕ. L 108/33, 24.04.2002. Στις υπηρεσίες αυτές συμπεριλαμβάνονται και οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών και οι υπηρεσίες

- «*Δημόσιο δίκτυο επικοινωνιών*» νοείται εκείνο το «δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών, το οποίο χρησιμοποιείται, εξ ολοκλήρου ή κυρίως, για την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών»⁴⁶.
- «*Πάροχος υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών*» νοείται ως «η επιχείρηση η οποία παρέχει διαθέσιμες στο κοινό υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών»⁴⁷.
- «*Πάροχος δημόσιου δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών*» νοείται ως «η επιχείρηση η οποία εγκαθιστά, λειτουργεί, ελέγχει και διαθέτει δημόσιο δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών»⁴⁸.

Ως *‘διατήρηση ή τήρηση δεδομένων’* νοείται η αποθήκευση δεδομένων για ορισμένα χρονικά διαστήματα και για συγκεκριμένο σκοπό. Η διατήρηση που επιδιώκει η νέα οδηγία είναι *προληπτικού τύπου* υπό την έννοια ότι τα εν λόγω δεδομένα αποθηκεύονται σε σχέση με τις παραπάνω υπηρεσίες επικοινωνίας από τους αντίστοιχους πάροχους για την περίπτωση που αυτά χρειαστούν για την διερεύνηση, διαπίστωση, εξιχνίαση και δίωξη εγκλημάτων.

Στο έντονα αμφιλεγόμενο άρθρο 15, παρ. 1, της προγενέστερης Οδηγίας 2002/58/EK, αναφερόταν μεταξύ άλλων δυνατότητα χρήσης της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας για την *πρόληψη ‘απλών’ ποινικών αδικημάτων*. Αυτή η ρύθμιση άνοιγε τον δρόμο για γενικευμένη και συστηματική πρόσβαση σε δεδομένα επικοινωνίας για έρευνες αλιευτικού τύπου των

μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοηλεκτρονικές μεταδόσεις, αλλά εξαιρουμένων των υπηρεσιών που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου· δεν περιλαμβάνουν επίσης τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της οδηγίας 98/34/EK, οι οποίες δεν συνίστανται, εν όλω ή κυρίως, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

⁴⁶ Βλ. ο.π. εδάφιο (γ), άρθρο 2, Οδηγία 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Μαρτίου 2002 σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο).

⁴⁷ Βλ. παρ. 4, άρθρο 2, π.δ. 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» (ΦΕΚ Α' 64/10.03.2005).

⁴⁸ Βλ. ο.π. εδάφιο (ιγ), άρθρο 2, Οδηγία 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Μαρτίου 2002 σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο). Επίσης Βλ. ο.π. παρ. 5, άρθρο 2, π.δ. 47/2005.

διωκτικών αρχών για πιθανολογούμενα εγκλήματα πριν αυτά τελεσθούν. Λόγω των έντονων αντιδράσεων κατά του έντονα δυσανάλογου και προσβλητικού αυτού μέτρου ως προς την ιδιωτικότητα των πολιτών η Οδηγία 2006/24/EK ήρθε να τροποποιήσει με το Άρθρο 11 το παραπάνω άρθρο της προγενέστερης οδηγίας απαλείφοντας την έννοια της 'πρόληψης' ποινικών αδικημάτων από τους σκοπούς της διατήρησης και περιορίζοντας την σκοπιμότητα του μέτρου σε σχέση μόνον με 'σοβαρά' ποινικά αδικήματα τα οποία και επαφίεται στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να ορίσουν κατά την ενσωμάτωση της Οδηγίας στις εθνικές έννομες τάξεις.

2.2 Υπόχρεοι της Διατήρησης Δεδομένων

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας 2006/24/EK οι υπόχρεοι της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας είναι οι επιχειρήσεις-πάροχοι διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή οι επιχειρήσεις-πάροχοι δημόσιων δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών ⁴⁹.

Με βάση τα παραπάνω η Οδηγία δεν αφορά υπηρεσίες επικοινωνίας με χρήση ιδιωτικών ενσύρματων ή ασύρματων δικτύων επικοινωνιών στον εργασιακό χώρο, σε νοσοκομειακά και ακαδημαϊκά ιδρύματα και πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες διότι κατά κανόνα αυτά δεν αποτελούν ευρέως διαθέσιμα στο κοινό δίκτυα αλλά αναφέρονται μόνον σε ειδική κατηγορία ιδιοκτητών-παρόχων και χρηστών ⁵⁰. Οι παραπάνω υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεν περιλαμβάνουν επίσης υπηρεσίες επιχειρήσεων που παρέχουν περιεχόμενο μεταδιδόμενο με χρήση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή που ασκούν έλεγχο επί του περιεχομένου. Δεν περιλαμβάνουν ακόμα τις υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας οι οποίες δεν συνίστανται, εξ ολοκλήρου ή κυρίως, στη μεταφορά σημάτων σε

⁴⁹ Διευκρινίζεται ότι οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών δεν χρειάζεται απαραίτητα να διαθέτουν τεχνικές υποδομές δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών αλλά μπορούν με την σύναψη σύμβασης να χρησιμοποιούν υποδομές άλλων παρόχων δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

⁵⁰ Δεν είναι ωστόσο π.χ. ξεκάθαρο το καθεστώς ασύρματων διαδικτυακών υπηρεσιών σε χώρους αεροδρομίων και συνεδριακών εγκαταστάσεων και διαφαίνεται η δυνατότητα διαφορετικών αντιμετώπισεων και ρυθμίσεων ενσωμάτωσης ανά κράτος μέλος κατά περίπτωση υφιστάμενου ιδιοκτησιακού και ρυθμιστικού πλαισίου.

δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών»⁵¹. Ως *Ύπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ)* ορίζονται «οι υπηρεσίες οι οποίες συνήθως παρέχονται έναντι αμοιβής με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών»⁵²,⁵³. Επί παραδείγματι οι υπηρεσίες παροχής περιεχομένου ιστοσελίδων (webpages) και διαχείρισης ιστοχώρων (websites) στο διαδίκτυο, υπηρεσίες μηχανών αναζήτησης (search engines), ηλεκτρονικά παιχνίδια (e-games) ή ηλεκτρονικές εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές (e-commerce, e-banking) μέσω διαδικτύου δεν αποτελούν υπηρεσίες για τις οποίες επιτάσσεται κάποιου είδους υποχρεωτική καταγραφή και μακρόπνοη διατήρηση δεδομένων⁵⁴.

Η Οδηγία εξειδικεύει το είδος της ηλεκτρονικής υπηρεσίας για το οποίο επιβάλλεται διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας και αναφέρεται συγκεκριμένα σε υποχρέωση διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας από πάροχους που προσφέρουν διαθέσιμες στο ευρύ κοινό :⁵⁵

1. Υπηρεσίες Σταθερής τηλεφωνίας.
2. Υπηρεσίες Κινητής τηλεφωνίας.

⁵¹ Βλ. ο.π. εδάφιο (γ), άρθρο 2, Οδηγία 2002/21/EK.

⁵² Ο ορισμός αυτός αναφέρεται στο Άρθρο 1 της Οδηγίας 98/34/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, 'για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων' σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως τροποποιήθηκε από το Άρθρο 1 παρ.2 της Οδηγίας 1998/48/EK, (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 204, 22/06/1998 σ. 0037 – 0048.).

⁵³ Παρατηρείται ότι οι υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών με την χρήση του παραπάνω γενικού ορισμού μπορεί να θεωρηθούν ως ένα υποσύνολο των υπηρεσιών της ΚτΠ. Το διακριτικό χαρακτηριστικό των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι ότι προϋποθέτουν την χρήση τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού και υποδομής δικτύου τηλεπικοινωνιών ο/η οποίος/α είτε ανήκει είτε μισθώνεται από τον πάροχο των υπηρεσιών επικοινωνίας. Επομένως η «ηλεκτρονική επικοινωνία» αποτελεί το βασικό προϊόν που 'παράγει' και 'εμπορεύεται' ο πάροχος. Ωστόσο σήμερα υπάρχει ή τάση σύγκλισης υποδομών, υπηρεσιών και περιεχομένου από πάροχους ολοκληρωμένων υπηρεσιών οπότε το ποιος χρειάζεται να διατηρεί δεδομένα αρχίζει και γίνεται λιγότερο ευδιάκριτο. Έτσι είναι δυνατόν να αναδειχθεί μία κατάσταση όπου διαφορετικοί κανόνες εφαρμόζονται ανάλογα με το είδος της υπηρεσίας που παρέχει ένας πάροχος.

⁵⁴ Ωστόσο σε περίπτωση που αποθηκεύονται κάποια δεδομένα μετά από κάποιου είδους συμφωνία αποθήκευσης με τον χρήστη *τα κράτη μέλη δύνανται να υποχρεώσουν τους πάροχους υπηρεσιών της ΚτΠ* για την απόδοση πληροφοριών στις αρχές για τους λόγους του εντοπισμού των αποδεκτών της υπηρεσίας που εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες ή παράνομης χορήγηση δεδομένων από αυτούς. Βλ. Άρθρο 15 παρ. 2 Οδηγίας 00/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου *για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας και ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά* (Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο) *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 178 20/07/2000 σ. 0001 – 0016.*

⁵⁵ Βλ. ο.π. σύνολο και επιμέρους ρυθμίσεις του άρθρου 5, Οδηγία 2006/24/EK.

3. Υπηρεσίες Πρόσβασης στο Διαδίκτυο.
4. Υπηρεσίες Τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου.
5. Υπηρεσίες Ηλεκτρονικού Ταχυδρομείου μέσω Διαδικτύου.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα υπόχρεων της Οδηγίας για την ελληνική περίπτωση είναι οι γνωστές μας εταιρίες παρόχων σταθερής και κινητής τηλεφωνίας όπως και οι εταιρίες προσφοράς υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο με χρήση dial-up ή ευρυζωνικής σύνδεσης⁵⁶.

Ωστόσο τίθεται το εύλογο ερώτημα κατά πόσο μικρού και μεσαίου μεγέθους πάροχοι υπηρεσιών και δικτύων επικοινωνίας όπως ξενοδοχειακές μονάδες, εστιατόρια και ίντερνετ καφέ οι οποίες προσφέρουν σταθερή τηλεφωνία και ασύρματες ή ενσύρματες υπηρεσίες πρόσβασης στο Διαδίκτυο μέσω ιδιόκτητων δικτύων, αποτελούν υπόχρεους της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας των χρηστών-πελατών τους. Παρότι πχ στην Δανία αυτό παραμένει σε ένα βαθμό ασαφές στο κείμενο του νόμου ενσωμάτωσης της Οδηγίας⁵⁷, η Γαλλία έχει ήδη συμπεριλάβει τις παραπάνω επιχειρήσεις στην λίστα των υπόχρεων της διατήρησης δεδομένων⁵⁸ ενώ στην Ιταλία προβλέπεται ότι κάθε πελάτης ίντερνετ καφέ χρειάζεται να αποδίδει στοιχεία ταυτότητας του προκειμένου να μπορεί να του δοθεί κωδικός όνομα χρήστη για την πρόσβαση του σε διαδικτυακές υπηρεσίες. Τα δεδομένα ταυτότητας και τα κωδικά ονόματα καταγράφονται ως μέρος των δεδομένων που διατηρούνται⁵⁹.

⁵⁶ Π.χ. ΟΤΕ, TELLAS A.E., VIVODI, HOL, FORTHNET, (σταθερή τηλεφωνία, διαδίκτυο) VODAFONE (Κινητή, Διαδίκτυο) WIND (Κινητή), COSMOTE (Κινητή, διαδίκτυο) Για Αναλυτική λίστα παρόχων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Βλ. ιστοχώρο της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων http://www.eett.gr/opencms/sites/EETT/Electronic_Communications/ Ευρυζωνική θεωρείται μία σύνδεση η οποία έχει την δυνατότητα για μεγάλες ταχύτητες μετάδοσης δεδομένων και δεν έχει χρονικό περιορισμό σύνδεσης (always online).

⁵⁷ Βλ. «Data Retention: Denmark Is First EU Member State to Implement Controversial Directive» (This article appeared in the April 30, 2007, issue of BNA's Privacy & Security Law Report, and is reprinted by permission at <http://www.venulex.com/articles/tabid/66/docid/6142/>)

⁵⁸ Βλ. edri.org, electronic newsletter «Telecom data to be retained for one year in France» <http://www.edri.org/edrigram/number4.6>

⁵⁹ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης European Digital Rights (edri.org) <http://www.edri.org/edrigram/number3.16/Italy>

Επίσης πρέπει να διευκρινιστεί το κατά πόσο πάροχοι υπηρεσιών διαδικτυακού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (web-mail or internet mail) και διαδικτυακής τηλεφωνίας (Internet Telephony or VoIP telephony⁶⁰) αποτελούν υπόχρεους της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας των χρηστών-συνδρομητών τους. Σε πρώτη ανάγνωση, εταιρίες όπως η MSN messenger, Yahoo και Google που παρέχουν υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω διαδικτύου (web mail ή internet email), οι οποίες δεν λειτουργούν και δεν διαθέτουν δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών και επομένως εντάσσονται στο γενικό πλαίσιο των υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ) δεν φαίνεται να αποτελούν υπόχρεους της τήρησης των δεδομένων επικοινωνίας που επιτάσσει η νέα Οδηγία⁶¹. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει για εταιρίες που παρέχουν υπηρεσίες τηλεφωνίας μέσω διαδικτύου οι οποίοι δεν διαθέτουν δίκτυο επικοινωνίας και απλά μεταδίδουν τηλεφωνήματα χωρίς την παρεμβολή ή χρήση αριθμού τηλεφωνικού καταλόγου (όπως η διαδικτυακή εταιρία προσφοράς υπηρεσιών της ΚτΠ, Scype⁶²).

Αντίθετα εάν π.χ. κάποιος πάροχος δικτύου σταθερής τηλεφωνίας και πρόσβασης στο διαδίκτυο παρέχει υπηρεσίες τηλεφωνίας μέσω διαδικτύου επιτρέποντας σε συνδρομητή του να κάνει διεθνείς κλήσεις μέσω διαδικτύου από ένα συγκεκριμένο αριθμό καταλόγου ο οποίος ανήκει στον συνδρομητή και παρέχεται από τον εν λόγω πάροχο μέσω του δημόσιου δικτύου τηλεφωνίας τότε η εταιρία αυτή αποτελεί υπόχρεο της διατήρησης. Αυτή την λογική ακολουθεί επί παραδείγματι η Δανία σε επεξηγητικό σημείωμα που συνοδεύει τον Δανέζικο εθνικό νόμο ενσωμάτωσης της Οδηγίας Διατήρησης Δεδομένων⁶³.

Είναι φανερό από τα παραπάνω ότι η Οδηγία επιλέγοντας να μην ορίσει επακριβώς τους υπόχρεους της διατήρησης έχει αφήσει ένα βαθμό

⁶⁰ Η τεχνολογία 'VoIP' (Voice over the Internet Protocol) ή αλλιώς 'IP telephony' ή αλλιώς 'Internet Telephony' ψηφιοποιεί την ανθρώπινη φωνή και αποστέλλει τα σχετικά ψηφιακά πακέτα δεδομένων μέσω του Διαδικτύου χρησιμοποιώντας το Πρωτόκολλο του Διαδικτύου (Internet Protocol). Για έναν πιο πλήρη ορισμό Βλ. <http://www.webopedia.com/TERM/V/VoIP.html>

⁶¹ Tic̄ar, K. (2006), "A closer look at data retention" In: Mercado-Kierkegaard S, editor. *Proceedings of the first international conference on legal, privacy and security issues in information technology*, Vol. 2. COMPLEX; pp. 313–328.

⁶² Βλ. <http://www.scype.com>

⁶³ Βλ. «Data Retention: Denmark Is First EU Member State to Implement Controversial Directive» (This article appeared in the April 30, 2007, issue of BNA's Privacy & Security Law Report, and is reprinted by permission at <http://www.venulex.com/articles/tabid/66/docid/6142/>

διακριτικής ευχέρειας στον τρόπο αντιμετώπισης του εν λόγω θέματος στα κράτη μέλη δημιουργώντας ένα ανομοιογενές και ιδιαίτερα διευρυμένο τοπίο των υποχρεών της διατήρησης με ότι οικονομικού τύπου αγκυλώσεις μπορεί να προκύψουν στον ανταγωνισμό και στον βαθμό επιβάρυνσης των παρόχων.

Να σημειωθεί ότι η Οδηγία, και παρά την αρχική αντίθετη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δεν προβλέπει την υποχρέωση αποζημίωσης των παρόχων για την εφαρμογή του μέτρου. Το πρόσθετο κόστος προέρχεται κυρίως από τις αυξημένες ανάγκες αποθήκευσης και την επεξεργασία των αιτημάτων των αρχών για την χωρίς καθυστέρηση μεταφορά των δεδομένων σε κατάλληλη μορφή. Παρότι οι μεγάλες εταιρίες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας τους επιτρέπεται έχουν διαθέσιμες υποδομές διατήρησης δεδομένων για διαστήματα 6-12 μηνών για λόγους της χρέωσης και επιβεβαίωσης στοιχείων των λογαριασμών από τους συνδρομητές ωστόσο άλλες μικρότερες εταιρίες όπως εταιρίες παροχής ευρυζωνικών προσβάσεων στο διαδίκτυο και τα ίντερνετ καφέ δεν χρησιμοποιούν παρόμοια μοντέλα χρέωσης και διατήρησης δεδομένων οπότε δεν διαθέτουν σε έκταση και πολυπλοκότητα τέτοιες δομές και τεχνικές υποδομές διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας.

2.3 Κατηγοριοποίηση και Είδη Διατηρούμενων δεδομένων

Σύμφωνα με την παρ. 2, στο άρθρο 1, η Οδηγία 2006/24/EK θεσμοθετεί την υποχρεωτική διατήρηση :

«σε δεδομένα κίνησης και θέσης , στις νομικές οντότητες και τα φυσικά πρόσωπα και στα συναφή δεδομένα που απαιτούνται για την αναγνώριση του συνδρομητή ή του καταχωρημένου χρήστη. Δεν εφαρμόζεται στο περιεχόμενο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών στις οποίες η πρόσβαση πραγματοποιείται με τη χρήση δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών.»⁶⁴

⁶⁴ Βλ. Άρθρο 1, παρ. 2, Οδηγία 2006/24/2006.

Στην κατανόηση των παραπάνω δεδομένων χρήσιμοι είναι οι παρακάτω ορισμοί:

- *Δεδομένα κίνησης*, είναι τα «δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία για τους σκοπούς της διαβίβασης μιας επικοινωνίας σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή της χρέωσής της»⁶⁵. Παραδείγματα δεδομένων κίνησης είναι οι αριθμοί τηλεφώνου, η ημερομηνία και ώρα έναρξης και λήξης μίας επικοινωνίας, η χρησιμοποιηθείς τηλεφωνική υπηρεσία, η ψηφιακή συνδρομητική γραμμή (DSL) ή άλλη απόληξη της πηγής της επικοινωνίας, οι κωδικοί χρήστη στην διαδικτυακή πρόσβαση, οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις-email, η διεύθυνση πρωτοκόλλου του διαδικτύου (IP) που δόθηκε σε μία επικοινωνία, η διεθνής ταυτότητα συνδρομητή (IMSI) και τερματικού εξοπλισμού (IMEI) κινητής τηλεφωνίας καλούντος και καλούμενου. κ.α.
- *Δεδομένα θέσης*, τα «δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών και που υποδεικνύουν τη γεωγραφική θέση του τερματικού εξοπλισμού του χρήστη μιας διαθέσιμης στο κοινό υπηρεσίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών».⁶⁶ Παράδειγμα δεδομένου θέσης είναι ο κωδικός θέσης κατά την έναρξη της επικοινωνίας μέσω κινητής τηλεφωνίας (κωδικός ταυτότητας κυψέλης που δηλώνει την γεωγραφική περιοχή που εντοπίζεται ο εξοπλισμός κινητής τηλεφωνίας) και δεδομένα με βάση τα οποία προσδιορίζεται η γεωγραφική θέση των κυψελών σύμφωνα με τον κωδικό θέσης για την διάρκεια για την οποία διατηρούνται τα τηλεπικοινωνιακά δεδομένα⁶⁷.

Τα δεδομένα φυσικής αναγνώρισης του συνδρομητή-χρήστη (πχ ονοματεπώνυμο σε συσχέτιση με την διεύθυνση του συνδρομητή-χρήστη) σε συνδυασμό με τα ως άνω δεδομένα κίνησης και θέσης είναι εκείνα τα δεδομένα

⁶⁵ Βλ. ο.π. άρθρο 2 (β), Οδηγία 2002/58/EK.

⁶⁶ Βλ. ο.π. άρθρο 2 (γ), Οδηγία 2002/58/EK.

⁶⁷ Να σημειωθεί ότι τα δεδομένα θέσης που αφορούν την ανίχνευση της γεωγραφικής περιοχής κινητών τερματικών συσκευών συνήθως 'εμπεριέχονται' στα δεδομένα κίνησης των εν λόγω ηλεκτρονικών επικοινωνιών οπότε ο παραπάνω κατηγορικός διαχωρισμός δεδομένων κίνησης και θέσης εξυπηρετεί περισσότερο λόγους λειτουργικής εννοιολογικά ταξινόμησης. Ο αναφορικός προσδιορισμός 'δεδομένα κίνησης' νοείται συχνά στην βιβλιογραφία ότι περιλαμβάνει και τα δεδομένα θέσης.

τα οποία διατηρούνται υποχρεωτικά κατά την οδηγία 2006/24/EK. Οι ανεπιτυχείς κλήσεις (πχ αναπάντητες) περιλαμβάνονται στα δεδομένα αυτά ενώ δεν περιλαμβάνονται δεδομένα για τα οποία δεν έχει επιτευχθεί σύνδεση.⁶⁸ Η υποχρέωση διατήρησης βαραίνει αυτά τα δεδομένα μόνον «εφόσον αυτά παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά την παροχή των προσδιοριζόμενων υπηρεσιών επικοινωνιών».⁶⁹

Σε ότι αφορά τα είδη των δεδομένων επικοινωνίας χρήσιμη είναι επίσης η ταξινόμηση τους με γνώμονα την φύση τους. Σε αυτή την βάση τα δεδομένα επικοινωνίας κατηγοριοποιούνται σε δεδομένα 'περιεχομένου' της επικοινωνίας και σε 'εξωτερικά' δεδομένα της επικοινωνίας. Ως εξωτερικά δεδομένα της επικοινωνίας νοούνται όλα τα δεδομένα μίας επικοινωνίας εκτός των δεδομένων περιεχομένου της. Τα εξωτερικά δεδομένα της επικοινωνίας εξειδικεύονται περαιτέρω για λειτουργικούς λόγους στις 2 βασικές υποκατηγορίες που ορίσαμε προηγουμένως δηλαδή σε δεδομένα 'κίνησης' και 'θέσης' .

Σύμφωνα με τα εδάφια (α)-(στ) στην παρ.1, άρθρο 5, της Οδηγίας 2006/24/EK, τα δεδομένα κίνησης και θέσης που υποχρεωτικά διατηρούνται περιλαμβάνουν τα αναγκαία δεδομένα για:

- τον προσδιορισμό της πηγής και προορισμού της επικοινωνίας⁷⁰.
- τον προσδιορισμό της χρονικής στιγμής και διάρκειας της επικοινωνίας⁷¹.
- τον προσδιορισμό του είδους της επικοινωνίας⁷².
- τον προσδιορισμό του εξοπλισμού των χρηστών της επικοινωνίας⁷³.
- τον προσδιορισμό της γεωγραφικής θέσης του εξοπλισμού επικοινωνίας⁷⁴.

⁶⁸ Βλ. ο.π. παρ. 21, άρθρο 3, , Οδηγία 2006/24/2006.

⁶⁹ Βλ. ο.π. παρ. 1, άρθρο 5, , Οδηγία 2006/24/2006.

⁷⁰ Βλ. ο.π. εδάφια α)-β), παρ. 1, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

⁷¹ Βλ. ο.π. εδάφιο γ), παρ. 1, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

⁷² Βλ. ο.π. εδάφιο δ), παρ. 1, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

⁷³ Βλ. ο.π. εδάφιο ε), παρ. 1, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

⁷⁴ Βλ. ο.π. εδάφιο στ), παρ. 1,, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

Συγκεκριμένα και σε συνδυασμό με τα παραπάνω η Οδηγία εξειδικεύει ονομαστικά τα δεδομένα που διατηρούνται για κάθε είδος παρεχόμενης υπηρεσίας επικοινωνιών⁷⁵:

Σταθερή Τηλεφωνία:

- Τηλεφωνικός αριθμός καλούντος.
- Όνομα και διεύθυνση συνδρομητή-χρήστη που καλεί.
- Καλούμενος τηλ. αριθμός/αριθμοί & αριθμοί προώθησης κλήσεων.
- Όνομα και διεύθυνση συνδρομητή-χρήστη που καλείται.
- Ημερομηνία και Ώρα έναρξης και λήξης της επικοινωνίας.
- Η χρησιμοποιηθείς τηλεφωνική υπηρεσία

Κινητή Τηλεφωνία:

- Τηλεφωνικός αριθμός καλούντος.
- Όνομα και διεύθυνση συνδρομητή-χρήστη που καλεί.
- Καλούμενος τηλ. αριθμός/αριθμοί & αριθμοί προώθησης κλήσεων.
- Όνομα και διεύθυνση συνδρομητή-χρήστη που καλείται.
- Ημερομηνία και Ώρα έναρξης και λήξης της επικοινωνίας.
- Η χρησιμοποιηθείς τηλεφωνική υπηρεσία.
- Διεθνής Ταυτότητα Συνδρομητή Κινητής (IMSI) του καλούντος.
- Διεθνής Ταυτότητα Εξοπλισμού Κινητής (IMEI) του καλούντος.
- Διεθνής Ταυτότητα Συνδρομητή Κινητής (IMSI) του καλούμενου.
- Διεθνής Ταυτότητα Εξοπλισμού Κινητής (IMEI) του καλούμενου.
- Κωδικός θέσης (Κωδικός ταυτότητας κυψέλης) κατά την έναρξη της επικοινωνίας
- Δεδομένα προσδιορισμού γεωγραφικής θέσης με βάση τον Κωδικό θέσης.

Πρόσβαση στο Διαδίκτυο :

- Αποδοθείς κωδικός ταυτότητας χρήστη

⁷⁵ Βλ. ο.π. τα επιμέρους εδάφια του άρθρου 5, Οδηγία 2006/24/2006.

- Κωδικός ταυτότητας χρήστη & τηλεφωνικός αριθμός για συνδρομητή/χρήστη κάθε επικοινωνία που εισέρχεται στο δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο.
- Ονοματεπώνυμο & Διεύθυνση χρήστη στον οποίο είχε αποδοθεί κατά το χρόνο επικοινωνίας διεύθυνση IP, κωδικός ταυτότητας χρήστη ή αριθμός τηλεφώνου.
- Ημερομηνία και ώρα σύνδεσης/αποσύνδεσης με το διαδίκτυο
- Διεύθυνση Πρωτοκόλλου του Διαδικτύου IP , δυναμική ή στατική που έδωσε στην επικοινωνία ο πάροχος και κωδικός ταυτότητας χρήστη-συνδρομητή
- Η χρησιμοποιηθείς τηλεφωνική υπηρεσία.
- Τηλεφωνικός αριθμός καλούντος για πρόσβαση μέσω τηλεφώνου.
- Ψηφιακή συνδρομητική γραμμή DSL ή άλλη απόληξη επικοινωνίας.

Ηλεκτρονικό Ταχυδρομείο & Τηλεφωνία μέσω Διαδικτύου :

- Αποδοθείς κωδικός ταυτότητας χρήστη
- Κωδικός ταυτότητας χρήστη & τηλεφωνικός αριθμός για συνδρομητή/χρήστη που δίνεται σε κάθε επικοινωνία που εισέρχεται στο δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο.
- Ονοματεπώνυμο & Διεύθυνση χρήστη στον οποίο είχε αποδοθεί κατά το χρόνο επικοινωνίας διεύθυνση IP, κωδικός ταυτότητας χρήστη ή αριθμός τηλεφώνου.
- Κωδικός ταυτότητας χρήστη & τηλεφωνικός αριθμός του σκοπούμενου αποδέκτη διαδικτυακής τηλεφωνικής κλήσης (για VoIP)
- Ονοματεπώνυμο & Διεύθυνση χρήστη και κωδικός ταυτότητας χρήστη του σκοπούμενου αποδέκτη επικοινωνίας (για email)
- Ημερομηνία και ώρα σύνδεσης/αποσύνδεσης από την υπηρεσία
- Η χρησιμοποιηθείς τηλεφωνική υπηρεσία.
- Τηλεφωνικός αριθμός καλούντος για πρόσβαση μέσω τηλεφώνου.
- Ψηφιακή συνδρομητική γραμμή DSL ή άλλη απόληξη επικοινωνίας.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω προσδιοριζόμενων μεγεθών μπορεί να σκιαγραφεί ένα εμπειριστατωμένο προσωπικό προφίλ των συνηθειών, προτιμήσεων και ενδιαφερόντων των χρηστών-συνδρομητών και επομένως δεν είναι δύσκολο κανείς να ισχυριστεί ότι η χρησιμότητα των δεδομένων κίνησης πιθανώς να ξεπερνά αυτήν των δεδομένων περιεχομένου της επικοινωνίας. Επιπλέον τα παραπάνω εξωτερικά δεδομένα κίνησης και θέσης δευτερογενώς δυνάμει αποκαλύπτουν και μέρος του περιεχομένου της επικοινωνίας.

Να σημειωθεί ότι η διάκριση δεδομένων περιεχομένου και εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας δεν είναι ιδιαίτερα σαφής στην περίπτωση της επικοινωνίας μέσω διαδικτύου⁷⁶. Εκεί υπάρχουν περιπτώσεις όπου μέρος του περιεχομένου μπορεί να μεταδοθεί αδιάκριτα αναμειγμένο με δεδομένα κίνησης και να εκληφθεί ως τέτοιο, αποκαλύπτοντας έτσι μέρος του εμπιστευτικού περιεχομένου του σε περίπτωση διατήρησης του⁷⁷.

Ρητά αναφέρεται ότι η υποχρέωση διατήρησης *δεν αναφέρεται στα δεδομένα περιεχομένου των επικοινωνιών*⁷⁸. Τα παραπάνω δεδομένα επικοινωνίας διατηρούνται *εφόσον και εάν παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία και αποθηκεύονται ή καταγράφονται* από τους πάροχους των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους κατά την παροχή των προσδιοριζόμενων υπηρεσιών επικοινωνίας⁷⁹.

2.4 Χρονικά Διαστήματα Διατήρησης

*Τα χρονικά διαστήματα διατήρησης των εν λόγω δεδομένων επαφίενται στην διακριτική ευχέρεια του νομοθέτη των κρατών μελών εντούτοις σύμφωνα με την το άρθρο 6 της νέας Οδηγίας, δεν μπορεί αυτά να είναι μικρότερα των 6 μηνών και μεγαλύτερα των 24 μηνών από την ημερομηνία της επικοινωνίας*⁸⁰. Τα δεδομένα επιβάλλεται να καταστρέφονται στο τέλος του χρονικού

⁷⁶ Βλ. Kosta, E. & Valcke, P. (2006), "Retaining the Data Retention Directive", ELSEVIER, *Computer Law and Security Report* 22, pp. 370-380.

⁷⁷ Π.χ. δεδομένο κίνησης είναι και η διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου η οποία είναι της συνήθως μορφής name@company.com οπότε και αποκαλύπτεται από το όνομα της εταιρίας, το είδος των υπηρεσιών και προϊόντων που παρέχει και άρα μέρος δυνάμει του περιεχομένου της συναλλαγής αποκαλύπτεται.

⁷⁸ Βλ. ο.π., παρ. 2, άρθρο 5, Οδηγία 2006/24/2006.

⁷⁹ Βλ. ο.π., παρ. 2, άρθρο 3, Οδηγία 2006/24/2006.

⁸⁰ Βλ. Άρθρο 6, Οδηγία 2006/24/2006.

διαστήματος υποχρεωτικής διατήρησης τους. Ωστόσο στην παρ. 1 του άρθρου 12 προβλέπεται ότι εάν ένα κράτος αντιμετωπίζει ιδιαίζουσες συνθήκες που δικαιολογούν περιορισμένη παράταση του διαστήματος διατήρησης άνω των 24 μηνών μπορεί να λάβει τα απαραίτητα μέτρα αφού ενημερώσει την Επιτροπή για τους λόγους της παράτασης. Η Επιτροπή εντός εξαμήνου από την παραπάνω γνωστοποίηση εγκρίνει ή απορρίπτει τα σχετικά εθνικά μέτρα⁸¹.

2.5 Αποζημίωση των Παρόχων

Η Οδηγία δεν αναφέρει την υποχρέωση κρατικής αποζημίωσης των παρόχων για την εφαρμογή του μέτρου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην αρχική της πρόταση οδηγίας τον Σεπτέμβριο του 2005 για την διατήρηση δεδομένων είχε συμπεριλάβει σχετική ρύθμιση προς αποφυγή των επαχθών οικονομικά επιπτώσεων του μέτρου ιδίως σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις η οποία όμως και τελικά δεν υιοθετήθηκε. Εναπόκειται επομένως στην διακριτική ευχέρεια των Κ-Μ η οικονομική επιχορήγηση ή αποζημίωση κατά περίπτωση και αίτημα των αρχών.

2.6 Προστασία, Ασφάλεια και Προσβασιμότητα των δεδομένων

Στο άρθρο 7 της Οδηγίας 2007/24/EK περιγράφονται συνοπτικά οι αρχές προστασίας και ασφάλειας των διατηρούμενων δεδομένων που πρέπει να τηρούνται από τους πάροχους τηλεπικοινωνιών. Γίνεται ειδική αναφορά στην υποχρέωση λήψης κατάλληλων οργανωτικών και τεχνικών μέτρων για την διασφάλιση της ακεραιότητας, ακρίβειας και εμπιστευτικότητας των αποθηκευμένων δεδομένων και προβλέπεται η υποχρέωση πρόσβασης στα δεδομένα μόνον από ειδικά εξουσιοδοτημένο προσωπικό. Ως μέρος της προστασίας των δεδομένων επιτάσσεται και η καταστροφή των αποθηκευμένων τηλεπικοινωνιακών δεδομένων στο τέλος του χρονικού διαστήματος διατήρησης παρεκτός εκείνων στα οποία έχει αποκτηθεί νόμιμη πρόσβαση και τα οποία έχουν φυλαχθεί. Στο άρθρο 9 της Οδηγίας γίνεται ειδική αναφορά στην υποχρέωση ορισμού μίας η περισσότερων ανεξάρτητων

⁸¹ Βλ. ο.π., παρ. 2, άρθρο 12, Οδηγία 2006/24/2006.

δημόσιων αρχών οι οποίες και θα είναι αρμόδιες για την εποπτεία της εφαρμογής των διατάξεων σχετικών με την ασφάλεια των διατηρούμενων δεδομένων. Σύμφωνα με το άρθρο 5 τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν μέτρα σύμφωνα με τα οποία διασφαλίζεται η σύννομη πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα μόνον από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και για ειδικές περιπτώσεις. Οι διαδικασίες και όροι πρόσβασης ορίζονται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις αρχές αναλογικότητας και αναγκαιότητας και σεβόμενοι τις διατάξεις της ΕΣΔΑ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Ως μέρος της γενικότερης προστασίας των δεδομένων από παράνομες προσβάσεις και επεξεργασίες ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο άρθρο 13, παρ. 2 της οδηγίας, για την υποχρέωση των κρατών μελών στην εφαρμογή αναλογικών αποτρεπτικών και αποτελεσματικών μέτρων σχετικών με την απόδοση ποινικών ευθυνών και κυρώσεων ιδίως σε ότι αφορά εκ προθέσεως παράνομες προσπελάσεις και μεταφορές των διατηρούμενων δεδομένων.

2.7 Στατιστική αξιολόγηση της Οδηγίας

Η Επιτροπή είναι επίσης αρμόδια για την λήψη στατιστικών στοιχείων (Άρθρο 10) και παρατηρήσεων από τα κράτη μέλη και την Ομάδα εργασίας του Άρθρου 29 της οδηγίας 95/46/EK (Άρθρο 14 παρ. β) σχετικά με την εφαρμογή της διατήρησης δεδομένων. Υποβάλλει έκθεση αξιολόγησης της εφαρμογής της Οδηγίας και των επιπτώσεων στους οικονομικούς φορείς και τους καταναλωτές προκειμένου να προτείνει τροποποιήσεις ιδίως σχετικά με τα χρονικά διαστήματα διατήρησης και το κατάλογο δεδομένων που διατηρούνται (άρθρο 14, παρ. α). Ωστόσο δεν έχει συμπεριληφθεί ρήτρα λήξης ισχύος της Οδηγίας (Sunset Clause⁸²) μετά από κάποια συγκεκριμένη ημερομηνία, όπως είχε αρχικά εφαρμοστεί π.χ. στην περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) με την θέσπιση του «USA PATRIOT ACT»⁸³.

⁸²Για ένα επιδερμικό αλλά ωστόσο χρήσιμο σημείο εκκίνησης για την κατανόηση των εννοιών και για την άντληση παραδειγμάτων σχετικά με την ρήτρα λήξης (sunset clause /sunset provision βλ. http://www.wikipedia.org/wiki/Sunset_provision.

⁸³ Βλ. «Uniting And Strengthening America By Providing Appropriate Tools Required To Intercept And Obstruct Terrorism (USA PATRIOT Act) Act Of 2001» US Public Law 107-56 , 107th Congress Oct. 26, 2001, Sunset Provision, Sec 224. Ωστόσο το 2006 έγινε ανάκληση

Κεφάλαιο 3

Αξιολόγηση της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ

3.1 Βασικοί άξονες αξιολόγησης της Οδηγίας

Σύμφωνα με την ερμηνεία^{84, 85} του άρθρου 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) η επέμβαση των δημόσιων αρχών σε θέματα που αφορούν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή -περιλαμβανομένων των λόγων καταπολέμησης της εγκληματικότητας – είναι επιτρεπτή στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας εφόσον τηρούνται απαιτήσεις αναγκαιότητας καταλληλότητας και αναλογικότητας και εξυπηρετούνται συγκεκριμένοι, ρητοί και νόμιμοι σκοποί. Η Σύμβαση 108 στο άρθρο 5 αναφέρεται ρητά στις παραπάνω αρχές ενώ το άρθρο 7 της ίδιας σύμβασης συμπληρώνει θεσμικά τις παραπάνω απαιτήσεις σε ότι αφορά την προσβασιμότητα των δεδομένων

της σχετικής πρόβλεψης «λήξης ισχύος» με τον USA PATRIOT IMPROVEMENT ANDREAUTHORIZATION ACT OF 2005, PUBLIC LAW 109–177—MAR. 9, 2006. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και σχετική ομιλία του Πρόεδρου των ΗΠΑ G.W. Bush στο Ohio State Highway Patrol Academy τον Ιούνιο του 2005 και πριν την ψήφιση της ανανέωσης του USA Patriot Act το 2006 Βλ. www.whitehouse.gov/news/releases/2005/06/20050609-2.html.

⁸⁴ Βλ. Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων, σελ 3, παρ. 9, όσον αφορά την πρόταση για μία οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου σχετικά με την διατήρηση των δεδομένων τα οποία υποβλήθηκαν σε επεξεργασία σχετική με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ [COM (2005) 438 τελικό]. ΕΕ C 298, 29.11.2005, http://europa.eu.int/eur-lex/lex/lexUriServ/site/2005/c_298/c_29820051129e100010012.pdf

⁸⁵ Προοίμιο της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ, Σημείο (25).

και την προστασία της ακεραιότητας τους από μη εξουσιοδοτημένη και κακή χρήση⁸⁶.

Επομένως η ανάμειξη από δημόσια αρχή είναι επιτρεπτή όταν θεμελιώνονται και ικανοποιούνται αθροιστικά 3 βασικές προϋποθέσεις⁸⁷:

- Η σαφήνεια, γνωστοποίηση και νομιμότητα των σκοπών της παρέμβασης⁸⁸.
- Η αναγκαιότητα, καταλληλότητα και αναλογικότητα της παρέμβασης εν όψει των σκοπών⁸⁹.
- Η επαρκής θεσμική και τεχνική διασφάλιση των δεδομένων ιδίως από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση και κακή χρήση⁹⁰.

Οι παραπάνω προϋποθέσεις αποτελούν τους τρεις βασικούς άξονες της ανάλυσης και σχολιασμού της Οδηγίας 2006/24/EK⁹¹. Η παρακάτω ποιοτική ανάλυση αποσκοπεί στην αποτίμηση των κανονιστικών συνεπειών της Οδηγίας χρησιμοποιώντας τις παραπάνω κοινά αποδεκτές αρχές νομοπαρασκευαστικής ποιότητας.

⁸⁶ Βλ. ο.π. άρθρο 8, ΕΣΔΑ καθώς και τα Άρθρα 5 και 7, Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης,. Η Οδηγία 95/46/EK είναι βασισμένη στα θεμελιώδη αυτά κείμενα σε συνδυασμό με την νομολογία του ΕΔΔΑ.

⁸⁷ Bignami, F. (2007), "Protecting Privacy against the police in the European Union: The Data Retention Directive", *Duke Law School Working paper series*, Paper No 76. pp. 1-22.

⁸⁸ Συνοπτική έκφραση της 'αρχής του σκοπού' της επεξεργασίας. Ο σκοπός οριοθετεί την εμβέλεια της επεξεργασίας, αποτελεί κριτήριο της αναγκαιότητας και μέτρο τη αναλογικότητας της επεξεργασίας.

⁸⁹ Συνοπτική έκφραση των αρχών της αναγκαιότητας, καταλληλότητας και υπό στενή έννοια αναλογικότητας και της απαίτησης για σύννομη επεξεργασία. Η Αναλογικότητα υπό την ευρεία έννοια αναφέρεται τόσο στην αναγκαιότητα καταλληλότητα αλλά και έκταση και ένταση των μέσων έναντι των σκοπών. Εδώ εξετάζεται μόνον η αναλογικότητα υπό την στενή έννοια της έκτασης και έντασης των μέσων έναντι των επιδιωκόμενων σκοπών για τον λόγο ότι η ανάλυση που ακολουθεί στην επόμενη ενότητα αυτή εξετάζει την αναγκαιότητα και την καταλληλότητα του μέτρου της υποχρεωτικής διατήρησης ξεχωριστά

⁹⁰ Προκύπτει από τις ειδικές διασφαλίσεις του Άρθρου 7 της Σύμβασης 108.

⁹¹ Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) η ΕΣΔΑ και οι θεμελιώδεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα διατάξεις της δεσμεύουν εκτός από τα κράτη μέλη και την ίδια την ΕΕ. Εξάλλου πλέον το άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης για την ΕΕ αναφέρει ότι η Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη ενώ η παρ. 2 του ίδιου άρθρου ορίζει ρητά ότι η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ΕΣΔΑ και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών – μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

3.2 Σαφήνεια, Γνωστοποίηση και Νομιμότητα των Σκοπών

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Οδηγίας 2006/24/EK η υποχρεωτική και καθολική διατήρηση των δεδομένων επικοινωνίας για ορισμένο χρονικό διάστημα αποσκοπεί στο να διασφαλίσει ότι τα δεδομένα *«καθίστανται διαθέσιμα για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όπως αυτά ορίζονται βάσει του εθνικού δικαίου των κρατών μελών»*^{92, 93}.

Είναι έως ένα βαθμό αληθές ότι λόγω της ασύμμετρης και απρόβλεπτης φύσης των τρομοκρατικών απειλών το μέγεθος της διακινδύνευσης δεν δύναται να οριστεί και να αξιολογηθεί επακριβώς ούτε και σχετίζεται εύκολα με την τέλεση συγκεκριμένου εγκλήματος. Ωστόσο η *αόριστη αναφορά* σε 'σοβαρά ποινικά αδικήματα' χωρίς αυτά να περιορίζονται και να προσδιορίζονται ιδίως σε συνάρτηση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος⁹⁴, δίνει στον εθνικό νομοθέτη ευρεία διακριτική ευχέρεια, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε εκτεταμένη διεύρυνση του καταλόγου των ποινικών αδικημάτων για τα οποία σημειώνεται περιορισμός του δικαιώματος του

⁹² Βλ. παρ. 1, άρθρο 1, Οδηγία 2006/24/2006.

⁹³ Να σημειωθεί ότι η παραπάνω διατύπωση του σκοπού της νέας οδηγίας αποκλίνει αρκετά από το πνεύμα της οδηγίας 2002/58/EK για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Οδηγίας 2002/58/EK, συλλογή και αποθήκευση δεδομένων επικοινωνίας επιτρέπεται μόνο για σκοπούς που συνδέονται με την ίδια την επικοινωνία καθώς και για λόγους χρέωσης της για χρονικό διάστημα αναγκαίο για την εκπλήρωση των εν λόγω σκοπών. Κάθε άλλη επεξεργασία χρειάζεται να έχει την συγκατάθεση του χρήστη-συνδρομητή (Άρθρο 5, §1, Οδηγίας 2002/58/EK). Παρόλα αυτά στο Άρθρο 15, §1 της Οδηγίας 2002/58/EK αναφέρεται η ευχέρεια (αλλά όχι η υποχρέωση) που δίνεται στα κράτη μέλη να θεσμοθετούν μέτρα για να διατηρούν 'δεδομένα' (χωρίς όμως αναφορά στο είδος τους, εξωτερικά ή περιεχομένου) για ορισμένο χρονικά διαστήματα μεταξύ άλλων για τους σκοπούς διαφύλαξης της δημόσιας ασφάλειας και την «πρόληψη, διερεύνηση, εξιχνίαση και δίωξη 'ποινικών αδικημάτων'». Το γεγονός ότι η Οδηγία 2006/24/EK εξειδικεύει τους σκοπούς της επεξεργασίας σε σχέση με 'σοβαρά' ποινικά αδικήματα και δεν αναφέρεται πλέον σε διατήρηση για σκοπούς 'πρόληψη' τους αποτελεί θετική εξέλιξη σε ότι αφορά τον περιορισμό και την εξειδίκευση των σκοπών της διατήρησης. Ως θετική εξέλιξη χαρακτηρίζεται και ο σαφής προσδιορισμός του είδους των δεδομένων που διατηρούνται και ιδίως η ρητή αναφορά ότι δεν διατηρούνται δεδομένα περιεχομένου της επικοινωνίας (Άρθρο 1, §2, Οδηγία 2006/24/EK).

⁹⁴ Η Ομάδα Εργασίας για την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων (Ομάδα 29) στην Γνώμη 3/2006 εμμένει στην απαίτησή της για σαφή προσδιορισμό και περιορισμό των σοβαρών ποινικών αδικημάτων Βλ. Opinion 3/2006 on the Directive 2006/24/EC of the European Parliament and of the Council on the retention of data generated or processed in connection with the provision of publicly available electronic communications services or of public communications networks and amending Directive 2002/58/EC, WP 119, Σελ. 8, βλέπε και ιστοσελίδα της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 www.europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2006/wp119_en.pdf

απόρρητου των επικοινωνιών και της ελευθερίας της έκφρασης⁹⁵. Παράλληλα με την δύναμη δυσανάλογη προσβολή ατομικών δικαιωμάτων η ασαφής αναφορά στο είδος των ποινικών αδικημάτων κάθε άλλο παρά ενισχύει την επίτευξη του στόχου της εναρμόνισης της νομοθεσίας των κρατών μελών και την διευκόλυνση της διασυνοριακής συνεργασίας τους στα εν λόγω θέματα.

Ο βαθμός γνωστοποίησης των σκοπών και μέτρων της Οδηγίας ήταν ικανοποιητικός. Η προώθηση της ρύθμισης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα με την δημοκρατική διαδικασία της συναπόφασης μεταξύ του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου -σε ένα θέμα που κατά κανόνα εντάσσεται στην διακυβερνητικού τύπου ομόφωνη διαδικασία απόφασης στο Συμβούλιο στα πλαίσια του Τρίτου Πυλώνα - συνέβαλε στην ευρεία δημοσιοποίηση και διαφάνεια των προτεινόμενων και τελικών ρυθμίσεων. Με τον τρόπο αυτό δόθηκε η ευκαιρία εκτενούς ανάλυσης των ρυθμίσεων και έκφρασης γνώμης από μια πλειάδα θεσμικών και κοινωνικών εταίρων στα πλαίσια δημόσιων διαβουλεύσεων και ως επί το πλείστον δημοκρατικών διαδικασιών^{96, 97}.

Η νομιμότητα αλλά και η νομιμοποίηση των σκοπών της οδηγίας αιτιολογείται κυρίως λόγω της παρουσίας του νέου κοινωνικοπολιτικού ιστορικού πλαισίου όπου διαφαίνεται έντονη η ανάγκη της διαφύλαξης της δημόσιας ασφάλειας από ακραίες τρομοκρατικές ενέργειες διεθνικού χαρακτήρα όπως αυτές της Νέας Υόρκης (2001) της Μαδρίτης(2004) και του Λονδίνου (2005)⁹⁸. Η παραπάνω ιστορική συγκυρία αναγκάζει τόσο τον εθνικό όσο και τον κοινοτικό νομοθέτη να θεσπίσει -στα πλαίσια δημοκρατικών διαδικασιών- διατάξεις για την καταπολέμηση εγκληματικότητας όπως αυτή μπορεί να σχετίζεται με ασύμμετρου τύπου τρομοκρατικές ενέργειες προκειμένου να

⁹⁵ Γνώμη αρ. 3/2006 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 για την προστασία των δεδομένων σχετικά με την οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK (COM (2005) 438 τελικό της 21.09.2005.), της 25^{ης} Μαρτίου 2006.

⁹⁶ Βλ. Σωτηρόπουλος Β. & Ταλίδου Ζ. « Η προληπτική διατήρηση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος (Οδηγία 2006/24/EK) σελ. 8-20.

⁹⁷ Βλ. ο.π. Bignami, F. (2007), "Protecting Privacy against the police in the European Union: The Data Retention Directive"

⁹⁸ Βλ. ο.π. παράγραφος (10), Προοίμιο Οδηγίας 2006/24/EK.

ανταποκριθεί στο φαινομενικά επιτακτικό κοινωνικό αίτημα για ενίσχυση της δημόσιας ασφάλειας, της προστασίας της σωματικής ακεραιότητας των ανύποπτων μελών της κοινωνίας και της σύλληψης και τιμωρίας των ενόχων. Σε κάθε περίπτωση η νομιμότητα του σκοπού της εν λόγω Οδηγίας για την καταπολέμηση τέτοιου είδους ακραίων εγκληματικών ενεργειών δεν έχει τεθεί σε σοβαρή αμφισβήτηση. Το Άρθρο 8 της ΕΣΔΑ ούτε περιορίζει αλλά ούτε και προσδιορίζει το είδος των εγκλημάτων για τα οποία επιτρέπεται η παρέμβαση των δημοσίων αρχών. Αντίθετα εστιάζεται ως επί το πλείστον στην αναγκαιότητα του είδους της παρέμβασης εν όψει των σκοπών. Πλήγμα δέχτηκε και ο βαθμός δημοκρατικής νομιμοποίησης της ρύθμισης στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα όταν στο παρασκήνιο της ψήφισης της Οδηγίας, το Συμβούλιο φαίνεται να άσκησε έντονη πίεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να συμφωνήσει στην ψήφιση της Οδηγίας προβάλλοντας επιχειρήματα που αφορούσαν την μελλοντική δυνατότητα του Κοινοβουλίου να έχει λόγο σε συναφή θέματα ⁹⁹.

⁹⁹ Bendrath, R. (2006), "How the EU lost its civil Liberties Principles" *7th Annual Privacy and Security Conference*, Victoria/BC, Canada, March 2006.

3.3. Αναγκαιότητα, Καταλληλότητα και Αναλογικότητα¹⁰⁰

Σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ τα κράτη δεν μπορούν στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας να θεσπίζουν οιασδήποτε μέτρα θεωρούν σκόπιμα¹⁰¹,¹⁰². Παρότι τα προτεινόμενα μέτρα πιθανόν να είναι αποτελεσματικά πρέπει να αποδεικνύουν ότι είναι αναγκαία, κατάλληλα και αναλογικά ώστε να εξασφαλίζουν την μη υπονόμηση του είδους της κοινωνίας που επιδιώκουν να προασπίσουν.

Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ απαιτεί την θεμελίωση της *αναγκαιότητας* υποχρεωτικής και καθολικής διατήρησης συγκεκριμένων εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας για σχετικά μεγάλα χρονικά διαστήματα ενόψει του σκοπού της ευχερούς πρόσβασης των δημόσιων αρχών σε επικοινωνιακά δεδομένα για την αποτελεσματική καταπολέμηση σοβαρών ποινικών αδικημάτων¹⁰³. Η αναγκαιότητα της 'καθολικότητας' της διατήρησης φαίνεται να έχει κάποια βάση στην αναμενόμενη -αλλά όχι ανυπέρβλητη- δυσκολία εντοπισμού του συνόλου των εμπλεκομένων σε ένα έγκλημα ιδίως δε στην περίπτωση της εξιχνίασης διεθνών τρομοκρατικών ενεργειών όπου οι δράστες και οι οργανωτές των εγκλημάτων δεν είναι απαραίτητα τα ίδια πρόσωπα¹⁰⁴. Ωστόσο προκειμένου να αιτιολογηθεί με ποιο ολοκληρωμένο τρόπο η αναγκαιότητα της διατήρησης για μεγάλα χρονικά διαστήματα χρειάζεται να αναζητήσει κανείς εμπειριστατωμένα και αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία στα οποία η χρήση δεδομένων επικοινωνίας έχει αποδειχτεί ότι αποτελεί κρίσιμο και

¹⁰⁰ ο.π. νοείται η υπό στενή έννοια αναλογικότητα.

¹⁰¹ Πχ Βλ. *Klass και άλλοι κατά Γερμανίας*, ΕΔΔΑ

¹⁰² Εκτενέστατη εξέταση συμβατότητας της προληπτικής διατήρησης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων προς το δίκαιο της ΕΣΔΑ περιλαμβάνεται στο άρθρο του *P. Breyer*, *Telecommunications Data Retention and Human Rights: The Compatibility of Blanket Traffic Data Retention with the ECHR*, σε. *European Law Journal*, Τομ. 11, σελ. 365-375, Μάιος 2005. Επίσης διαθέσιμο στην ιστοθέση: <http://retention.breyers.de/>. Το άρθρο αποτελεί περίληψη της διδακτορικής διατριβής του ιδίου, με τίτλο *Die systematische Aufzeichnung und Vorhaltung von Telekommunikations-Verkehrsdaten für Staatliche Zwecke in Deutschland (Vorratsspeicherung, traffic data retention)*, Rhombos Verlag, 2005.

¹⁰³ Βλ. ο.π. παρ.2, άρθρο 8, ΕΣΔΑ.

¹⁰⁴ Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων όσον αφορά την πρόταση για μια οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διατήρηση των δεδομένων τα οποία υποβλήθηκαν σε επεξεργασία σχετική με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK [COM(2005) 438 τελικό], Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 298/1, 29.11.2005, Σημείο 20.

εκ των ουκ άνευ παράγοντα εξιχνίασης σοβαρών ποινικών αδικημάτων. Παράμετρος της παραπάνω στατιστικής ανάλυσης χρειάζεται να είναι ο βαθμός σπουδαιότητας του χρονικού διαστήματος διατήρησης ανά κατηγορία ποινικών αδικημάτων, ώστε να αποδειχτεί και η αναγκαιότητα της θέσπισης συγκεκριμένων χρονικών διαστημάτων διατήρησης. Η αρχή της αναγκαιότητας με άλλα λόγια υποδεικνύει την θέσπιση του μέτρου της διατήρησης για εκείνα τα εγκλήματα για τα οποία έχουν επιτευχθεί από πενιχρά έως ανύπαρκτα αποτελέσματα στο παρελθόν με τις παραδοσιακές μεθόδους διερεύνησης και όχι για όλα τα υπόλοιπα μόνον και μόνον για τους γενικότερους σκοπούς της διευκόλυνσης και επιτάχυνσης της εξιχνίασης ποινικών αδικημάτων.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θεμελίωσαν την εν λόγω αναγκαιότητα στην παρελθούσα 'εμπειρία' των κρατών μελών για την χρησιμότητα και αποτελεσματικότητα της διατήρησης¹⁰⁵. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε σε μία συγκεκριμένη στατιστική μελέτη από τις αστυνομικές αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου η οποία έδειξε ότι τα πιο σοβαρά και σύνθετα εγκλήματα συναρτώνται με την ανάγκη μεγαλύτερης χρονική διάρκεια διατήρησης εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας¹⁰⁶,¹⁰⁷. Ωστόσο η συγκεκριμένη μελέτη έδειξε ότι ακόμα και για αυτές τις περιπτώσεις τα αναγκαία χρονικά διαστήματα διατήρησης δεν ξεπερνούν τους 12 μήνες ενώ το 85% των δεδομένων που χρειάστηκαν ήταν λιγότερο των 6 μηνών παλαιό.

Επομένως ενισχύεται η πεποίθηση ότι τα μέγιστα χρονικά διαστήματα διατήρησης έως 24 μήνες που προτείνει η οδηγία δεν ικανοποιούν το κριτήριο της αναγκαιότητας και άρα και της ευρύτερης αρχής της αναλογικότητας των μέσων εν όψει των σκοπών της διατήρησης. Η Ομάδα Εργασίας του Άρθρου 29 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ στην γνώμη που εξέδωσε πριν την κύρωση της Οδηγίας¹⁰⁸, έχει θέσει υπό αμφισβήτηση την αποδεικτική βαρύτητα των παραπάνω αιτιολογήσεων όπως αυτές προέρχονται από τις αρμόδιες αρχές

¹⁰⁵ Βλ. ο.π. παράγραφο (9), Προοίμιο Οδηγίας 2006/24/ΕΚ.

¹⁰⁶ 'Liberty and security, striking the right balance' Paper by the UK Presidency of the European Union of 7 September 2005.

¹⁰⁷ ο.π. Σημείο 16, Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων.

¹⁰⁸ Γνώμη αρ. 4/2005 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 για την προστασία των δεδομένων 'σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ (COM(2005)438 τελικό της 21.09.2005.) Εκδόθηκε στις 21.10.2005.

στα κράτη μέλη ενώ το ίδιο επιφυλακτική είναι και η στάση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων¹⁰⁹.

Σε ότι αφορά την καταλληλότητα του μέτρου αρκεί να περιοριστούμε στην εύρεση εναλλακτικών, λιγότερο παρεμβατικών και ενδεχομένως αποτελεσματικότερων τρόπων αξιοποίησης των εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας. Έχει προταθεί από την Ομάδα Εργασίας 29 η εφαρμογή της μεθόδου της 'ταχείας ψύξης' των δεδομένων (quick-freeze procedure)¹¹⁰. Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή εάν οι αστυνομικές αρχές έχουν εντοπίσει έναν ύποπτο σχετικά με την τέλεση ενός εγκλήματος μπορούν να ζητήσουν την 'φύλαξη' των δεδομένων επικοινωνίας του (data preservation) από τους πάροχους των υπηρεσιών επικοινωνίας μέχρι να συγκεντρώσουν επαρκή πρόσθετα στοιχεία για την έκδοση δικαστικού εντάλματος που θα τους επιτρέψει να αποκτήσουν πρόσβαση στα δεδομένα¹¹¹. Με την παραπάνω διαδικασία δεν διατηρείται συστηματικά και αδιάκριτα (data retention) κανένα δεδομένο επικοινωνίας και άρα η μαζική παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή αποφεύγεται ενώ η επιβάρυνση των παρόχων ηλεκτρονικών υπηρεσιών επικοινωνίας με την αποθήκευση τεράστιας ποσότητας δεδομένων, ελαχιστοποιείται. Ένα τέτοιο μέτρο αντιμετωπίζει κατά περίπτωση και κατά άτομο την κάθε υπόθεση, συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας των μέσων για την επίτευξη ειδικών σκοπών ενώ αντικρούει την αναγκαιότητα για καθολική προληπτική διατήρηση δεδομένων. Στον αντίποδα των παραπάνω το βασικό αντεπιχείρημα για την μη καταλληλότητα της μεθόδου 'ταχείας ψύξης' βασίζεται στην ανεπάρκεια του μέτρου για τον εντοπισμό προσώπων αναμειγμένων σε τρομοκρατικές πράξεις ή άλλα σοβαρά εγκλήματα για τα οποία δεν υπάρχουν υπόνοιες εγκληματικής δραστηριότητας¹¹².

¹⁰⁹ Ο.π. Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων

¹¹⁰ Ο.π. Γνώμη αρ.113/2005, Ομάδα Εργασίας 29, σελ 2/11.

¹¹¹ Βλ. EuroISPA And US ISPA Position On The Impact Of Data Retention Laws On The Fight Against Cybercrime, 30 September 2002, http://www.euroispa.org/docs/020930euroispa_dretent.pdf

¹¹² Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων όσον αφορά την πρόταση για μια οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διατήρηση των δεδομένων τα οποία υποβλήθηκαν σε επεξεργασία σχετική με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK [COM(2005) 438 τελικό], Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων C 298/1, 29.11.2005, Σημείο 20.

Η αρχή της αναλογικότητας εν όψει ειδικών και νόμιμων σκοπών προσδιορίζει την έκταση και την ποιότητα των περιορισμών ώστε να επιτυγχάνεται μία κατάσταση ισορροπίας μεταξύ αντικρουόμενων δικαιωμάτων και υπέρτερων αγαθών. Η αναλογικότητα έχει αναδειχθεί ως το πιο φλέγον θέμα στην συζήτηση για την διατήρηση των δεδομένων και έχει γίνει αντικείμενο εκτενών αναλύσεων και έντονης διαμάχης¹¹³.

Ο έλεγχος αναλογικότητας απαιτεί στο ελάχιστο να αποδειχθεί ότι η καθολική και συστηματική προληπτική διατήρηση εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας δεν συνιστά δυσανάλογη προσβολή και περιορισμό της πληροφοριακής ελευθερίας ούτε προκαλείται δυσανάλογη οικονομική επιβάρυνση στους υπόχρεους προς διατήρηση. Προς τούτο είναι αρκετό να καταδειχθεί ότι τα οφέλη που προκύπτουν από την εφαρμογή της διατήρησης σαφώς υπερτερούν έναντι του κόστους της εφαρμογής της ιδίως αναφορικά με τα δικαιώματα τα οποία και περιορίζει.

Σε πρώτη προσέγγιση το μέγιστο αναμενόμενο όφελος της εφαρμογής της διατήρησης δεδομένων προκύπτει από την αύξηση των δυνατοτήτων εξιχνίασης παρελθόντων εγκλημάτων και σύλληψης και τιμωρίας των δραστών. Στο βαθμό που η σύλληψη συνεπάγεται μη επανάληψη από τους ίδιους δράστες εγκληματικών ενεργειών όπως αυτές μπορεί να απειλούν την σωματική ακεραιότητα προσώπων και να προκαλούν την βλάβη των περιουσιακών τους στοιχείων τότε η διατήρηση δεδομένων συμβάλλει αναμφίβολα στην προστασία των δικαιωμάτων στη ζωή και την ιδιοκτησία. Επιπρόσθετα η ενίσχυση της δυνατότητας σύλληψης των δραστών αποτελεί αντικίνητρο της διάπραξης μελλοντικών εγκλημάτων από επίδοξους δράστες. Επομένως η δύναμη αποτροπής που πιθανόν να έχει η διατήρηση των δεδομένων φαίνεται σε πρώτη ανάγνωση να εξυπηρετεί την καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας και την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας προκειμένου οι πολίτες να απολαμβάνουν απρόσκοπτα τα δικαιώματα τους.

Ωστόσο η διεθνής και εθνική ιστορική εμπειρία έχει δείξει ότι η ενίσχυση των εργαλείων και μέτρων επιβολής του νόμου δεν έχει κάποιο εμφανές

¹¹³ Breyer P. (2005) «Telecommunications Data Retention and Human Rights: The Compatibility of Blanket Traffic Data Retention with the ECHR», *European Law Journal*, Τομ. 11, σελ. 365-375.

αποτέλεσμα στα επίπεδα εγκληματικότητας ούτε και φαίνεται να επηρεάζει την συλλογιστική της απόφασης για την τέλεση ή όχι εγκληματικών πράξεων¹¹⁴. Αντίθετα συνήθως ενισχύει την εφευρετικότητα των έμπειρων ιδίως εγκληματιών για την εύρεση τρόπων αποφυγής δημιουργίας ενοχοποιητικών στοιχείων από τα εξωτερικά δεδομένα της επικοινωνίας με έμφαση στην χρήση πιθανώς νέων μεθόδων τηλεπικοινωνίας που εξασφαλίζουν την ανωνυμία τους¹¹⁵. Στην παραπάνω κατηγορία εγκληματιών ανήκουν συνήθως οι οργανωτές και δράστες διεθνούς εμβέλειας τρομοκρατικών ενεργειών. Με βάση την παραπάνω συλλογιστική το όφελος της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας για του λόγους της καταπολέμησης της εγκληματικότητας φαίνεται να κυμαίνεται από σχεδόν ανύπαρκτο έως πολύ μικρό με το όποιο άλλο όφελος να περιορίζεται κυρίως στην εξιχνίαση αδικημάτων μικρού ειδικού βάρους.

Ωστόσο δεν αμφισβητείται ότι υπάρχει κόστος προς χάριν της υιοθέτησης μία καθολικού τύπου διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας. Μία βασική διάσταση του εν λόγω κόστους αφορά την προσβολή ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Η χωρίς συγκατάθεση μη ανωνυμοποιημένη διατήρηση δεδομένων οιοδήποτε είδους αποτελεί *προσβολή του δικαιώματος στην προστασία προσωπικών δεδομένων*. Ειδικότερα και εφόσον αυτά τα προσωπικά δεδομένα είναι αναπόσπαστο μέρος μίας επικοινωνίας (όπως ισχύει και με τα δεδομένα κίνησης και θέσης στο πλαίσιο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών¹¹⁶) η προσβολή επεκτείνεται και στο *δικαίωμα του απόρρητου των επικοινωνιών*.

Μία καθολικού τύπου διατήρηση δεν είναι μόνον αδιάκριτη ως προς τους συμμετέχοντες μίας επικοινωνίας αλλά και ως προς την θέση τους δηλαδή τελείται ανεξάρτητα από το αν αυτή η επικοινωνία γίνεται εντός ιδιωτικού, επαγγελματικού ή δημόσιου χώρου. Επιπρόσθετα μία απλή στατιστική ανάλυση των δεδομένων κίνησης και θέσης είναι ικανή να αποκαλύψει ένα εμπειριστατωμένο προφίλ των προσωπικών κινήσεων, συνηθειών, προτιμήσεων και ενδιαφερόντων των χρηστών-συνδρομητών. Δεν είναι

¹¹⁴ Βλ. ο.π. Breyer, P. (2004). σελ. 369

¹¹⁵ Βλ. Levi, M. & Hall, D.M. (2004), "Technologies, Security and Privacy in the Post-9/11 European Information Society" *Journal of Law and Society*, Vol. 31, No. 2 pp.194-220.

¹¹⁶ Βλ. και την Νομολογία ΕΔΔΑ Malone κατά Ηνωμένου Βασιλείου, όπως και Άρθρο 5,παρ1 2002/58/EK για την προστασία των δεδομένων κίνησης από το απόρρητο των τηλεπικοινωνιών.

δύσκολο κανείς να ισχυριστεί ότι η ποιότητα και η ποσότητα της πληροφορίας που αποκαλύπτουν τα δεδομένα κίνησης για την ιδιωτική ζωή των ατόμων πιθανώς να ξεπερνά και αυτήν του περιεχομένου της επικοινωνίας¹¹⁷. Είναι φανερό ότι η καθολικότητα της διατήρησης ακόμα και σε μετριοπαθή εκτίμηση επιφέρει την μαζική και μεγάλης έκτασης και έντασης προσβολή του *δικαιώματος στην ιδιωτικότητα* όπως και στο απόρρητο των επικοινωνιών όπως αυτά θεμελιώνονται με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

Ο φόβος ότι μία επικοινωνία μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον των μελών μίας κοινωνίας ωθεί στην υιοθέτηση μίας ‘μή ύποπτης’ και περιορισμένης επικοινωνιακής στάσης ή στην χειρότερη περίπτωση στην καθολική αποχή από την ηλεκτρονική επικοινωνία. Επομένως *το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης* κατά το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ πλήττεται σε μεγάλο – μολονότι δυσδιάκριτα μετρήσιμο- βαθμό από την καθολική διατήρηση.

Η υποχρέωση διατήρησης και διαφύλαξης των δεδομένων από τους πάροχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 7 της νέας Οδηγίας αντίστοιχα, αποτελεί *περιορισμό του δικαιώματος στην ιδιοκτησία* όπως αυτό αναφέρεται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Και αυτό για το λόγο ότι η δέσμευση ή η επιστράτευση πρόσθετων μονάδων ηλεκτρονικής αποθήκευσης δισεκατομμυρίων δεδομένων και των ειδικών τεχνικών μέσω διασφάλισης της ακεραιότητας και προστασίας τους από μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση μπορεί να επιφέρει υψηλό κόστος στους πάροχους¹¹⁸. Ο βαθμός προσβολής του δικαιώματος στην ιδιοκτησία είναι αντιστρόφως ανάλογος της οικονομικής ευρωστίας του παρόχου και ανάλογος του μεγέθους της περιόδου υποχρεωτικής διατήρησης και του επιπέδου ασφαλείας των δεδομένων. Παρότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε αναγνωρίσει ότι η κρατική ενίσχυση ή αποζημίωση των παρόχων πιθανόν να είναι αναγκαία¹¹⁹ ωστόσο αυτή ή ρύθμιση τελικά αφέθηκε ολοκληρωτικά στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών.

¹¹⁷ Shields, P. (2006), “Electronic Networks, Enhanced State Surveillance and the Ironies of Control” *Journal of Creative Communications* 2006; 1; 19, pp. 19-38.

¹¹⁸ Σε μία πρώτη εκτίμηση το κόστος διατήρησης για έναν μεγάλο πάροχο και για μία περίοδο διατήρησης 12 μηνών ανέρχεται σε 150 εκ Ευρώ αρχική επένδυση και 50 εκ. Ευρώ ετήσιο λειτουργικό κόστος (Βλ. ο.π. Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας δεδομένων επί της πρότασης της Οδηγίας, 29.11.2005, Σημείο 68.)

¹¹⁹ Βλ. σελ. 376, Kosta, E., Valcke, P. (2006) “Retaining the data retention Directive” *Elsevier Computer Law & Security Report* 22, pp. 370-380.

Το υποχρεωτικό χρονικό διάστημα διατήρησης καθορίζει αναλογικά την έκταση της προσβολής των παραπάνω δικαιωμάτων. Ενόψει των προηγούμενων συμπερασμάτων για την δυσανάλογα δυσμενή επέμβαση στα ατομικά δικαιώματα από την καθολικού τύπου υποχρεωτική διατήρηση, ενδείκνυται το ελάχιστο αναγκαίο χρονικό διάστημα διατήρησης. Ωστόσο η Οδηγία δεν ορίζει συγκεκριμένα το χρονικό διάστημα αυτό, παρά προβλέπει την έως και 2 χρόνια υποχρεωτική καθολική διατήρηση κατά την κρίση κάθε κράτους μέλους¹²⁰, και παρότι υπάρχουν ήδη κάποια στατιστικά στοιχεία¹²¹ που αμφισβητούν την αναγκαιότητα της διατήρησης πέραν του ενός έτους. Η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να εγκρίνει περιορισμένη παράταση του ανώτατου χρονικού διαστήματος εάν ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζει 'ιδιόζουσες συνθήκες'¹²². Η διάταξη αυτή αποτελεί μία άνευ προηγουμένου σύγκυση αρμοδιοτήτων κατά την οποία μία υπερεθνική, μη δημοκρατικά νομιμοποιημένη οντότητα όπως η Επιτροπή ουσιαστικά καθορίζει τον βαθμό περιορισμού ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών ενός κράτους¹²³.

Σε ότι αφορά την ποσότητα και το είδος των διατηρούμενων δεδομένων η Οδηγία επίσης αποτυγχάνει στον έλεγχο αναλογικότητας. Αντί να ορίζει την υποχρέωση της διατήρησης συγκεκριμένων και μόνον δεδομένων κίνησης και θέσης, εξειδικεύει έναν κατάλογο δεδομένων τα οποία χρειάζεται κατ' ελάχιστο να διατηρούνται χωρίς να προβλέπει την απαγόρευση της διεύρυνσης του από τα κράτη μέλη. Λόγω της παραπάνω ρυθμιστικής επιλογής (ή καλύτερα της απουσίας της), διευρυμένοι κατάλογοι διατηρούμενων δεδομένων μπορούν να προκύψουν καταφέροντας ένα πρόσθετο πλήγμα στα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών.

¹²⁰ Βλ. ο.π. άρθρο 6, Οδηγία. 2006/24/ΕΚ.

¹²¹ Βλ. ο.π. Σημείο 17, Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων, 29.11.2005,

¹²² Βλ. ο.π. παρ. 1, άρθρο 12, Οδηγία. 2006/24/ΕΚ.

¹²³ Μήτρου Λ. « Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλεια», *Συμβολή για τον Τιμητικό Τόμο του Νομικού Συμβουλίου το Κράτους*, 2006. Κράτους (επεξεργασμένη μορφή εισήγησης που παρουσιάστηκε στην κοινή εκδήλωση των DAAD, Alexander von Humboldt και της Γερμανικής Πρεσβείας με θέμα «Προστασία προσωπικών δεδομένων στην εποχή καταπολέμησης της τρομοκρατίας», Αθήνα, 5.12.2005, σελ 22.

3.4 Προσβασιμότητα και Ασφάλεια των Τηρούμενων Δεδομένων

Η προηγούμενη ενότητα έδειξε την προφανώς δυσανάλογη σχέση κόστους-οφέλους που μπορεί να επιφέρει η διατήρηση των δεδομένων ενώ τόσο η καταλληλότητα όσο και η αναγκαιότητα του μέτρου παρουσιάστηκαν ως τουλάχιστον αμφιλεγόμενες. Ωστόσο μεγάλο ρόλο στον έλεγχο αναλογικότητας του συνόλου των μέτρων της Οδηγίας έχει και η προσβασιμότητα στα δεδομένα στο βαθμό μάλιστα που η δυσαναλογία μπορεί να μετριαστεί. Στο ακραίο όριο της παραπάνω υπόθεσης, διατηρούμενα δεδομένα στα οποία απολύτως κανείς δεν έχει πρόσβαση ή κανείς δεν γνωρίζει, δεν έχουν το σθένος να προσβάλλουν κανένα δικαίωμα ούτε έχουν γενικευμένες αρνητικές επιπτώσεις. Αρκεί οι διαδικασίες, τα μέσα και μέτρα που διαφυλάσσουν τα δεδομένα να είναι ικανά να διατηρήσουν εις αεί την εμπιστευτικότητα και την ακεραιότητά τους. Για το λόγο αυτό οι προβλέψεις της Οδηγίας στα συναφή θέματα αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Σε ότι αφορά το φλέγον θέμα της πρόσβασης, το άρθρο 4 της Οδηγίας 2006/24/EK ρητά προβλέπει ότι εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών η θέσπιση νομοθετικών μέτρων που θα ορίζουν τις διαδικασίες και τους όρους πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα από τις *αρμόδιες εθνικές αρχές*¹²⁴ για *συγκεκριμένες μόνον περιπτώσεις*¹²⁵ και σύμφωνα με τις απαιτήσεις αναλογικότητας και αναγκαιότητας και υπό την επιφύλαξη του διεθνούς και ευρωπαϊκού δικαίου και *ιδίως των διατάξεων της ΕΣΔΑ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ*. Οι παραπάνω προβλέψεις της οδηγίας συνιστούν ένα αποτρεπτικού τύπου αντιστάθμισμα σε τυχόν επιδιώξεις για ευρεία πρόσβαση σε δεδομένα επικοινωνίας από τις δικτυακές αρχές στο πλαίσιο αλιευτικών επιχειρήσεων για την εξόρυξη πληροφοριών¹²⁶.

Ωστόσο η γενικόλογη αναφορά πρόσβασης σε 'αρμόδιες εθνικές αρχές' αντί της αναφοράς σε ειδικά προσδιορισμένες δικτυακές αρχές φαίνεται να

¹²⁴ Οι 'αρμόδιες εθνικές αρχές' στο αρχικό αγγλικό κείμενο αναφέρονται ως «competent national authorities»

¹²⁵ Οι «συγκεκριμένες περιπτώσεις» στο αρχικό αγγλικό κείμενο αναφέρονται ως «specific cases»

¹²⁶ Βλ. ο.π. Γνώμη αρ.4/2005 Ομάδας Εργασίας 29.

αφήνει περιθώρια για ευρείες ερμηνείες και διαφοροποιήσεις από τα κράτη μέλη σε ότι αφορά τον αριθμό και τους σκοπούς των εν λόγω αρμόδιων αρχών. Επιπρόσθετα δεν ρυθμίζεται η διαδικασία ανταλλαγής δεδομένων με αρχές άλλων κρατών.

Το άρθρο 8 της νέας Οδηγίας ορίζει ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα αποθηκεύονται σε μορφή τέτοια ώστε να μπορούν να διαβιβαστούν κατόπιν αιτήματος στις αρμόδιες αρχές χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Το άρθρο αυτό θέτει μία γενικού τύπου προδιαγραφή για την τεχνική δυνατότητα εύκολης μετάδοσης, ανάγνωσης και άρα και πρόσβασης των δεδομένων σε κοινοτικό επίπεδο ενώ ταυτόχρονα υποδεικνύεται ο χωρικός διαχωρισμός των συστημάτων αποθήκευσης των παρόχων από τα υπολογιστικά συστήματα των διωκτικών αρχών. Ταυτόχρονα φαίνεται να διασφαλίζεται ότι η διαβίβαση δεν γίνεται στο πλαίσιο μίας αυτόματης διαδικασίας διασύνδεσης με τα ηλεκτρονικά πληροφοριακά συστήματα των διωκτικών αρχών παρά απαιτείται αίτημα παροχής τους προκειμένου να τηρηθεί η νόμιμη διαδικασία εξουσιοδοτημένης πρόσβασης¹²⁷.

Η ευρεία διακριτική ευχέρεια, η οποία δόθηκε από την οδηγία στα θέματα πρόσβασης δικαιολογείται έως ένα σημείο διότι σε κοινοτικό επίπεδο οι ειδικότερες ρυθμίσεις των διαδικασιών πρόσβασης των αστυνομικών αρχών σε δεδομένα των πολιτών ανήκουν στον σκληρό πυρήνα αρμοδιοτήτων του Τρίτου Πυλώνα και οιαδήποτε εναρμόνιση συναφών θεμάτων επιτυγχάνεται με την διαδικασία της ομοφωνίας στο Συμβούλιο.

Σε ότι αφορά τα μέτρα προστασίας και ασφάλειας των διατηρούμενων δεδομένων το άρθρο 7 της Οδηγίας παρέχει κάποιο ελάχιστο γενικό πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο μέτρα λαμβάνονται ώστε να μην αλλοιώνεται η ποιότητα των διατηρούμενων δεδομένων σε σχέση με αυτά που περιέχει το δίκτυο¹²⁸ ενώ διασφαλίζεται με κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέσα η ποσοτική και ποιοτική υπόσταση των δεδομένων κατά τυχαίας παράνομης ή μη

¹²⁷ Βλ. Γ. Τσόλιας «Η διατήρηση και επεξεργασία δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την Οδηγία 2006/24/EK» ΔιΜΕΕ 3/2006.

¹²⁸ Ο.π. εδάφιο (α), άρθρο 7, Οδηγία 2006/24/EK,

εξουσιοδοτημένης αλλοίωσης, επεξεργασίας, πρόσβασης ή αποκάλυψης¹²⁹. Παρόμοια μέτρα πρέπει να λαμβάνονται ώστε να διασφαλιστεί ότι μόνο ειδικά εξουσιοδοτημένο προσωπικό έχει πρόσβαση στα δεδομένα¹³⁰. Τα δεδομένα καταστρέφονται στο τέλος του χρονικού διαστήματος διατήρησης εκτός από εκείνα στα οποία έχει αποκτηθεί πρόσβαση και έχουν φυλαχθεί¹³¹.

Στοιχείο ενδυνάμωσης της προστασίας των διατηρούμενων είναι η αναφορά στην παράγραφο (18) του προοιμίου της οδηγίας, σχετικά με την απόφαση πλαίσιο 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24^{ης} Φεβρουαρίου 2005 για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών, η οποία και προβλέπει ότι η εκ προθέσεως παράνομη πρόσβαση σε συστήματα πληροφοριών καθώς και στα εντός αυτών διατηρούμενα δεδομένα, διώκεται ποινικώς.

Το άρθρο 9 της Οδηγίας εύλογα αναγνωρίζει την ανάγκη ορισμού από τα κράτη μέλη μίας η περισσότερων ανεξάρτητων εποπτικών αρχών με αρμοδιότητα την παρακολούθηση εφαρμογής των μέτρων σε ότι αφορά την σύμφωνη με το Άρθρο 7 ασφάλεια των δεδομένων. Κατά την παρ. 2, άρθρο 13 της Οδηγίας, μη επιτρεπτές εκ προθέσεως προσπελάσεις και μεταφορές των διατηρούμενων δεδομένων τιμωρούνται ποινικά ή διοικητικά ενώ τίθενται σε εφαρμογή τα εθνικά μέτρα περί ενδίκων μέσων ευθύνης και κυρώσεων σε ότι αφορά την επεξεργασία δεδομένων σε συμφωνία με την οδηγία 1995/46/EK.

Ωστόσο ή Οδηγία σε πρώτη ανάγνωση αποτυγχάνει στην γενική έστω περιγραφή τεχνολογικά ουδέτερων ελάχιστων προδιαγραφών ασφαλείας των διατηρούμενων δεδομένων όπως π.χ. τον λογικό διαχωρισμό των διατηρούμενων δεδομένων από αυτά που τηρούνται για εμπορικούς σκοπούς, την κρυπτογράφηση των διατηρούμενων δεδομένων, την καταγραφή κάθε ανάκτησης των διατηρούμενων δεδομένων σε ειδικό αρχείο¹³² κλπ. δημιουργώντας ένα ανομοιογενές και αδιευκρίνιστο τοπίο τεχνικών χαρακτηριστικών ασφαλείας των διατηρούμενων δεδομένων.

¹²⁹ Ο.π. εδάφιο (β), άρθρο 7, Οδηγία 2006/24/EK,

¹³⁰ Ο.π. εδάφιο (γ), άρθρο 7, Οδηγία 2006/24/EK,

¹³¹ Ο.π. εδάφιο (δ), άρθρο 7, Οδηγία 2006/24/EK,

¹³² Βλ. Γνώμη αρ.4/2005 Ομάδας Εργασίας 29, (25.10.2005), ο.π., σελ. 9/11.

«Η Οδηγία 2006/24/ΕΚ για την Τήρηση Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων Κίνησης:
Επιπτώσεις & Ζητήματα Ενσωμάτωσης στην Εθνική Ένομη Τάξη»

Κεφάλαιο 4

Επιπτώσεις της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ

Συμπληρωματικά της έντονης και άμεσης προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων η υιοθέτηση της Οδηγίας μπορεί να έχει ευρύτερες κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες μπορούν να κάνουν σταδιακά την εμφάνιση τους και δυνάμει επιτείνουν το βαθμό επιτυχίας ή αποτυχίας του μέτρου της καθολικής διατήρησης στον έλεγχο αναλογικότητας.

4.1 Κοινωνικές Επιπτώσεις

Σε συνδυασμό με την χρησιμότητα τους οι νέες αλλά και οι παραδοσιακές δυνατότητες ηλεκτρονικής επικοινωνίας δημιουργούν *σχέσεις εξάρτησης*,¹³³ αφού είναι άμεσα συνυφασμένες με το φάσμα επιλογών και προϋποθέσεων ενδυνάμωσης της ελεύθερης και ανεμπόδιστης κοινωνικής, προσωπικής και επαγγελματικής δράσης των πολιτών-χρηστών. Η εξάρτηση και η αντίστοιχη ανάγκη που προκύπτει μπορεί να είναι είτε αντικειμενική είτε υποκειμενική. *Αντικειμενική* εξάρτηση λόγω της επιτακτικής ανάγκης για τηλεπικοινωνία, όταν δεν υπάρχει άλλος τρόπος όπως πχ αναγκαστική χρήση κινητής τηλεφωνίας σε απομακρυσμένες ορεινές περιοχές ή για λόγους επικοινωνίας που αφορούν πχ μία διεθνή επιχειρηματική συνεργασία. *Υποκειμενική εξάρτηση* όταν πχ. υπάρχει

¹³³ Μήτρου, Λ. (2005), ο.π., σελ. 20.

σχέση εθισμού ή μιμητισμού η οποία εδράζεται στην ύπαρξη νέων συμπεριφορικών προτύπων επικοινωνίας όπως αυτά προκύπτουν από τα νέα μέσα και δυνατότητες επικοινωνίας. Συνακόλουθα θα ήταν ασφαλές να υποθέσουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών μίας σχετικά ανεπτυγμένης τεχνολογικά χώρας θεωρεί απαραίτητη και αναγκαία την χρήση ενός τουλάχιστον εκ των βασικών υπηρεσιών ηλεκτρονικής επικοινωνίας (σταθερή & κινητή τηλεφωνία, διαδικτυακή πρόσβαση). Επομένως μία ρύθμιση αποτρεπτικού χαρακτήρα, για την χρήση ενός βασικού μέσου επικοινωνίας, επιδρά άμεσα στην ποιότητα της ελευθερίας που απολαμβάνουμε με ότι επιπτώσεις αυτό μπορεί να έχει στην κοινωνική πολιτική και οικονομική ζωή των πολιτών.

Το πιθανό έλλειμμα εμπιστοσύνης στην χρήση νέων και παραδοσιακών μεθόδων επικοινωνίας λόγω της περιορισμένης ιδιωτικότητας που προσφέρουν απωθεί από την χρήση τους ενώ παροτρύνει τους θιγόμενους πολίτες αλλά και τους επίδοξους εγκληματίες στην προσπάθεια εύρεσης τρόπων αποφυγής της ταυτοποίησης των επικοινωνιών τους.: Χρήση προπληρωμένων καρτών σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, κλοπή ταυτότητας άλλου χρήστη (identity theft), χρήση ειδικευμένου λογισμικού ανωνυμοποίησης (anonymizer), κρυπτογραφημένη πρόσβαση (encrypted access), χρήση διαδικτυακού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (web-mail) με δήλωση ψευδών στοιχείων, χρήση υπηρεσιών διαδικτύου μέσω internet-café και ξενοδοχειακών μονάδων και χρήση ειδικών ασύρματων τεχνολογιών επικοινωνίας είναι μόνον μερικοί από τους τρόπους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον παραπάνω σκοπό¹³⁴.

Οι πιθανές επιπτώσεις των παραπάνω παράπλευρων δυνατοτήτων επικοινωνίας είναι ο περιορισμός της αποτελεσματικότητας της διατήρησης στην εξιχνίαση λιγότερο σοβαρών ποινικών αδικημάτων, η ανάδυση νέων μορφών ηλεκτρονικής εγκληματικότητας καθώς και η ανάδειξη της ανάγκης για υιοθέτηση ακόμα πιο περιοριστικών για τα ατομικά δικαιώματα θεσμικών πλαισίων και της επένδυσης σε πρόσθετους φυσικούς και τεχνικά προηγμένους πόρους των διωκτικών αρχών. Είναι φανερό ότι πρόκειται για έναν φαύλο κύκλο

¹³⁴ Βλ. Levi, M. & Hall, D.S, (2004) "Technologies, Security and Privacy in the Post-9/11 European Information Society" *Journal of Law and Society*, Vol. 31, No. 2, pp.194-220.

με συνεχώς αυξανόμενο βαθμό διείσδυσης στον ιδιωτικό βίο και με συνεχώς μειούμενο αντίκρισμα σε επίπεδο δημόσιας ασφάλειας.

Με την καθολική διατήρηση η ηλεκτρονική επικοινωνιακή ζωή σχεδόν όλων των πολιτών βρίσκεται υπό καθεστώς παρακολούθησης, παντού και πάντα, χωρίς κανέναν ουσιαστικό λόγο παρά μόνον για την - συγκριτικά προς τον όγκο των διατηρούμενων δεδομένων - σπάνια περίπτωση που αυτά χρειαστούν στην εξιχνίαση ενός σοβαρού εγκλήματος. Πρόκειται εν τέλει για την εν τη γεννήσει ανάδυση ενός νέου *ανατρεπτικού* δόγματος σύμφωνα με το οποίο όλοι χρειάζεται να παρακολουθούνται διότι 'όλοι θεωρούνται ύποπτοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου' ενώ ενθαρρύνεται σε μεγάλο βαθμό η μηδενιστική πρακτική ότι 'ο σκοπός αγιάζει τα μέσα'. Με τον τρόπο αυτό το 'τεκμήριο της αθωότητας' αναιρείται και η σχέση κανόνα εξαίρεσης αντιστρέφεται. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια θίγεται αφού η εντιμότητα και η καλώς εννοούμενη νομιμοφροσύνη ως εκφάνσεις του χαρακτήρα και του βίου των πολιτών τελούν υπό συνεχή και καθολική αμφισβήτηση. Ο βαθμός αδικαιολόγητης παρέμβασης στη ζωή και τις επικοινωνίες των πολιτών από τις αρχές λόγω τυχαίας 'διασύνδεσης' των επικοινωνιών τους με κάποιο ποινικό αδίκημα δεν μπορεί παρά να βαίνει αυξανόμενος ιδίως δε στην περίπτωση που η κάποιου βαθμού επιτυχία στην εξιχνίαση αδικημάτων πυροδοτήσει υπέρμετρα τον 'ζήλο' των αρχών στην διενέργεια των 'ηλεκτρονικού τύπου' ερευνών τους. Παρόμοια δυσμενές αποτέλεσμα για την προσωπική ηρεμία των πολιτών μπορεί να προκύψει από την μη θέσπιση επαρκών μέτρων που να εξασφαλίζουν ότι οι διωκτικές αρχές δεν θα καταφεύγουν σε μεγάλης κλίμακας αλιευτικού τύπου έρευνες για τον εντοπισμό πιθανών ενόχων¹³⁵.

Η καθολική διατήρηση των δεδομένων επικοινωνίας δίνει την δυνατότητα καταγραφής και ανάλυσης της ηλεκτρονικής συμπεριφοράς και συνηθειών των χρηστών-συνδρομητών σε μεγάλη πληθυσμιακή και γεωγραφική κλίμακα για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Ακόμη και η φαινομενικά ανώδυνη ανωνυμοποιημένη στατιστική ανάλυση τέτοιων στοιχείων από τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών με παράμετρο τον γεωγραφικό χώρο διαβίωσης και τις

¹³⁵ Μήτρου, Λ. (2005) ο.π. σελ. 23

καταναλωτικές συνήθειες ομάδων πληθυσμού, μπορεί να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την ποσότητα και ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρονται σε κάθε πληθυσμιακή ομάδα. Αυτό μπορεί να αποτελέσει παράγοντα ευημερίας για ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες με βάση κριτήρια κέρδους θεωρούνται ως 'καλοί πελάτες' ενώ αντίθετα άλλες ομάδες πληθυσμού αυτόματα θεωρούνται ως χαμηλού ενδιαφέροντος ή υψηλού ρίσκου πελάτες με αποτέλεσμα την μη προσφορά ή την προσφορά ελάχιστων υπηρεσιών. Αυτή η επιλεκτική διαδικασία συνήθως διενεργείται αυτόματα και δυνάμει δημιουργεί μία ηλεκτρονικά διαμορφωμένη κοινωνική διαστρωμάτωση πολιτών δύο ή περισσότερων ταχυτήτων. Λόγω του αυτόματου τρόπου επιλογής πληθυσμιακών ομάδων με κριτήριο την προοπτική για μεγαλύτερο κέρδος ενισχύονται δυσανάλογα ορισμένες ομάδες έναντι άλλων και άρα οδηγούμαστε σε απομείωση του βαθμού κοινωνικής συνοχής.¹³⁶

4.2 Πολιτικές Επιπτώσεις

Η μακροχρόνια διατήρηση δεδομένων βοηθά στην εκκόλαψη φαινόμενων διαφθοράς και κατάχρησης εξουσίας. Αυτό διότι οι τεράστιες βάσεις δεδομένων της διατήρησης αποτελούν μία ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών για τα άτομα και την προσωπική τους ζωή. Αυτό αποτελεί ένα εξαιρετικά επικερδές κίνητρο για την χρήση ή παραποίηση τους για την αποκόμιση κυρίως οικονομικών και πολιτικών ωφελειών ιδίως από άτομα ή ομάδες με αυξημένη οικονομική, πολιτική, θεσμική ή/και τεχνολογική δυνατότητα πρόσβασης στα δεδομένα. Οι κυβερνήσεις σε συνδυασμό με τις διωκτικές αρχές αποτελούν τέτοιες ομάδες οι οποίες τείνουν να χρησιμοποιούν την πληροφορία ως μέσο διατήρησης και επαύξησης των εξουσιών και της σημαντικότητας τους. Μόνον και μόνον η δυνατότητα κακόβουλης χρήσης 'ανεπιτυχών' -δηλαδή ουσιαστικά αναπάντητων-κλήσεων καταδεικνύει την ευκολία με την οποία μπορεί οποιοσδήποτε να εμπλακεί σε υποθέσεις εξιχνίασης ποινικών αδικημάτων.

¹³⁶ (2006) « A Report on the surveillance Society” for the Information Commissioner by the Surveillance studies network”, Sept 2006,

Μία καταληκτική διάσταση της παραπάνω δυνατότητας κατάχρησης εξουσίας έχει ως πιθανό αποτέλεσμα την περιορισμένη ηλεκτρονική διάδοση διαφοροποιημένων πολιτικών θέσεων και απόψεων λόγω του φόβου της ενοχοποίησης προσώπων και ομάδων με ποινικά αδικήματα από την εκάστοτε κυβερνητική εξουσία για λόγους πολιτικής απαξίωσης και ομηρίας. Τα άτομα οδηγούνται σε ομογενοποιημένες, περιορισμένες και κατεστημένες συμπεριφορές και επικοινωνίες και διστάζουν να εκφράσουν νέες ιδέες (το λεγόμενο chilling effect)¹³⁷. Επομένως όχι μόνον η ελευθερία της έκφρασης και της επικοινωνίας αλλά σε τελική ανάλυση οι προϋποθέσεις και η ποιότητα της δημοκρατίας διακυβεύονται προς χάριν της καταπολέμησης της εγκληματικότητας και της δημόσιας ασφάλειας.

Η εγκαθίδρυση μίας καθολικού τύπου καταγραφής και αποθήκευση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων δημιουργεί τεχνολογικές και τεχνικές υποδομές καθώς και οργανωτικές δομές ανθρώπινων πόρων, τόσο σε επίπεδο παρόχων όσο και σε επίπεδο διωκτικών αρχών, οι οποίες είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκαθλωθούν πολιτικά από την στιγμή που μπουν σε λειτουργία.¹³⁸ Αποκτούν δηλαδή εύκολα μια ‘καθεστωτικού’ τύπου υπόσταση¹³⁹ η οποία εν μέρει οφείλεται στην δυσκολία αποδοχής της ανάγκης απεγκατάστασης μίας τόσο και επενδυτικά επώδυνης υποδομής, πριν να δοθεί η μακροπρόθεσμη δυνατότητα ανάδειξης του αναμενόμενου βαθμού επιτυχίας επί των σκοπών για τους οποίους εγκαταστάθηκε. Αντίθετα εάν, όπως πολύ πιθανόν αναμένεται, δεν επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα στην καταπολέμηση της σοβαρής εγκληματικότητας¹⁴⁰ αντί της αποκαθήλωσης πιο πιθανή είναι η φαινομενικά ορθολογική πολιτική επιλογή της ‘αναβάθμισης’ και ‘βελτίωσης’ των δυνατοτήτων του συστήματος διατήρησης σε συνδυασμό με την ‘διεύρυνση των σκοπών’ χρήσης του για την δίωξη μικρότερης σημαντικότητας αδικημάτων προκειμένου να μπορέσει να αιτιολογηθεί στους φορολογούμενους πολίτες και καταναλωτές ο σκοπός ύπαρξης του. Επομένως στην μορφή που έχει τεθεί

¹³⁷ Βλ. Breyer, P. (2005), ο.π., σελ. 371.

¹³⁸ Βλ. Levi, M. & Hall, D.S, (2004) , ο.π. σελ. 210.

¹³⁹ Ο αγγλικός όρος είναι ‘Institutionalized’

¹⁴⁰ Peter Shields (2006) “Electronic Networks, Enhanced State Surveillance and the Ironies of Control” *Journal of Creative Communications*; 1; 19, pp 19-38.

στην νέα Οδηγία η διατήρηση δεδομένων κάθε άλλο παρά αποτελεί μία συγκυριακή και κατ' εξαίρεση λήψη μέτρων αλλά ως επί το πλείστον μία πολιτικά μονόδρομη επιλογή προς την κατεύθυνση ενός μακρόβιου καθεστώτος καθολικής και σταδιακά ολοκληρωτικής ηλεκτρονικής παρακολούθησης.

4.3 Οικονομικές

Η οικονομική επιβάρυνση των καταναλωτών από την εφαρμογή του μέτρου δεν είναι αμελητέα. Εάν δεν προβλεφθεί κάποιου είδους κρατικής αποζημίωσης των παρόχων για την δέσμευση παλαιότερου και την αγορά νέου εξοπλισμού για τους σκοπούς της διατήρησης, θα επέλθει μετακύλιση του κόστους από τους πάροχους στους καταναλωτές υπό την μορφή ακριβότερων και πιθανόν ποιοτικά και ποσοτικά υποδεέστερων υπηρεσιών. Να σημειωθεί ότι ακόμα και η κρατική αποζημίωση των παρόχων αποτελεί εν τέλει απλή μεταφορά του κόστους της διατήρησης από τους καταναλωτές στους φορολογούμενους.

Σημαντικές αλυσιδωτές δυσμενείς επιπτώσεις για το σύνολο της οικονομίας μπορεί να έχει η μη σταθμισμένη εφαρμογή της διατήρησης δεδομένων. Η αποστροφή του καταναλωτικού κοινού από την χρήση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών λόγω ενός μη ικανοποιητικού επιπέδου προστασίας και ασφάλειας των προσωπικών δεδομένων δεν συμβαδίζει με τον στόχο της βιώσιμης οικονομική ανάπτυξης βασισμένης στις ΤΠΕ. Λόγω της τομής των ηλεκτρονικών υπηρεσιών επικοινωνίας με τις υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας και της σταδιακής τάσης σύγκλισης υποδομών, υπηρεσιών και δημιουργίας περιεχομένου από πάροχους ολοκληρωμένων υπηρεσιών (integrated service providers) το ποιος χρειάζεται να διατηρεί δεδομένα αρχίζει και γίνεται λιγότερο ευδιάκριτο. Αποκύημα των παραπάνω εξελίξεων μπορεί να αποτελέσει η διασταλτική ερμηνεία των πεδίου εφαρμογής της διατήρησης σύμφωνα με την οποία δικαιολογείται ή ένταξη ενός ιδιαίτερα μεγάλου μέρους των υπηρεσιών της ΚτΠ σε ένα καθεστώς διατήρησης δεδομένων από τους πάροχους ολοκληρωμένων υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες web-mail και web-chatting είναι απτά παράδειγμα υπηρεσίας της Κοινωνίας της Πληροφορίας τα οποία

φαίνονται περισσότερο ευάλωτα σε μία τέτοια διασταλτική θεώρηση ιδίως από την οπτική γωνία των διωκτικών αρχών. Επομένως υπονόμηση της ιδιωτικότητας βασικών υπηρεσιών-συντελεστών της επιτυχίας του Διαδικτύου και των Υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας θέτει τις βάσεις για την μερική ή και συνολική απόρριψη μίας τέτοιας ηλεκτρονικού τύπου Κοινωνίας με ότι συνέπειες μπορεί να έχει αυτό στις προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης των τεχνολογικά προηγμένων χωρών. Σε γενικές γραμμές η αποφυγή οικοδόμησης ενός περιβάλλοντος οριακού επιπέδου ιδιωτικότητας των καταναλωτών δεν αποτελεί οικονομικά βιώσιμη επιλογή αφού μπορεί να οδηγήσει στην συνολική απόρριψη του ηλεκτρονικά και δικτυακά διασυνδεδεμένου προϊόντος ή υπηρεσίας.¹⁴¹

Σε συνδυασμό με ένα κλίμα συντήρησης της εντύπωσης για την συγκεκριμένη γεωγραφική και θρησκευτική προέλευση ατόμων εμπλεκομένων σε τρομοκρατικές ενέργειες γενικεύεται η φοβία ηλεκτρονικής επικοινωνίας με πρόσωπα της αυτής ιδιότητας. Αυτό εύκολα καταλήγει στην μείωση της εμπορικής, επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας με πρόσωπα και πράγματα που μπορεί να αποτελούν βασικούς συντελεστές στην ευημερία ενός κράτους. Η παραπάνω δυσοίωνη προοπτική είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα, της οποίας η γεωγραφική και πολιτιστική γειτνίαση με τις χώρες της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής έχει συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική της ανάπτυξη ενώ διαφαίνεται ότι μπορεί να αποτελέσει παράγοντα-κλειδί για την μελλοντική ανταγωνιστικότητα της στην παγκόσμια οικονομική σκηνή.

¹⁴¹ Αναγνώστου, Μ. (2007), *Ημερίδα ΑΔΑΕ* της 16^{ης} 2 Ιανουαρίου 2007. Παρουσίαση με τίτλο « Το ιδιωτικό απόρρητο στο έξυπνο περιβάλλον».

Κεφάλαιο 5

Θέματα Εναρμόνισης της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ

5.1 Θεσμικά Θέματα

Η προθεσμία για την ενσωμάτωση της Οδηγίας στις έννομες τάξεις των κρατών μελών είναι η 15^η Σεπτεμβρίου 2007 ενώ έχει δοθεί δυνατότητα για παράταση της ως άνω προθεσμίας έως τις 15 Μαρτίου 2009 μόνον για τις ρυθμίσεις που αφορούν τις επικοινωνίες μέσω διαδικτύου¹⁴². Δεκαέξι κράτη μέλη ανάμεσα τους και η Ελλάδα έχουν δηλώσει ότι θα κάνουν χρήση της ως άνω παράτασης.^{143, 144}. Ωστόσο σε ότι αφορά τις υπόλοιπες χώρες πριν την λήξη της προθεσμίας μόνο η Δανία¹⁴⁵ έχει μεταφέρει στην έννομη τάξη τους τις

¹⁴² Βλ. παρ. 1, άρθρο 15, Οδηγία 2006/24/ΕΚ, ο.π.

¹⁴³ Βλ. Παράρτημα της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ, ο.π.

¹⁴⁴ Οι χώρες οι οποίες έχουν *δεν έχουν δηλώσει αναβολή* της εφαρμογής της οδηγίας ως προς τη διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου είναι οι: Δανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Μάλτα, Ουγγαρία. Οι εκπρόσωποι της Ιρλανδίας και της Σλοβακίας καταψήφισαν την Οδηγία ενώ η Ιρλανδία έχει αποφασίσει να κινήσει διαδικασίες μη εφαρμογής της Οδηγίας ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Για την αίτηση ακύρωσης της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ από την Ιρλανδία Βλέπε και στην ιστοθέση.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:237:0005:0005:EN:PDF>
καθώς και σχετικό ηλεκτρονικό δελτίο τύπου στην θέση <http://www.out-law.com/page-7310>
(τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007)

¹⁴⁵ Βλ. «Data Retention: Denmark Is First EU Member State to Implement Controversial Directive» *BNA's Privacy & Security Law Report*, ηλεκτρονικό άρθρο, April 30, 2007. Το άρθρο

διατάξεις της Οδηγίας συμπεριλαμβανομένων και των σχετικών ρυθμίσεων που αφορούν τις επικοινωνίες μέσω διαδικτύου ενώ πολύ κοντά στην πλήρη ενσωμάτωση της Οδηγίας βρίσκεται και η Ισπανία¹⁴⁶. Η Γαλλία και η Ιταλία, χώρες με καθεστώτα διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας που προηγούνται χρονικά της Οδηγίας 2006/24/EK, έχουν ενσωματώσει με αποσπασματικό τρόπο και κυρίως μέσω εκτελεστικών διαταγμάτων τις διατάξεις της Οδηγίας¹⁴⁷,¹⁴⁸. Η Ιρλανδία διαθέτει ήδη θεσμοθετημένο καθεστώς διατήρησης για τα δεδομένα κίνησης και θέσης στην κινητή και σταθερή τηλεφωνία για χρονικό διάστημα τριών χρόνων¹⁴⁹, ωστόσο η κυβέρνηση έχει αμφισβητήσει την νομική βάση εφαρμογής της Οδηγίας στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα της ΕΕ και έχει καταθέσει αίτηση ακύρωσης της στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) η οποία και εκκρεμεί¹⁵⁰.

Από τις δεκαέξι χώρες χωρίς υποχρέωση πλήρους ενσωμάτωσης μέχρι της 15 Μαρτίου 2009, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει ενσωματώσει την Οδηγία αλλά μόνον για την σταθερή και κινητή τηλεφωνία¹⁵¹. Η Γερμανία - εν μέσω σφοδρών αντιδράσεων - έχει εγκρίνει σε κυβερνητικό επίπεδο σχετική νομοθεσία¹⁵²,¹⁵³ η

μπορεί να ανακτηθεί από την ιστοθέση <http://www.venulex.com/articles/tabid/66/docid/6142/> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007). Το χρονικό διάστημα διατήρησης είναι 12 μήνες.

¹⁴⁶ Βλ. EDRI ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Traffic data could be retained for one year in Spain» της 18^{ης} Ιουλίου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.14/data-retention-spain> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007). Το προτεινόμενο χρονικό διάστημα διατήρησης είναι 12 μήνες.

¹⁴⁷ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «French Government Decree on Data Retention-Another Big Brother Act», της 25^{ης} Απριλίου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.8/france-data-retention> (τελευταία πρόσβαση στις 19.9.2007).

¹⁴⁸ Βλ. EDRI ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «New Law proposal on Data retention submitted in Italy», της 22^{ης} Νοεμβρίου 2006, <http://www.edri.org/edriagram/number4.22/data-retention-it> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007). Το χρονικό διάστημα διατήρησης στην Ιταλία είναι 29 μήνες.

¹⁴⁹ Kosta, E., Valcke, P. (2006), ο.π. σελ.377.

¹⁵⁰ Για την αίτηση ακύρωσης της Οδηγίας 2006/24/EK από την Ιρλανδία Βλέπε και στην ιστοθέση <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:237:0005:0005:EN:PDF> καθώς και σχετικό ηλεκτρονικό δελτίο τύπου στην θέση <http://www.out-law.com/page-7310> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵¹ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Data retention For one year for UK Telecom Companies », της 1^{ης} Αυγούστου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.15/data-retention-UK> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007). Το χρονικό διάστημα διατήρησης είναι 12 μήνες.

¹⁵² Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Data Retention and increased Surveillance in Germany», της 25^{ης} Απριλίου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.8/germany-data-retention> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵³ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Largest Anti-Surveillance Street Protest in Germany for 20 years», της 25^{ης} Σεπτεμβρίου

οποία ωστόσο δεν έχει ενεργοποιηθεί ακόμη. Κάποιες χώρες όπως η Ολλανδία,¹⁵⁴ η Αυστρία¹⁵⁵ και η Ρουμανία¹⁵⁶ βρίσκονται στο στάδιο προτάσεων επί νομοσχεδίων και συζητήσής τους σε δημόσια διαβούλευση.

Οι καθυστερήσεις στην πλειονότητα των κρατών μελών φαίνεται να οφείλονται κατά πρώτον στην προσπάθεια εύρεσης του κατάλληλου σημείου ισορροπίας μεταξύ ικανού επιπέδου ασφαλείας και περιορισμού της ιδιωτικότητας στο πλαίσιο των νομοθετικών και συνταγματικών παραδόσεων του κάθε κράτους μέλους. Κατά δεύτερο λόγο, το ευρύ πεδίο διακριτικής ευχέρειας και άρα ο αριθμός των αποφάσεων που πρέπει να ληφθούν λειτουργεί ανασταλτικά όχι μόνο στον βαθμό εναρμόνισης αλλά και στην ταχύτητα ενσωμάτωσης. Στα κράτη μέλη εναπόκειται μεταξύ άλλων η επιλογή του χρονικού διαστήματος διατήρησης, των σοβαρών ποινικών αδικημάτων, των εθνικών αρχών που εμπλέκονται στην εφαρμογή και έλεγχο των μέτρων καθώς και ο καθορισμός των διαδικασιών και των οργανωτικών και τεχνικών μέτρων της εφαρμογής της.

Σημαντικές αντιδράσεις έχουν ανακύψει σε χώρες όπως η Γερμανία¹⁵⁷, η Ολλανδία¹⁵⁸, η Αυστρία¹⁵⁹ και η Ιρλανδία¹⁶⁰ καθώς οι προτεινόμενες ρυθμίσεις ενσωμάτωσης διαφαίνεται να υπερβαίνουν τις διατάξεις της Οδηγίας διατήρησης δεδομένων επιβαρύνοντας αδικαιολόγητα ακόμη περισσότερο τους πάροχους και την ιδιωτικότητα των πολιτών. Βασικές συνιστώσες των αντιδράσεων αποτελούν επί μέρους ρυθμιστικές προτάσεις που επιφέρουν

2007. <http://www.edri.org/edriagram/number5.18/liberty-instead-of-fear> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵⁴ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Dutch DPA Advises negatively on Dutch Draft Data Retention», της 31^{ης} Ιανουαρίου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.2/dpa-dutch> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵⁵ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης «The Austrian Government has postponed the law for data retention», της 4ης Ιουλίου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.13/austria-data-retention> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵⁶ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης «First Data Retention Law in Romania», της 9ης Μαΐου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number5.9/data-retention-romania> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁵⁷ Βλ. δελτίο ενημέρωσης «Largest Anti-Surveillance Street Protest in Germany for 20 years», ο.π.

¹⁵⁸ Βλ. δελτίο ενημέρωσης «Dutch DPA Advises negatively on Dutch Draft Data Retention», ο.π.

¹⁵⁹ Βλ. δελτίο ενημέρωσης «The Austrian Government has postponed the law for data retention», ο.π.

¹⁶⁰ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org «Digital Rights Ireland Challenge to Data Retention», της 2^{ης} Αυγούστου 2007, <http://www.edri.org/edriagram/number4.15/drireland> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

μεταξύ άλλων ακόμα μεγαλύτερη διεύρυνση της λίστας των δεδομένων προς υποχρεωτική διατήρηση, διεύρυνση των σκοπών της πρόσβασης στα δεδομένα πέρα της καταπολέμησης της σοβαρής εγκληματικότητας αλλά και με διεύρυνση του ορισμού της¹⁶¹, την κατάργηση ανωνυμοποιημένων¹⁶² και εξουδετέρωση κρυπτογραφημένων υπηρεσιών επικοινωνία¹⁶³ καθώς και η αόριστη και γενικόλογη αναφορά σε σημαντικά θέματα που χρήζουν εξειδίκευσης όπως ο ορισμός των σοβαρών εγκλημάτων, των υπόχρεων της διατήρησης, τις διαδικασίες πρόσβασης στα δεδομένα και τον κατάλογο των δικαιούχων της πρόσβασης¹⁶⁴.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εξαιρετικά διευρυμένων και διασταλτικών ερμηνειών και ρυθμίσεων σε ότι αφορά τον *ορισμό των σοβαρών ποινικών αδικημάτων*. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σε πρόταση του την περίοδο συζήτησης της Οδηγίας υπέδειξε ότι θα ήταν χρήσιμο να χρησιμοποιηθεί ο κατάλογος των σοβαρών ποινικών αδικημάτων όπως αυτά περιγράφονται στην Απόφαση Πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης¹⁶⁵ συμπεριλαμβανομένων και ποινικών αδικημάτων σχετικών με τις τηλεπικοινωνίες¹⁶⁶. Η συμπερίληψη ποινικών αδικημάτων σχετικά με την ανάρτηση παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο λαμβάνει θετικά σχόλια, ωστόσο σε πολλές χώρες έχουν γίνει ενσωματώσεις ή προτάσεις σχεδίων νόμων οι οποίοι περιλαμβάνουν στο καθεστώς διατήρησης διάφορα απλά ποινικά αδικήματα σχετικά με την προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας στο Διαδίκτυο (π.χ. Γερμανία), την παράνομη παραμονή σε μία χώρα (π.χ. Δανία,

¹⁶¹ Βλ. «Data Retention: Denmark Is First EU Member State to Implement Controversial Directive» ο.π.

¹⁶² Βλ. δελτίο ενημέρωσης «French Government Decree on Data Retention-Another Big Brother Act», ο.π.

¹⁶³ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης «UK Government asks for the encryption keys» της 24^{ης} Μαΐου 2006, <http://www.edri.org/edriagram/number4.10/ukencryption> (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

¹⁶⁴ Βλ. «Issues surrounding the implementation of the Data Retention Directive» Report on the EU level public meeting of 14th of March 2007. Cullen International Flash Message 33/2007, March 20, 2007. σελ 2.

¹⁶⁵ (2002/584/JHA) Council Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States available at http://europa.eu.int/lex/pri/en/oj/dat/2002/l_190/l_19020020718en00010018.pdf (June 13, 2002).

¹⁶⁶ Doc. 5777/06 ADD, Council of the European Union, Statements, Council February 10, 2006, available online at <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/06/st05/st05777-ad01.en06.pdf>.

θέματα μετανάστευσης) και την αποφυγή εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας (Δανία).

Επιμέρους ρυθμιστικές πτυχές της Οδηγίας επιτείνουν ακόμα περισσότερο την ανομοιογένεια στον τρόπο ενσωμάτωσης της στα Κ-Μ. Για παράδειγμα σε ότι αφορά την ποσότητα των διατηρούμενων δεδομένων οι ρυθμίσεις της Οδηγίας αναφέρονται στα ελάχιστα δεδομένα προς διατήρηση και συνεπώς η περεταίρω διεύρυνση του καταλόγου των δεδομένων προς διατήρηση φαίνεται να είναι επιτρεπτή και εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια κάθε Κ-Μ. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Δανίας η οποία έχει επιβάλει την διατήρηση ενός διευρυμένου καταλόγου διαδικτυακών δεδομένων και μάλιστα σε τακτά χρονικά διαστήματα κατά την διάρκεια μίας επικοινωνίας και όχι μόνο κατά την έναρξη ή λήξη της¹⁶⁷. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμη και βασικές θεσμικές εγγυήσεις διασφάλισης των προσωπικών δεδομένων φαίνεται να έχουν παρανοηθεί από τα προτεινόμενα νομοθετήματα ορισμένων Κ-Μ, όπως η Σλοβενία όπου η απόφαση πρόσβασης στα δεδομένα έχει προταθεί να εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια του αρχηγού των αστυνομικών Αρχών χωρίς δικαστική ή άλλη ανεξάρτητη των διωκτικών αρχών εξουσιοδότηση¹⁶⁸.

Επομένως η βασική αδυναμία της Οδηγίας διαφαίνεται να είναι το μεγάλο εύρος διακριτικής ευχέρειας που έχει δοθεί στα Κ-Μ στην θέσπιση των επί μέρους ρυθμίσεων του καθεστώτος διατήρησης. Η Οδηγία πλέον ομοιάζει με ασκό του Αιόλου καθώς διαφαίνεται να δημιουργεί έναν θεσμοθετημένο περιβάλλον εκκόλαψης και νομιμοποίησης πολλαπλών δεινών εις βάρος της ιδιωτικότητας.

¹⁶⁷ Βλ. «Data Retention: Denmark Is First EU Member State to Implement Controversial Directive» ο.π.

¹⁶⁸ Βλ. ηλεκτρονικό δελτίο ενημέρωσης της edri.org, “Slovenia : Draft Police Act endangers privacy” της 26^{ης} Μαρτίου 2006 <http://www.edri.org/edriagram/number4.6/slovenia>, (τελευταία πρόσβαση στις 10.10.2007).

5.2 Οικονομοτεχνικά Θέματα

Τα θέματα εναρμόνισης της υποχρεωτικής διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας εκτός από σοβαρό κοινωνικοπολιτικό αντίκτυπο έχουν πτυχές με έντονο οικονομικό και τεχνικό χαρακτήρα που επηρεάζουν το σύνολο της ευρωπαϊκής κοινότητας. Μεταξύ άλλων εθνικές ρυθμίσεις που αφορούν το είδος της επικοινωνίας, την έκταση των δεδομένων, το χρονικό διάστημα διατήρησης, το είδος των σοβαρών εγκλημάτων επιτρεπτής πρόσβασης και το θεμιτό επίπεδο ασφάλειας τους έχουν σοβαρή επίπτωση τόσο στο επενδυτικό κόστος των παρόχων όσο και στο επίπεδο διασυννοριακής συμβατότητας των συστημάτων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς αυτούς. Ο καθορισμός των υπόχρεων της διατήρησης και η επιλογή της έκτασης αποζημίωσης τους σε συνάρτηση με το οικονομικό τους μέγεθος και το υπάρχον επίπεδο υποδομών διατήρησης που διαθέτουν, αποτελούν εθνικές επιλογές οι οποίες επίσης είναι συνυφασμένες με τα οικονομοτεχνικά θέματα της διατήρησης και έχουν επιπτώσεις που δυνάμει δημιουργούν πρόσθετες αγκυλώσεις στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Οι βασικές συνιστώσες πρόσθετου κόστους της διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας είναι το κόστος αποθήκευσης, το κόστος ανάκτησης και μεταφοράς ανά αίτημα πρόσβασης και το κόστος διαφύλαξης/ασφάλειας των δεδομένων με την επιστράτευση ειδικών τεχνικών και οργανωτικών μέτρων. Οι θεσμικές επιλογές σε επίπεδο κράτους μέλους επηρεάζουν τα παραπάνω κόστη σε σημαντικό βαθμό¹⁶⁹.

Το κόστος αποθήκευσης αυξάνει αναλογικά με τον με την ποσότητα δεδομένων που χρειάζεται. Το κόστος αποθήκευσης επηρεάζεται επίσης σημαντικά από τις προδιαγραφές φυσικής και ηλεκτρονικής ασφάλειας των δεδομένων από κακόβουλες ενέργειες ή φυσικές καταστροφές. Επί παραδείγματι η αποθήκευση των δεδομένων σε κωδικοποιημένη

¹⁶⁹ SEC (2005) 1131, Παράρτημα (ANNEX) με τίτλο «*Extended Impact Assessment*» της Επιτροπής στην Πρόταση της COM (2005) 438 τελικό, «Πρόταση για μία Οδηγία για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» Βρυξέλλες, 21.9.2005.

/κρυπτογραφημένη μορφή ώστε να αποφεύγεται η μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση τους αυξάνει τις προδιαγραφές χωρητικότητας και άρα το μέγεθος και κόστος του ενδεικνυόμενου αποθηκευτικού μέσου. Η επιταγή ζεύξης κάθε διατηρούμενου δεδομένου με συγκεκριμένη ημερομηνία καθιστά την ημερομηνία καταγραφής αναπόσπαστο μέρος του και άρα δυνάμει μεγεθύνει τις ανάγκες αποθήκευσης του. Μία πιθανή ρύθμιση που αφορά τον φυσικό και λογικό διαχωρισμό των συστημάτων διατήρησης δεδομένων για λόγους καταπολέμησης του εγκλήματος από τα συστήματα διατήρησης για εμπορικούς σκοπούς επιφέρει σημαντική αύξηση του κόστους αποθήκευσης των δεδομένων προληπτικής διατήρησης λόγω διπλοεγγραφής. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κόστος αποθήκευσης περιλαμβάνει τόσο το κόστος των ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης όσο και το κόστος του χώρου τοποθέτησης των αποθηκευτικών μέσων. Τέλος η ρύθμιση που αφορά την απόδοση δεδομένων στις αρχές χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση¹⁷⁰ χρειάζεται να ορισθεί σε χρονικές μονάδες (sec, min, days) διότι μπορεί να επηρεάσει το κόστος του ενδεικνυόμενου αποθηκευτικού μέσου λόγω του συσχετισμού αποθηκευτικού μέσου με την ταχύτητα αναζήτησης και ανάκτησης δεδομένων από αυτό.

Μέχρι σήμερα το χρονικό διάστημα διατήρησης φαίνεται να διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα και άρα επιβάλλονται διαφορετικές υποχρεώσεις σε κάθε πάροχο ωστόσο κάτω από ιδιάζουσες συνθήκες και σύμφωνα με το άρθρο 12, παρ.1 της Οδηγίας Διατήρησης κάθε Κ-Μ έχει το δικαίωμα αύξησης του χρονικού διαστήματος πάνω από 2 έτη. Αυτή η ρύθμιση σε συνδυασμό με υψηλά πρόστιμα και ποινές για μη συμμόρφωση των παρόχων με την Οδηγία λειτουργεί με ιδιαίτερα κοστοβόρο τρόπο σε ότι αφορά την αρχική επενδυτική συμπεριφορά των παρόχων σε υποδομές διατήρησης δεδομένων. Οι πάροχοι ουσιαστικά αναγκάζονται να αναπτύξουν πολύ μεγαλύτερους χώρους αποθήκευσης από όσα προβλέπει η Οδηγία προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν στις 'ιδιάζουσες' συνθήκες όποτε και εάν προκύψουν. Επομένως παρότι το επιλεγμένο χρονικό διάστημα διατήρησης σε ένα Κ-Μ μπορεί να είναι σχετικά μικρό η πιθανή παρουσίαση ιδιάζουσών συνθηκών και η δυνατότητα διεύρυνσης του καταλόγου των

¹⁷⁰ Βλ. άρθρο 8, Οδηγία. 2006/24/EK, ο.π.

διατηρούμενων δεδομένων υποδεικνύουν στους πάροχους την επιστράτευση πολλαπλάσιας χωρητικότητας αποθηκευτικών συστημάτων προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν τόσο σε τωρινές όσο και μελλοντικές επιταγές της διατήρησης.

Το κόστος ανάκτησης, μετατροπής και μεταφοράς των δεδομένων σε κατάλληλη μορφή επηρεάζεται σε πρώτη φάση κυρίως από την ανάγκη του παρόχου να επενδύσει σε προηγμένο λογισμικό διαχείρισης της βάσης των διατηρούμενων δεδομένων, σε λογισμικό κωδικοποίησης/αποκωδικοποίησης των αποθηκευμένων δεδομένων και σε λογισμικό μετατροπής τους σε κατάλληλη ηλεκτρονική μορφή για μεταβίβαση του στις αρχές. Στο αντίστοιχο ετήσιο κόστος των παραπάνω ενεργειών περιλαμβάνεται κυρίως το κόστος του αναγκαίου προσωπικού που διεκπεραιώνει τα αιτήματα των αρχών. Το παραπάνω ετήσιο κόστος είναι ανάλογο του νομοθετικά προσδιορισμένου εύρους του ορισμού των σοβαρών εγκλημάτων και του βαθμού προσφυγής των αρχών στην τακτική της ανάκτησης ηλεκτρονικών δεδομένων επικοινωνίας για την διερεύνηση εγκλημάτων.¹⁷¹ Πολλά Κ-Μ όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γαλλία και η Δανία τείνουν να προτιμούν την μοναδιαία αποζημίωση των παρόχων ανά αίτημα απόκτησης των δεδομένων¹⁷².

Το οικονομικό κόστος των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων προστασίας των δεδομένων προς διαφύλαξη της ιδιωτικότητας των πολιτών και αποφυγής των γενικότερων δυνάμει αρνητικών επιπτώσεων της διατήρησης χρειάζεται να αποδοθεί προς την κατεύθυνση συστημάτων που διασφαλίζουν τα δεδομένα από ενέργειες προσβολής της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας τους. Λόγω του ότι τα διατηρούμενα δεδομένα είναι αναπόσπαστο μέρος μίας επικοινωνίας που δυνάμει αποκαλύπτει το περιεχόμενο της χρειάζεται να

¹⁷¹ Είναι πολύ πιθανό ότι η ανάκτηση διατηρούμενων επικοινωνιακών δεδομένων θα αποτελεί πλέον πάγια τακτική των αστυνομικών αρχών και πιθανόν να προηγηθεί άλλων μεθόδων διερεύνησης λόγω της ταχύτητας και ευκολίας με την οποία μπορούν να εντοπισθούν οι βασικοί ύποπτοι μίας υπόθεσης. Επομένως δεν θα αποτελεί έκπληξη στο μέλλον η συνεχής και πυκνή ροή αιτημάτων από τις αρχές προς τους πάροχους δικτύων και υπηρεσιών επικοινωνιών το οποίο επαυξάνει την συνολική επιβάρυνση των παρόχων. Προκειμένου να αποφύγουν την πρόσθετη επιβάρυνση οι πάροχοι θα τείνουν να καταφεύγουν σε πιο ενοποιημένες και πιο κοντά στις αρχές βάσεις δεδομένων με ότι συνέπειες αυτό μπορεί να έχει στον βαθμό προστασίας της ιδιωτικότητας.

¹⁷² Βλ. δελτία ενημέρωσης της edri.org για Δανία, Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο ο.π.

περιβάλλονται από τα αντίστοιχα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα και διαδικασίες προστασίας που περιβάλλουν απόρρητες πληροφορίες ως μέρος του δικαιώματος των πολιτών στο απόρρητο των επικοινωνιών¹⁷³. Τέτοια υπολογιστικά συστήματα είναι επί παραδείγματι εκείνα τα οποία κατά πρώτον αυτόματα και χωρίς ενδιάμεσα βήματα κωδικοποιούν/κρυπτογραφούν κατάλληλα τα δεδομένα προς διατήρηση, δεν επιτρέπουν την δυνατότητα τροποποίησης και μη εξουσιοδοτημένης πρόσβασης σε αυτά ενώ παράλληλα επιτρέπουν την αυτοματοποιημένη δυνατότητα καταγραφής και ειδοποίησης για κάθε προσπάθειας πρόσβασης στα δεδομένα προκειμένου να υπάρχει καταγεγραμμένη κάθε βούληση απόκτησης ή αλλοίωσης τους.

Στην διαδικασία πρόσβασης στα δεδομένα χρειάζεται να υπάρχει ή χρήση κατάλληλων εξουσιοδοτημένων κωδικών πρόσβασης και ως πρόσθετη δικλείδα ασφαλείας να χρειάζεται να δηλώνεται ο σκοπός της πρόσβασης, η αιτούσα αρχή και πιθανόν με χρήση κωδικοποίησης το όνομα του προσώπου για το οποίο αναζητούνται πληροφορίες. Ο φυσικός και λογικός διαχωρισμός συστημάτων διατήρησης για εμπορικούς σκοπούς και για λόγους καταπολέμησης του εγκλήματος αποτελεί ένα πρόσθετο μέτρο το οποίο ενδείκνυται ιδίως στην περίπτωση που οι παραπάνω δικλείδες προστασίας δεν εφαρμόζονται σε όλα τα δεδομένα ανεξαρτήτως σκοπού διατήρησης.

Είναι φανερό ότι το κόστος της εγκατάστασης μία κατάλληλης βάσης δεδομένων με συναφείς προδιαγραφές προστασίας και της διαδικτυακής διασύνδεσης της με τα αρμόδια κέντρα ελέγχου δεν είναι αμελητέα ποσότητα. Ουσιαστικά αποτελεί μέρος της πάγιας αρχικής επένδυσης των υπόχρεων της διατήρησης η οποία δεν έχει επιχειρηματικού τύπου μετρήσιμο ορίζοντα απόσβεσης. Συνεπώς χρειάζονται κοινωνικά και οικονομικά κίνητρα που μπορεί να προκύψουν ιδίως με την νομοπαρασκευαστική και οικονομική αρωγή του κράτους. Δυστυχώς σε επίπεδο Οδηγίας και σε έως σήμερα νομοθετικών ενσωματώσεων της στα Κ-Μ υπάρχει μόνο γενικόλογη αναφορά σε τεχνικές προδιαγραφές μέτρων και διαδικασιών ασφαλείας σχετικών με το καθεστώς διατήρησης. Επομένως ο αδύναμος κρίκος των όποιων καλών προθέσεων ενός εναρμονισμένου καθεστώτος προληπτικής διατήρησης αποτελεί το χαμηλό επίπεδο συντονισμένης και διευρωπαϊκής προστασίας της εμπιστευτικότητας

¹⁷³ Βλ. σελ. 38 στο άρθρο Shields, P.(2006) "Electronic Networks, Enhanced State Surveillance and the Ironies of Control" *Journal of Creative Communications*, pp 19-38.

των διατηρούμενων δεδομένων επικοινωνίας λόγω της απουσίας κατάλληλων νομοθετικών και κοινωνικοοικονομικών κινήτρων.

Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι το πρόσθετο κόστος και το μέγεθος της αρχικής επένδυσης σε ένα σύστημα προληπτικής διατήρησης εξαρτάται σημαντικά από το είδος της υπηρεσίας/δικτύου ηλεκτρονικής επικοινωνίας. Στην περίπτωση της κινητής και σταθερής τηλεφωνίας υπάρχουν ήδη συστήματα διατήρησης δεδομένων των χρηστών-συνδρομητών για τους λόγους χρέωσης τους οπότε το αρχικό επενδυτικό κόστος ανανέωσης ή μετάβασης με το οποίο θα επιβαρυνθούν οι αντίστοιχοι πάροχοι θεωρείται ότι θα είναι αρκετά μικρότερο σε σύγκριση με την επιβάρυνση των παρόχων διαδικτυακών υπηρεσιών και δικτύων τα συστήματα χρέωσης των οποίων δεν απαιτούν σημαντική επένδυση σε αποθηκευτική δυνατότητα και διαχειριστική πολυπλοκότητα. Στην περίπτωση των επικοινωνιών μέσω διαδικτύου θεωρείται ότι η αρχική επένδυση θα χρειαστεί να είναι πολύ μεγαλύτερη συγκριτικά με τα αντίστοιχα των υπηρεσιών σταθερής και κινητής τηλεφωνίας¹⁷⁴. Ως αποτέλεσμα της σχετικής διαβούλευσης για το καθεστώς προληπτικής διατήρησης στο Ηνωμένο Βασίλειο οι τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι έφτασαν στο συμπέρασμα ότι για την περίπτωση του διαδικτύου η καθολική διατήρηση δεδομένων για τόσο μεγάλα χρονικά διαστήματα αποτελεί πρακτικά ανεφάρμοστη επιλογή λόγω του εξαιρετικά υψηλού κόστους υλοποίησης του τεχνικού μέρους της διατήρησης¹⁷⁵ και γενικά οφείλεται στην μεγάλη ποσότητα των επί μέρους δεδομένων που απαιτούνται προκειμένου να στοιχειοθετηθεί μία αξιόπιστη και ολοκληρωμένη εικόνα των δεδομένων κίνησης και θέσης μίας και μοναδικής διαδικτυακής επικοινωνίας¹⁷⁶.

¹⁷⁴ SEC (2005) 1131, Παράρτημα (ANNEX) με τίτλο «*Extended Impact Assessment*» της Επιτροπής στην Πρόταση της COM (2005) 438 τελικό, «Πρόταση για μία Οδηγία για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» Βρυξέλλες, 21.9.2005.

¹⁷⁵ Βλ. edri.org δελτίο ενημέρωσης «Data retention for one year for UK telecom companies» ο.π.

¹⁷⁶ Μεταξύ άλλων οι λόγοι που έχουν προβληθεί για την μεγάλη αυτή διαφορά του κόστους διατήρησης των διαδικτυακών δεδομένων είναι ο μεγάλος αριθμός δυναμικών διευθύνσεων IP που απονέμεται σε έναν χρήστη ακόμα και κατά την διάρκεια μίας και μοναδικής επικοινωνίας, ο μεγάλος αριθμός συνδέσεων-αποσυνδέσεων ανά λεπτό των χρηστών-συνδρομητών κατά την διάρκεια μίας ευρυζωνικής (always-on) σύνδεσης ο κατακερματισμός μίας διαδικτυακής επικοινωνίας σε μικρά πακέτα πληροφορίας τα οποία δρομολογούνται μέσω διαφορετικών σημείων του δικτύου πριν φτάσουν στον τελικό τους προορισμό.

Το συνολικό αρχικό και ετήσιο κόστος της διατήρησης έχει υπολογισθεί ότι μπορεί κυμαίνεται μεταξύ ενός έως και αρκετών δεκάδων εκατομμυρίων Ευρώ με το ακριβές μέγεθος του να καθορίζεται κατά κύριο λόγο από την δέσμη των νομοθετικών επιλογών των Κ-Μ περί της προληπτικής διατήρησης¹⁷⁷. Το δυστύχημα είναι ότι ένα σημαντικό μέρος του κόστους αυτού είναι ανεξάρτητο του μεγέθους της επιχείρησης που υποχρεούται να εφαρμόσει το μέτρο και άρα οι υπόχρεες ΜΜΕ επιβαρύνονται δυσανάλογα σε σχέση με τους ευμεγέθεις και διεθνούς παρουσίας υπόχρεους ανταγωνιστές τους. Με τον τρόπο αυτό οι ΜΜΕ αποδυναμώνονται και δημιουργούνται πρόσθετες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Η Επιτροπή Βιομηχανίας Έρευνας και Ενέργειας σε γνωμοδότηση της¹⁷⁸ πριν από την επίμαχη ψήφιση της Οδηγίας από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε προτείνει οι μικρές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρονικών επικοινωνιών να εξαιρεθούν από την υποχρέωση διατήρησης δεδομένου ότι θα πρέπει να τροποποιήσουν τα συστήματα και τις διαδικασίες τους καθώς και να επεξεργάζονται συνεχώς αιτήματα των διωκτικών αρχών. Η τρέχουσα τακτική χωρών που έχουν ενσωματώσει την Οδηγία Τήρησης Τηλεπικοινωνιακών Δεδομένων όπως το Η.Β. και η Δανία προβλέπουν την κατά περίπτωση αποζημίωση του αιτιολογημένου πρόσθετου κόστους επεξεργασίας των αιτημάτων των αρχών. Το Ηνωμένο Βασίλειο προσπαθώντας να μειώσει την επιβάρυνση σε μικρές επιχειρήσεις και να αποφύγει διπλο-εγγραφές των διατηρούμενων δεδομένων παρέχει την δυνατότητα σε αυτές να αναθέτουν την διατήρηση των δεδομένων επικοινωνίας των πελατών τους στις μεγαλύτερες εταιρίες-πάροχους που με την σειρά τους πρωτογενώς τις εξυπηρετούν σε επίπεδο δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών¹⁷⁹. Ωστόσο στον βαθμό που το πελατολόγιο μίας επιχείρησης είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την βιωσιμότητα της, οι ΜΜΕ έχουν λόγους να βλέπουν με σκεπτικισμό μία τέτοια προοπτική.

¹⁷⁷ SEC (2005) 1131, Παράρτημα (ANNEX) με τίτλο «*Extended Impact Assessment*» της Επιτροπής στην Πρόταση της COM (2005) 438 τελικό, «Πρόταση για μία Οδηγία για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημοσίων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK» Βρυξέλλες, 21.9.2005.

¹⁷⁸ Βλ. Σωτηρόπουλος, Β. & Ταλίδου, Ζ. (2006), ο.π.

¹⁷⁹ UK Home Office, "A Consultation paper: The initial transposition of Directive 2006/24/EK" Μάρτιος 2007, διαθέσιμο στην ιστοθέση <http://www.homeoffice.gov.uk/documents/cons-eur-dir-comm.pdf>, Στο Annex C περιλαμβάνεται και μία μερική Ανάλυση Κανονιστικών Επιπτώσεων (ΑΚΕ) η οποία αναφέρεται στα θέματα κόστους* εφαρμογής της Οδηγίας.

5.3 Προτάσεις

Εν όψει και των παραπάνω παρατηρήσεων η νέα Οδηγία φαίνεται να επιτυγχάνει περιορισμένο επίπεδο εναρμόνισης στα κράτη μέλη. Το επίπεδο θεσμικής και τεχνικής σύγκλισης δεν μπορεί να προβλεφθεί παρά μόνον εάν υπάρξουν ενέργειες συντονισμού των κανονιστικών και πιθανόν τεχνικών/τεχνολογικών επιλογών μεταξύ των κρατών μελών. Για τον λόγο αυτό η Ομάδα 29 πρότεινε βασικά σημεία στα οποία χρειάζεται να υπάρχει κατ' ελάχιστο ενιαία αντιμετώπιση από τα κράτη μέλη έτσι ώστε να εξυπηρετηθούν τόσο οι σκοποί της Οδηγίας αλλά και να διατηρηθεί τα υψηλό επίπεδο προστασίας των δεδομένων που προβλέπουν οι οδηγίες 1995/46/EK και 2002/58/EK¹⁸⁰. Χρησιμοποιώντας ως άξονα τα βασικά σημεία των προτάσεων της ομάδας Εργασίας 29 μπορούν να προταθούν τα εξής μέτρα συντονισμού:

1. Εξειδίκευση των σκοπών της οδηγίας με περιορισμό και προσδιορισμό των 'σοβαρών αδικημάτων' σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα αδικήματα που περιλαμβάνονται στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αποτελούν ένα πρόσφορο σημείο αναφοράς ενιαίας αντιμετώπισης ενός μέγιστου δυνατού καταλόγου σοβαρών αδικημάτων με δικαίωμα κάθε Κ-Μ μόνον στην υιοθέτηση ενός υποσυνόλου των σοβαρών αδικημάτων του καταλόγου αυτού.
2. Δημοκρατικός έλεγχος αναγκαιότητας αλλαγής του καταλόγου των σοβαρών ποινικών αδικημάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο
3. Εξειδίκευση και δημοσιοποίηση του καταλόγου των διορισμένων αρχών επιβολής του νόμου με δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα.

¹⁸⁰ Γνώμη αρ. 3/2006 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 της Οδ. 95/46/EK για την προστασία των δεδομένων 'σχετικά με την οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK (COM(2005)438 τελικό της 21.09.2005.), Εκδόθηκε στις 25.3.2006. σελ. 2.

4. Ελαχιστοποίηση των διατηρούμενων δεδομένων και δημοκρατικός έλεγχος αναγκαιότητας για κάθε αλλαγή στον κατάλογο των δεδομένων που διατηρούνται.
5. Μη ευρείας κλίμακα άντληση δεδομένων για την φυσική και ψηφιακή ζωή πολιτών που δεν θεωρούνται ύποπτοι από τις αρχές επιβολής του νόμου.
6. Δικαστικός και ανεξάρτητος έλεγχος εξουσιοδοτημένης πρόσβασης και σκοπιμότητας της επεξεργασίας των δεδομένων
7. Αποκλεισμός των παρόχων από την επεξεργασία των δεδομένων που τηρούνται ειδικά για λόγους δημόσιας τάξης για δικούς τους δευτερογενείς σκοπούς.
8. Λογικός διαχωρισμός των συστημάτων αποθήκευσης για σκοπούς δημόσιας τάξης από αυτά για επιχειρηματικούς σκοπούς.
9. Υιοθέτηση ελάχιστων κοινών προδιαγραφών των οργανωτικών και τεχνικών μέτρων ασφαλείας των παρόχων προς εξειδίκευση των γενικόλογων απαιτήσεων της Οδηγίας ιδίως προς ενίσχυση της ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας τους.
10. Σαφής προσδιορισμός των υπόχρεων της διατήρησης
11. Θέσπιση ενιαίου τρόπου αποζημίωσης των υπόχρεων παρόχων και ευνοϊκής αντιμετώπισης των υπόχρεων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων

Κεφάλαιο 6

Θέματα Ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2006/24/ΕΚ στην Ελληνική Έννομη Τάξη

6.1 Θεσμικά Ζητήματα

Ο θεσμός της προληπτικού τύπου υποχρεωτικής καταγραφής και αποθήκευσης για μεγάλα χρονικά διαστήματα των δεδομένων ηλεκτρονικής επικοινωνίας του συνόλου των Ελλήνων πολιτών αποτελεί έννοια ξένη στον ημεδαπό νομοθέτη. Αντίθετα στο Ελληνικό Δίκαιο και στον αντίποδα ενός τέτοιου ολοκληρωτικού καθεστώτος προληπτικής και καθολικής διατήρησης δεδομένων επικοινωνίας (data retention), ως μόνη συνταγματικά αποδεκτή επιλογή διαφαίνεται η κατά περίπτωση επιλεκτική καταγραφή και αποθήκευση (data preservation) δεδομένων επικοινωνίας συγκεκριμένων ατόμων όταν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι που υποδεικνύουν ότι έχουν εμπλακεί στην διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρών ποινικών αδικημάτων¹⁸¹.

¹⁸¹ Ν. 2225/1994 « Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 121/20.07.1994).

Ειδικότερα η ενσωμάτωση της νέας οδηγίας στο ελληνικό δίκαιο δεν μπορεί να γίνει ερήμην των επιταγών της ελληνικής συνταγματικής τάξης καθώς φαίνεται να υφίσταται δυσαρμονία σε σχέση το μέτρο της καθολικής και υποχρεωτικής διατήρησης των δεδομένων κίνησης και θέσης ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τα καίρια ζητήματα αφορούν τα δικαιώματα που προσβάλλονται άμεσα από την εν λόγω οδηγία τα οποία αναφέρονται στην προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (Άρθρο 9, παρ.1), στην προστασία των προσωπικών δεδομένων (Άρθρο 9Α, παρ.1), στο απόρρητο των επικοινωνιών (Άρθρο 19, παρ.1), στην ελευθερία της πρόσβασης στην πληροφορία και της έκφρασης (Άρθρο 5 Α και 14, παρ.1), στην προστασία της ιδιοκτησίας (Άρθρο 17, παρ.1), το δικαίωμα αποζημίωσης από την στέρηση ιδιοκτησίας για λόγους δημόσιας ωφέλειας (Άρθρο 17, παρ.2) Έμμεσοι αλλά όχι λιγότερο σημαντικοί περιορισμοί προκύπτουν στο δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (Άρθρο 5, παρ. 1, Σύνταγμα 1975/86/01), στην προστασία της τιμής και της ελευθερίας (Άρθρο 5, παρ.2, Σύνταγμα 1975/86/01) και στο δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας (Άρθρο 5Α, παρ. 2, Σύνταγμα 1975/86/01). Κατά το άρθρο 25, παρ. 1 του Συντάγματος, *«οι περιορισμοί δικαιωμάτων πρέπει να προβλέπονται από το Σύνταγμα ή από νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας»*.

Προκειμένου να περιορισθούν τα συνταγματικά προβλεπόμενα ατομικά δικαιώματα από έναν θεσμό καθολικής τήρησης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων προϋποτίθεται η δυνατότητα πρόσβασης σε αυτά και γενικότερα η με οποιαδήποτε τρόπο η αναίρεση της εμπιστευτικότητας. Καθώς τα εξωτερικά δεδομένα των επικοινωνιών θεωρούνται αναπόσπαστο μέρος της επικοινωνίας, ισχύει η προστασία τους από τη συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της επικοινωνίας¹⁸². Σύμφωνα με το άρθρο 19, παρ. 1 του Συντάγματος άρση του απορρήτου των επικοινωνιών είναι επιτρεπτή *«υπό δικαστικές εγγυήσεις για λόγους εθνικής ασφαλείας και διακρίβωσης ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.»*

¹⁸² Βλ. άρθρο 4, π.δ. 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» (ΦΕΚ Α' 64/10.03.2005).

Τα 'ιδιαίτερα σοβαρά' εγκλήματα έχουν ήδη οριστεί κατ' επιταγή του Συντάγματος με το άρθρο 4, παρ.1, ν.2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 12, παρ.1, ν.3115/2003 «Αρχή Διασφάλισης του Απόρρητου των Επικοινωνιών». Η νέα Οδηγία 2006/24/EK αναφέρεται σε σοβαρά ποινικά αδικήματα και όχι σε ιδιαίτερα σοβαρά ποινικά αδικήματα ως βάσιμο λόγο πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα. Συνεπώς, κάθε άλλη προσθήκη ποινικών αδικημάτων στον προηγούμενο κατάλογο, θα πρέπει να εμπίπτει στην έννοια των ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων διαφορετικά τίθεται θέμα αντίθεσης με το Σύνταγμα. Επιπρόσθετα η διευκρίνιση ότι σκοπός της άρσης του απορρήτου είναι η 'διακρίβωση' των εγκλημάτων κάνει άμεσα κατανοητό ότι περιορίζεται σε εγκλήματα, τα οποία έχουν ήδη τελεσθεί οπότε κάθε νέα ρύθμιση ενσωμάτωσης - προς αποφυγή παρερμηνειών - ενδείκνυται να είναι emphatic στο σημείο αυτό¹⁸³.

Προκειμένου να ενδυναμωθεί η ασφάλεια δικαίου, οι αρχές υπεύθυνες για την έγκριση της πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα, για ειδικές περιπτώσεις, καθορισμένους σκοπούς και υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και περιστάσεις, πρέπει να περιβάλλονται από ενισχυμένες θεσμικές εγγυήσεις. Τέτοια εγγύηση συνιστά η συνταγματική επιταγή για την αρμοδιότητα απόφασης για την άρση του απορρήτου από δικαστική αρχή¹⁸⁴. Σε συμμόρφωση προς την αρχή της αναλογικότητας ως προς το μέτρο περιορισμού συνταγματικών δικαιωμάτων όπως αυτά προβλέπονται από το Σύνταγμα, ο εθνικός νομοθέτης ειδικότερα προβλέπει στο άρθρο 4, παρ. 4, ν.2225/1994 «Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» ότι η άρση του απορρήτου για την διακρίβωση εγκλημάτων « είναι επιτρεπτή μόνον εάν αιτιολογημένα το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο διαπιστώσει ότι η διερεύνηση της υπόθεσης ή η εξακρίβωση του τόπου του κατηγορούμενου είναι αδύνατη ή ουσιωδώς δυσχερής χωρίς αυτήν». Επομένως το παρόν ρυθμιστικό καθεστώς ήδη προβλέπει μόνον ειδικά αιτιολογημένες προσβάσεις στα δεδομένα

¹⁸³ Επιπρόσθετα κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) και σύμφωνα με τα άρθρα 253 και 253Α παρ. 1γ και παρ. 2α η άρση του απορρήτου διατάσσεται «αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη»

¹⁸⁴ Βλ. παρ. 1, άρθρο 19, Σύνταγμα 1975/86/01.

επικοινωνίας συγκεκριμένου μόνον κατηγορούμενου¹⁸⁵, βάσει συγκεκριμένων περιστατικών και μόνον σε περιπτώσεις απουσίας εναλλακτικών μεθόδων διερεύνησης. Του αιτήματος άρσης επιλαμβάνεται εισαγγελέας ή ανακριτής ο οποίος έχει αναλάβει το συγκεκριμένο έγκλημα που διερευνάται¹⁸⁶. Το Δικαστικό Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε 24 ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου¹⁸⁷. Μόνον σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας και ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή η διάταξη παύει αυτοδίκαια να ισχύει, εάν μέσα σε τρεις ημέρες δεν υπάρχει θετική κρίση για την άρση από το αρμόδιο Δικαστικό Συμβούλιο¹⁸⁸.

Η τήρηση των όρων και της διαδικασίας άρσης καθώς και οι τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις διασφάλισης του απορρήτου και της άρσης του, από τους πάροχους υπηρεσιών και δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών εποπτεύονται και ελέγχονται από την συνταγματικά κατοχυρωμένη Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (ΑΔΑΕ)¹⁸⁹ η οποία και διαθέτει την νομοθετική πρωτοβουλία στην έκδοση κανονιστικών πράξεων στα παραπάνω θέματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι με το π.δ. 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» η Ελλάδα έχει ήδη ένα τεχνικά εξειδικευμένο νομοθετικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο οι τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι οφείλουν να διαθέτουν τεχνικό εξοπλισμό και λογισμικό για άρση του απορρήτου των στοιχείων ηλεκτρονικής επικοινωνίας των συνδρομητών-χρηστών¹⁹⁰. Το διάταγμα αναφέρεται σε όλα τα γνωστά είδη ηλεκτρονικής επικοινωνίας και εισάγει ειδική κατηγοριοποίηση δεδομένων που μπορούν να υποβληθούν σε άρση και με μεγάλο βαθμό εξειδίκευσης των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας που μπορούν να παρακολουθούνται και να καταγράφονται¹⁹¹. Τα εξωτερικά στοιχεία επικοινωνίας που αναφέρονται στην

¹⁸⁵ Βλ. παρ. 3, άρθρο 4, ν. 2225/1994 « Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 121/20.07.1994).

¹⁸⁶ Βλ. παρ. 5, άρθρο 4, ν. 2225/1994 ο.π.

¹⁸⁷ Βλ. παρ. 6, άρθρο 4, ν. 2225/1994 ο.π.

¹⁸⁸ Βλ. παρ. 6, άρθρο 4, ν. 2225/1994 ο.π.

¹⁸⁹ Η ΑΔΑΕ ιδρύθηκε με τον ν. Ν.3115/2003 «Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των επικοινωνιών» (ΦΕΚ Α' 47/27.02.2003).

¹⁹⁰ Βλ. παρ.2, άρθρο 6, π.δ. 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του»

¹⁹¹ Βλ. παρ.2, άρθρο 4, π.δ. 47/2005 ο.π.

νέα κοινοτική οδηγία αποτελούν ένα μικρό υποσύνολο αυτών που περιγράφονται στο εν λόγω διάταγμα. Μεταξύ άλλων, οι πάροχοι οφείλουν να παρέχουν αξιόπιστες διεπαφές για την σε πραγματικό χρόνο μεταβίβαση των στοιχείων επικοινωνίας στις εγκαταστάσεις παρακολούθησης των 'αρμόδιων αρχών', όλο το 24ωρο¹⁹². Σε περίπτωση που οι πάροχοι δεν παρέχουν τα κατάλληλα τεχνικά μέσα καλούνται προς αιτιολόγηση των λόγων της αδυναμίας του¹⁹³. Δεν υπάρχει κάποια νομοθετική πρόβλεψη για την παροχή αποζημίωσης ή οικονομικών κινήτρων στους πάροχους για την ανάπτυξη των κατάλληλων τεχνικών υποδομών για την παροχή των παραπάνω υπηρεσιών. Σύμφωνα με πρόσφατες αποφάσεις τις ΑΔΑΕ¹⁹⁴ για την θέσπιση κανονισμών από τους πάροχους για την διασφάλιση του Απορρήτου, οι πάροχοι οφείλουν να έχουν μία ολοκληρωμένη πολιτική διασφάλισης του απορρήτου τόσο από άποψη διαδικασιών όσο και από την άποψη κατάλληλων τεχνικών υποδομών και ανθρώπινων πόρων. Η πολιτική αυτή περιλαμβάνει επιμέρους πολιτικές για την ασφάλεια και την πρόσβαση¹⁹⁵. Στους εν λόγω Κανονισμούς περιγράφεται ολοκληρωμένη πολιτική ασφαλείας υποχρεωτική για όλους τους παρόχους η οποία και περιλαμβάνει τις επιμέρους πολιτικές πρόσβασης σε συστήματα και πληροφορίες, αποδεκτής χρήσης τους και μέτρα που εφαρμόζονται σε περιπτώσεις παραβίασης της ασφαλείας ή σε έκτακτα γεγονότα. Τα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα προστασίας αφορούν τόσο τις τεχνικές υποδομές όσο και τα μεταδιδόμενα και αποθηκευμένα δεδομένων επικοινωνίας.

Επομένως σε ότι αφορά την διαδικασία πρόσβασης σε δεδομένα επικοινωνίας ως μέρος της διαδικασίας άρσης του απορρήτου τα κατάλληλα οργανωτικά και τεχνικά μέτρα προστασίας της ασφαλείας των δεδομένων και τον καθορισμό των ιδιαίτερα σοβαρών ποινικών αδικημάτων υπάρχουν ήδη εθνικές θεσμικές εγγυήσεις οι οποίες περιχαρακώνουν τον βαθμό προσβολής δικαιωμάτων και επομένως μπορούν να χρησιμοποιηθούν χωρίς ουσιώδεις

¹⁹² Βλ. παρ. 9^α, άρθρο 8, π.δ. 47/2005 ο.π.

¹⁹³ Βλ. παρ. 6, άρθρο 7, π.δ. 47/2005 ο.π.

¹⁹⁴ Κανονισμοί Διασφάλισης του Απορρήτου για τηλεπικοινωνιακούς πάροχους σταθερής/κινητής τηλεφωνίας, ασύρματων δικτύων, διαδικτυακών υπηρεσιών / υποδομών / εφαρμογών / χρηστών (Αποφάσεις ΑΔΑΕ 629α, 630α, 631α (ΦΕΚ Β' 87/26.01.2005)& Αποφάσεις ΑΔΑΕ 632α, 633α, 634α (ΦΕΚ Β' 88/26.01.2005).

¹⁹⁵ Ν.3115/2003 «Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των επικοινωνιών»(ΦΕΚ 47/Α').

αλλαγές για την περίπτωση εφαρμογής ενός καθεστώτος υποχρεωτικής και καθολικής τήρησης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων.

Για τον έλεγχο της τήρησης των όρων και της διαδικασίας άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών ως ειδικής ανακριτικής πράξης είναι νομοθετικά και συνταγματικά αρμόδια η ΑΔΑΕ¹⁹⁶. Για τη γενική εποπτεία και έλεγχο της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων επικοινωνίας καθ' ύλη αρμόδια είναι η ΑΠΔΠΧ¹⁹⁷. Μάλιστα δε σύμφωνα με το εδάφιο 3 της παρ.3 του άρθρου 10 του ν.2472/1997 για την προστασία προσωπικών δεδομένων όπως τροποποιήθηκε με τον ν.3471/2006 (δηλ. τον νόμο ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2002/58/EK «για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των επικοινωνιών») εκ του νόμου προκύπτει ρητά τεκμήριο αρμοδιότητας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) σε ότι αφορά *«την έκδοση κανονιστικών πράξεων και οδηγιών για την ρύθμιση θεμάτων σχετικά με τον βαθμό ασφάλειας των δεδομένων και των υπολογιστικών και επικοινωνιακών υποδομών, τα μέτρα ασφάλειας που είναι αναγκαία να λαμβάνονται για κάθε κατηγορία και επεξεργασία δεδομένων, καθώς και για την χρήση τεχνολογιών ενίσχυσης της ιδιωτικότητας»*. Σύμφωνα δε με την παρ.5 του άρθρου 13 του ν. 3471/2006 η ρύθμιση θεμάτων σχετικά με εργασίες που πραγματοποιούνται σε συστήματα των παρόχων ηλεκτρονικών επικοινωνιών για τον συσχετισμό των στοιχείων ταυτότητας των συνδρομητών τους με τα αντίστοιχα στοιχεία επικοινωνίας τους, απαιτεί *κοινή πράξη* της ΑΠΔΠΧ και της ΑΔΑΕ. Τα διατηρούμενα δεδομένα κίνησης και θέσης σαφώς εμπíπτουν στις παραπάνω διατάξεις και υποδεικνύουν την ανάγκη συνεργασίας της ΑΠΔΠΧ και της ΑΔΑΕ για την θέσπιση μέτρων διασφάλισης της εμπιστευτικότητας και ιδιωτικότητας των δεδομένων. Σε πρώτη φάση φαίνεται να απαιτείται η έκδοση συγκεκριμένου κανονισμού ή οδηγίας για την διασφάλιση της ιδιωτικότητας των διατηρούμενων δεδομένων επικοινωνίας με τον ορισμό των ειδικών τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφάλειας και προστασίας της ιδιωτικότητας των διατηρούμενων δεδομένων από την

¹⁹⁶ Βλ. παρ. 1, άρθρο 1, ν.3115/2003 ο.π.

¹⁹⁷ Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Ετήσια Έκθεση 2005, Υπόμνημα με τίτλο «Παρατηρήσεις της ΑΠΔΠΧ επί του Σχεδίου Νόμου ΈΓια την Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2002/58/EK) και τροποποίηση του Ν. 2472/97' το οποίο έχει κατατεθεί στην Βουλή προς ψήφιση.

ΑΠΔΠΧ¹⁹⁸. Εν συνεχεία και εφόσον μέρος της διαδικασίας άρσης του απορρήτου περιλαμβάνει τον συσχετισμό των διατηρούμενων δεδομένων επικοινωνίας με συγκεκριμένο πρόσωπο απαιτείται η έκδοση κοινής κανονιστικής πράξης η οποία θα οριοθετεί τις αρμοδιότητες της ΑΔΑΕ και της ΑΠΔΠΧ. Η οριοθέτηση και εξειδίκευση αρμοδιοτήτων ελέγχου και εποπτείας της ΑΔΑΕ και της ΑΠΔΠΧ επί των συστημάτων των παρόχων είναι ιδιαίτερα σημαντική λόγω της ολοένα μεγαλύτερης δυσχέρειας στην διάκριση μεταξύ υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και υπηρεσιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας¹⁹⁹. Σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται όπως δηλωθούν ρητά και με σαφήνεια οι αρμοδιότητες της κάθε ανεξάρτητης αρχής προκειμένου να αποφευχθεί η σύγχυση αρμοδιοτήτων και η πρόκληση αισθήματος ανασφάλειας δικαίου.

Στη συζήτηση για την ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο έχει διατυπωθεί η πρόταση για θεσμοθέτηση *αυτοτελούς ειδικής ανακριτικής πράξης*²⁰⁰ για τα διατηρούμενα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας σε συνδυασμό με σοβαρά εγκλήματα όπως αυτά της οργανωμένης εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας (Άρθρο 253 και 253^Α του ΚΠΔ) προκειμένου μεταξύ άλλων να επιτραπεί και η δυνατότητα αποτροπής τους όταν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για το αξιόποιο προπαρασκευαστικών πράξεων²⁰¹ καθώς και εν όψει του ειδικότερου καθορισμού-προσδιορισμού των αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων αρχών σε

¹⁹⁸ Συνήθως τέτοια μέτρα επαύξησης της ιδιωτικότητας περιλαμβάνουν και την απόδοση ενός κωδικού ταυτότητας χρήστη καθώς και έναν κωδικό λογαριασμού χρήστη ο οποίος παρεμβάλλεται του ονόματος του χρήστη-συνδρομητή προκειμένου να μην είναι εύκολη πχ η απευθείας συσχέτιση ονόματος και συγκεκριμένων στοιχείων επικοινωνίας από το σύνολο του προσωπικού τηλεφωνικής υποστήριξης πελατών του παρόχου για θέματα λογαριασμών των συνδρομητών.

¹⁹⁹ Χαρακτηριστικό είναι ότι με την θέσπιση του ΠΔ 47/2005 οι αρμοδιότητες της ΑΔΑΕ επεκτάθηκαν σε βαθμό τέτοιο ώστε να αμφισβητείται το τεκμήριο αρμοδιότητας της ΑΠΔΠΧ σε ότι αφορά τον έλεγχο των συστημάτων ασφαλείας και των υποχρεώσεων των υπεύθυνων επεξεργασίας δεδομένων που αφορούν σε υπηρεσίες της Κοινωνίας της Πληροφορίας καθώς και τα δεδομένα επικοινωνίας που αφορούν και στα εσωτερικά δίκτυα επικοινωνιών ιδιωτικών, δημόσιων και ακαδημαϊκών οργανισμών κατά παράβαση του Συντάγματος και του Κοινοτικού Δικαίου. Βλ. Παρατηρήσεις της ΑΠΔΠΧ επί του Σχεδίου Νόμου ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2002/58/EK και τροποποίησης του Ν.2472/97 "Ετήσια Έκθεση Πεπραγμένων 2005, ΑΠΔΠΧ" σελ 252-255.

²⁰⁰ Τσόλιας, Γ. (2006) «Η διατήρηση και επεξεργασία δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την Οδηγία 2006/24/EK», *ΔΙΜΜΕ 3/2006-Έτος 3^ο*.

²⁰¹ Τσόλιας, Γ. (2007) «Η Διατήρηση και επεξεργασία των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας (δεδομένων κίνησης και θέσης) για την διακρίβωση εγκλημάτων» *Ημερίδα του Ερευνητικού Όμιλου Φοιτητών Νομικής, «Ζητήματα ευθύνης στα ηλεκτρονικά δίκτυα»* Αθήνα, 3 Μαΐου, 2007.

κάθε περίπτωση. Ιδιαίτερα για τη περίπτωση της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της οργανωμένης εγκληματικότητας έχει προβλεφθεί πρόσφατα το άρθρο 253 Α του Κώδικα Ποινικής διαδικασίας ως ειδική ανακριτική πράξη²⁰², η οποία περιλαμβάνει επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επικοινωνίας και για την αναγκαιότητα της οποίας αποφαινεται δικαστικό συμβούλιο²⁰³.

Λόγω του ιδιαίτερα ευαίσθητου χαρακτήρα του θεσμού της καθολικής διατήρησης τηλεπικοινωνιακών δεδομένων ενδείκνυται η τήρηση των δεδομένων επικοινωνίας και η πρόσβαση σε αυτά θα πρέπει να αποτελεί ύστατη μέθοδο διερεύνησης των αρχών²⁰⁴. Σημαντικός μπορεί να είναι ο ρόλος της ΑΠΔΠΧ στην αποτροπή της χρήσης των διατηρούμενων προσωπικών δεδομένων για δευτερογενείς σκοπούς και επεξεργασίες πριν και μετά την άρση του απορρήτου, στην γνωμοδότηση και απόφαση επί της ποσοτικής και χρονικής έκτασης πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα, στην διασφάλιση της καταστροφής των δεδομένων μετά την πάροδο της προθεσμίας για την επιτρεπτή τήρηση, στην διασφάλιση της αποθήκευσης των δεδομένων σε κρυπτογραφημένη μορφή, καθώς και στον έλεγχο του λογικού ή και φυσικού διαχωρισμού των συστημάτων αποθήκευσης για επιχειρηματικούς και δημόσιους σκοπούς. Οι πάροχοι ενδείκνυται να ελέγχονται και να εποπτεύονται από την ΑΠΔΠΧ και να επιβάλλονται αυστηρές διοικητικές και ποινικές κυρώσεις σε περίπτωση κατάχρησης των διατηρούμενων προσωπικών δεδομένων.

²⁰² Βλ. νέο άρθρο 253Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠοινΔ). Το άρθρο προβλέπει μια σειρά ανακριτικών πράξεων μεταξύ των οποίων και αυτή της «συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» για την εξακρίβωση τέλεσης ορισμένων εγκλημάτων και συγκεκριμένα του άρθρου 187 ΠΚ (συγκρότηση ή ένταξη ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα) που συνιστά την αντικειμενική υπόσταση της εγκληματικής οργάνωσης. Το άρθρο 253Α του ΚΠοινΔ προστέθηκε με το άρθρο 6 του ν. 2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» (ΦΕΚ Α' 141/27.06.2001), όπως το άρθρο αυτό τροποποιήθηκε από τις ρυθμίσεις του άρθρ. 42 του Ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 127/09.07.2004).

²⁰³ Η ειδική αιτιολόγηση για την αναγκαιότητα, έκταση της πρόσβασης και η οριοθέτηση του σκοπού μπορεί να εξυπηρετηθεί και από γνωμοδότηση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα της οποίας η αρμοδιότητα και τεχνογνωσία σε συναφή θέματα αποτελεί επιπρόσθετη θεσμική εγγύηση. Εκ του παραπάνω τίθεται θέμα συναρμοδιοτήτων μεταξύ ΑΠΔΠΧ και δικαστικού συμβουλίου απόφασης της άρσης.

²⁰⁴ Κατά τα πρότυπα του των διαδικασιών Data preservation και Quick Freeze, Βλ. Γνώμη 4/2005 Ομάδας Εργασίας του άρθρου 29 ο.π.

Η εισαγωγής μίας τέτοιας ανακριτικής πράξης και η επταυξημένη θεσμική περιχαράκωση της με την συμμετοχή τόσο των δικαστικών όσο και των αρμόδιων ανεξάρτητων αρχών δεν θα πρέπει να αποσκοπεί στην παρακώλυση του έργου των διωκτικών αρχών αλλά στην συνταγματικά συμβατή αξίωση της αποτροπής υπεράριθμων αιτημάτων των αρχών για πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα άνευ ειδικά αιτιολογημένου και ιδιαίτερα σοβαρού λόγου και χωρίς προηγούμενα να έχουν εξαντληθεί οι εναλλακτικές και συμπληρωματικές μέθοδοι διερεύνησης. Με τον τρόπο αυτό διαφυλάσσονται τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών καθιστώντας την προσβολή τους εξαίρεση και όχι κανόνα κατά την δράση του κράτους στην επιδίωξη του για μεγαλύτερη δημόσια ασφάλεια.

Η εξειδίκευση και η ευρεία δημοσιοποίηση των δημόσιων αρχών με δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα είναι δικαιοκρατική απαίτηση που προκύπτει τόσο από τις αρχές του σκοπού και της αναλογικότητας όσο και από την νομολογία του ΕΔΔΑ σχετικά με την διαφάνεια των νομοθετικών ρυθμίσεων²⁰⁵. Ειδικότερα ο καθορισμός εκείνων των δημόσιων αρχών που έχουν αρμοδιότητα διασυνοριακής συνεργασίας για την εξιχνίαση σοβαρών διεθνικών εγκλημάτων αποτελεί θεμιτή εθνική ρύθμιση εν' όψει του ευρύτερου σκεπτικού της κοινοτικής οδηγίας.

Η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει και τον προσδιορισμό ενός χρονικού διαστήματος διατήρησης των δεδομένων εν' όψει της αποτελεσματικής συμβολής του στην εξιχνίαση των ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Λόγω της έντονης δυσαναλογίας κόστους-οφέλους που προκαλεί η μακρόχρονη και αδιάκριτη διατήρηση των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας, κάθε ειδική εθνική ρύθμιση ενδείκνυται να εξαντλεί την διακριτική της ευχέρεια στην ελαχιστοποίηση του χρονικού διαστήματος αυτού. Για τους σκοπούς καταπολέμησης του σοβαρού εγκλήματος *δεν φαίνεται να υπάρχουν σαφή και αναμφισβήτητα στατιστικά συμπεράσματα σε ότι αφορά ένα κατάλληλο χρονικό διάστημα διατήρησης, ιδίως για την ελληνική περίπτωση. Ελλείπει*

²⁰⁵ Βλ. Γνώμη αρ. 3/2006 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29, ο.π.

τέτοιων στοιχείων και με την επιφύλαξη μελλοντικών συμπερασμάτων, η υιοθέτηση των 6 μηνών για το χρονικό διάστημα διατήρησης προκαλεί την μικρότερη επιβάρυνση στα ατομικά δικαιώματα των πολιτών και την οικονομική θέση των παρόχων. Ωστόσο είναι αληθές ότι η καταλληλότητα του μέτρου για την εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων δεν μπορεί να εκτιμηθεί στατιστικά με σημείο εκκίνησης το χαμηλότερο χρονικό διάστημα διατήρησης για το λόγο ότι δεν θα υπάρχει η έγκυρη δυνατότητα στατιστικής ανάδειξης διαφορετικών καταλληλότερων χρονικών διαστημάτων διατήρησης ανάλογα με το είδος της επικοινωνίας και το είδος των εγκλημάτων υπό διερεύνηση. Επομένως εναλλακτικά μπορεί να θεωρηθεί σκόπιμο να εισαχθεί ένα υψηλότερο σημείο εκκίνησης της τάξης των 12 μηνών και να υπάρχει νομοθετική πρόβλεψη για επανεξέταση και επανακαθορισμό των πιο κατάλληλων χρονικών διαστημάτων διατήρησης με χρήση πχ προεδρικών διαταγμάτων ή απόφασης αρμόδιας ανεξάρτητης αρχής.

Παρόμοια δυνατότητα επανεξέτασης είναι επιθυμητή σε ότι αφορά το *είδος και την μορφή των δεδομένων που διατηρούνται* υπό το φως και σχετικής μελλοντικής τροποποίησης της Οδηγίας μετά από πρόταση της Επιτροπής²⁰⁶ ή ευρωπαϊκών ομάδων εργασίας²⁰⁷ σε θέματα εναρμόνισης και προτυποποίησης διαδικασιών και τεχνικών προδιαγραφών Τέλος με κριτήριο την αρχή της αναλογικότητας σε καμία περίπτωση δεν ενδείκνυται η θεσμοθέτηση ποσότητας εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας μεγαλύτερης από αυτή που θεωρείται υποχρεωτική από την Οδηγία 2006/24/EK. Επιπρόσθετα σε συνέχεια του ίδιου σκεπτικού ή άρση του απορρήτου οφείλει να περιορίζεται σε ένα απόλυτα αναγκαίο υποσύνολο των τηρούμενων δεδομένων επικοινωνίας και όχι στο σύνολο τους σε ότι αφορά συγκεκριμένους ύποπτους της υπόθεσης υπό διερεύνηση.

²⁰⁶ Βλ. παρ. 1 άρθρο 14, Οδηγία 2006/24/EK ο.π.

²⁰⁷ "Issues surrounding the implementation of the Data Retention Directive" Cullen International , Telecommunications EU level, Flash Message 33/2007, March 20, 2007.

6.2 Οικονομοτεχνικά Ζητήματα

Σημαντική είναι η απόφαση *εξειδίκευσης των τηλεπικοινωνιακών παρόχων*, στους οποίους θα εφαρμόζεται το μέτρο της διατήρησης καθώς και η πρόβλεψη για την σχετική αποζημίωσή τους. Σύμφωνα με τον γενικό ορισμό του παρόχου φαίνεται να προκύπτει ένας μεγάλος και ανοικτός αριθμός υπόχρεων στους οποίους ερμηνευτικά θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν ακόμη και ξενοδοχειακές μονάδες και ίντερνετ καφέ τα οποία προσφέρουν υπηρεσίες τηλεφωνίας και διαδικτύου στους πελάτες-χρήστες τους. Εν όψει της παραπάνω προοπτικής θα πρέπει να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι κάποιοι μικροπάροχοι δεν θα έχουν την οικονομική δυνατότητα να αποκτήσουν κατάλληλο εξειδικευμένο εξοπλισμό για την ασφαλή και μακρόχρονη καταγραφή και αποθήκευση καθώς και για την ταχεία και αξιόπιστη διαβίβαση των δεδομένων στις αρχές σε συχνή βάση. Θα μπορούσε πιθανόν οι μικρές επιχειρήσεις-πάροχοι να εξαιρεθούν της υποχρέωσης διατήρησης λόγω της δυσανάλογης επιβάρυνσης τους με το κόστος της αρχικής επένδυσης και των πάγιων λειτουργικών εξόδων της διατήρησης. Ωστόσο από την οπτική γωνία της δίωξης του εγκλήματος η εξαίρεση των μικρών επιχειρήσεων θα έχει ως συνέπεια την επαύξηση των κινήτρων των δυνάμει εγκληματιών να χρησιμοποιούν τους μικρούς πάροχους για τις επικοινωνίες τους.²⁰⁸ Στην περίπτωση αυτή προτείνεται η αποζημίωση ιδίως των Μικρών και Μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) σε ότι αφορά το αρχικό πάγιο κόστος της διατήρησης σε συνδυασμό με την ανά αίτηση αποζημίωση των παρόχων από τις αρμόδιες ενδιαφερόμενες αρχές για την μετατροπή και μεταφορά εξωτερικών δεδομένων επικοινωνίας σε αυτές.

Προς την κατεύθυνση επαύξησης της προστασίας της ιδιωτικότητας θα μπορούσε να προταθεί ο λογικός διαχωρισμός των συστημάτων διατήρησης για

²⁰⁸ Σε πρώτη φάση ως πάροχοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν εκείνοι οι οποίοι χρειάζονται νόμιμη άδεια παροχής τέτοιων δικτύων και υπηρεσιών επικοινωνίας από την ΕΕΤΤ. Το παραπάνω συμπέρασμα προέκυψε και ως συλλογιστική μετά από συζήτηση με τον Δρ. Γεώργιο Μπράνη της ΑΔΑΕ (Προϊστάμενο Διεύθυνσης Διασφάλισης Υποδομών, Απορρήτου Υπηρεσιών και Εφαρμογών Διαδικτύου). Οι μικρότεροι πάροχοι θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως απλοί μεταπωλητές και οι οποίοι δεν χρειάζονται παρόμοια αδειοδότηση (άτυπη συζήτηση με τον Κο Μαργωμένο Σταμάτη, Διαχειριστή Διαδικτυακών Υποδομών Πληροφορικής στην Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας).

σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος από αυτά που χρησιμοποιούνται για επιχειρηματικούς σκοπούς. Τεχνικά μέτρα για την αυτοματοποιημένη ηλεκτρονική καταχώρηση της οιασδήποτε πρόσβασης ή προσπάθειας για πρόσβαση στα διατηρούμενα δεδομένα με καταγραφή του 'πότε' 'από ποιόν' και 'για ποιό λόγο' έγινε αυτή είναι εγγυητικά της νόμιμης και εξουσιοδοτημένης πρόσβασης σε αυτά. Ωστόσο παρεκτός και υπάρχει σχετική αποζημίωση παρόμοιες τεχνικές επιλογές θα επιβάρυναν με πολλαπλάσιο αποθηκευτικό κόστος τους παρόχους λόγω των διπλοεγγραφών ενώ πιθανώς θα επέβαλλε την ανάγκη δημιουργίας εκ νέου υποδομών τόσο αποθήκευσης όσο και ασφάλειας των δεδομένων αντί απλής αναβάθμισης τους.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει πρόσφατα αναγνωρίσει την αναγκαιότητα δημιουργίας ομάδας ειδικών προκειμένου να ευρεθούν καλές πρακτικές και να διευκολυνθεί μία πιο ενιαία κατά το δυνατόν μεταφορά της Οδηγίας στα κράτη μέλη²⁰⁹. Η συμμετοχή και ενημέρωση των ελληνικών αρχών αλλά και των αντιπροσώπων των παρόχων σε επίπεδο τεχνικής και οργανωτικά προτυποποίησης αποτελεί σημαντική προπαρασκευαστική διεργασία εν όψει της εθνικής ενσωμάτωσης.

6.3 Προτάσεις

Συμπερασματικά από την παραπάνω συζήτηση εξάγουμε το συμπέρασμα ότι η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2006/24/EK θέτει ζητήματα δυσαρμονίας με το Σύνταγμα καθώς τίθεται με οξύ τρόπο το ζήτημα της προσβολής θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων όπως αυτά κυρίως συσχετίζονται με την ελευθερία και την εμπιστευτικότητα της επικοινωνίας και την ιδιωτικότητα των Ελλήνων πολιτών. Σε συμφωνία με τη αρχή της αναλογικότητας η ενσωμάτωση χρειάζεται να στοχεύσει στην θέσπιση εθνικών διατάξεων που ελαχιστοποιούν το εξαιρετικά δυσμενές του μέτρου της καθολικής διατήρησης και θεσμοθετούν εγγυητικούς μηχανισμούς μετριασμού

²⁰⁹ "Issues surrounding the implementation of the Data Retention Directive" *Cullen International*, Telecommunications EU level, Flash Message 33/2007, March 20, 2007.

της έντονης δυσαναλογίας σκοπών και μέσων που επιδιώκει να εγκαθιδρύσει. Σε συνέχεια της παραπάνω συλλογιστικής στο μέτρο που δεν είναι εγνωσμένη η αποτελεσματικότητα των υιοθετούμενων μέτρων στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας, είναι προβληματικό από δικαιοκρατική και συνταγματική άποψη να εισάγονται μέτρα με εκτενείς θεσμικές επιπτώσεις για τα δικαιώματα των πολιτών και επομένως ενδείκνυται ρήτρα επανεξέτασης τους. Επί συγκεκριμένου παρατίθενται οι εξής προτάσεις, όπως αυτές συμφωνούν με τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/24/EK και δυνάμει συνάδουν σε ικανοποιητικό βαθμό με το εθνικό συνταγματικό και νομοθετικό κεκτημένο:

1. *Επαύξηση των οργανωτικών και τεχνικών μέτρων διασφάλισης της εμπιστευτικότητας, ακεραιότητας και τελικής καταστροφής των διατηρούμενων τηλεπικοινωνιακών δεδομένων με ενισχυμένη αλλά σαφώς οριοθετημένη εμπλοκή της ΑΔΑΕ, της ΑΠΔΠΧ και της ΕΕΤΤ στην εποπτεία και έλεγχο των προσβάσεων, χρήσεων και τεχνικών μέσων προστασίας των δεδομένων σε όλα τα στάδια επεξεργασίας τους.*
2. *Ρητός αποκλεισμός των παρόχων από την επεξεργασία των δεδομένων που τηρούνται ειδικά για λόγους δημόσιας τάξης για δικούς τους δευτερογενείς σκοπούς και καθιέρωση αυστηρών κυρώσεων σε περίπτωση μη σύννομης επεξεργασίας τους.*
3. *Λογικό διαχωρισμό δεδομένων υπό καθεστώς διατήρησης για λόγους καταπολέμησης του εγκλήματος από αυτά που τηρούνται για εμπορικούς σκοπούς προς αποφυγή καταχρήσεων.*
4. *Θέσπιση αυτοτελούς ειδικής ανακριτικής πράξης σχετικά με πρόσβαση στα δεδομένα ως ύστατης μεθόδου διερεύνησης με γνωμοδοτική και ελεγκτική εμπλοκή της ΑΔΑΕ και της ΑΠΔΠΧ για την αναγκαιότητα της πρόσβασης και της έκτασης της, στα διατηρούμενα δεδομένα με κάθε αίτημα των αρμόδιων αρχών και πριν την απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου για πρόσβαση στα δεδομένα. Με τον τρόπο αυτό θα διασφαλίζεται η αιτιολόγηση και διαπίστωση της αναγκαιότητας της πρόσβασης και θα δίνεται η δυνατότητα στην δικαστική αρχή να εκδώσει ένταλμα άρσης υπό καθεστώς πλήρους πληροφόρησης.*

5. Προσδιορισμός ειδικού και ιδιαίτερα περιορισμένου καταλόγου ιδιαίτερα σοβαρών ποινικών αδικημάτων ιδίως όπως αυτά μπορεί να αφορούν το οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία (σε συσχέτιση με την προτεινόμενη αυτοτελή ειδική ανακριτική πράξη όπως παραπάνω).
6. Ειδικός προσδιορισμός και δημοσιοποίηση των δημόσιων αρχών με δικαίωμα πρόσβασης στα διατηρούμενα δεδομένα.
7. Θέσπιση του ελάχιστου χρονικού διαστήματος διατήρησης των 6 μηνών για κάθε είδος δεδομένων επικοινωνίας.
8. Υποβολή σε διατήρηση μόνον ελάχιστων τηλεπικοινωνιακών δεδομένων όπως αυτά αναφέρονται στο σώμα της Οδηγίας και όχι ενός υπερσυνόλου και μόνον αν αυτά παράγονται αυτόματα από τα υπάρχοντα συστήματα επικοινωνίας των παρόχων.
9. Επακριβής προσδιορισμός των υπόχρεων της διατήρησης ανά είδος επικοινωνίας και μέγεθος παρόχου.
10. Εξαίρεση υποχρέωσης ή εναλλακτικά αποζημίωση ΜΜΕ-παρόχων (ιδίως σε ότι αφορά τις διαδικτυακές επικοινωνίες). Η αποζημίωση ενδείκνυται να είναι ολική του αρχικού επενδυτικού κόστους και εν συνεχεία αναλογική και κατά περίπτωση ικανοποίησης αιτήματος των αρχών.
11. Ρήτρα επανεξέτασης του συνόλου του μέτρου προς όφελος των θιγόμενων ατομικών δικαιωμάτων.

Εως την ημερομηνία παράδοσης της παρούσας εργασίας (Οκτώβριος 2007) δεν είχε ακόμη οριστεί νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2006/24/EK στην εθνική έννομη τάξη²¹⁰,²¹¹. Επομένως η Ελλάδα έχει ήδη καθυστερήσει αρκετά την έναρξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη, δεδομένης και της λήξης της προθεσμίας της 15^{ης} Σεπτεμβρίου 2007 σε ότι αφορά την μερική ενσωμάτωση της Οδηγίας σχετικά με την κινητή και σταθερή τηλεφωνία.

²¹⁰ Η πληροφορία προέκυψε από άτυπη προσωπική συζήτηση με την Κα Μπουντουρά Ευδοκία ,προισταμένη Δ/σης Πληροφορικής και Οργάνωσης, Υπουργείο Δικαιοσύνης.

²¹¹ Προτεραιότητα είχε έως σήμερα λάβει η ιδιαίτερα καθυστερημένη ενσωμάτωση της Οδηγίας 2002/58/EK με τον νόμο 3471/2006, ενώ παράλληλα στην Βουλή έχει υποβληθεί νομοσχέδιο σχετικά με την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας.

Κεφάλαιο 7

Συμπεράσματα

Η θέσπιση της πρόσφατης κοινοτικής Οδηγίας 2006/24/EK ουσιαστικά νομιμοποιεί την υποχρεωτική χαρτογράφηση και αποθήκευση της ψηφιακής ζωής όλων των ευρωπαϊών πολιτών από τους τηλεπικοινωνιακούς πάροχους για τους σκοπούς της καταπολέμησης της εγκληματικότητας και αποτελεί καθοριστικής σημασίας θεσμική εξέλιξη. Κρίσιμα ωστόσο, η νέα Οδηγία δεν θέσπισε ένα προσωρινού χαρακτήρα μέτρο ενόψει της ανάγκης αντιμετώπισης των έκτακτων ιστορικών περιστάσεων. Αντίθετα φαίνεται να εγκαθιδρύει την 'εις το διηνεκές' διεισδυτική παρουσία του 'μεγάλου αδελφού' στην ηλεκτρονική ζωή των πολιτών για προληπτικούς λόγους και για τους σκοπούς της διερεύνησης και εξιχνίασης σοβαρών εγκλημάτων. Πρόκειται αναμφίβολα για την βαθμιαία εγκαθίδρυση ενός νέου προληπτικού δόγματος διαφύλαξης της «δημόσιας ασφάλειας» με αντίτιμο τον δυσανάλογο περιορισμό της «ελευθερίας».

Οι διατάξεις της Οδηγίας έρχονται σε μετωπική σύγκρουση με τις επιταγές της ΕΣΔΑ και τις συνταγματικές παραδόσεις κρατών μελών σε ότι αφορά τον περιορισμό και την παρεμπόδιση άσκησης ατομικών δικαιωμάτων. Η πρωτοφανούς έκτασης καταγραφή και διατήρηση των εξωτερικών στοιχείων επικοινωνίας αποτελεί απρόσκλητη εισβολή στην ιδιωτική ζωή όλων των πολιτών, υπονομεύει την εμπιστευτικότητα των επικοινωνιών, αποτρέπει τους

πολίτες από την ελεύθερη άσκηση δικαιωμάτων και προσβάλλει βασικές αρχές της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Η παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας αποτελεί κρίσιμο σημείο νομικής αμφισβήτησης αφού η Οδηγία εισάγει ένα ευρείας κλίμακας, μακροπρόθεσμο και διευρυμένων σκοπών μέτρο, ιδιαίτερα επαχθές σε σύγκριση με άλλα, χωρίς να έχει αποδειχθεί η αποτελεσματικότητά του στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του σοβαρού εγκλήματος. Στην βάση των παραπάνω υπάρχει η δυνατότητα δικαστικής προσβολής της Οδηγίας στο ΕΔΔΑ καθώς και των επί μέρους ενσωματώσεων της στα εθνικά δικαστήρια ελέγχου συνταγματικότητας.

Η νέα Οδηγία ωστόσο, δεν αποτυγχάνει μόνο στην εύρεση ενός ικανοποιητικού σημείου στάθμισης μεταξύ ελευθερίας και της ανάγκης για περισσότερη δημόσια ασφάλεια, αλλά και στην αποστολή της εναρμόνισης των νομοθεσιών της εσωτερικής αγοράς της Κοινότητας. Η ευρεία διακριτική ευχέρεια που έχει δοθεί στον εθνικό νομοθέτη σχετικά με τα χρονικά διαστήματα διατήρησης των δεδομένων και τις υποχρεώσεις των παρόχων διατηρεί την ανομοιογένεια, επιβαρύνει δυσανάλογα τους υπόχρεους της διατήρησης και προκαλεί νέες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην αγορά των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Ωστόσο μόνο και μόνο η ύπαρξη του θεσμού της διατήρησης δεδομένων σε ανομοιογενή μορφή στα πλαίσια του ίδιου υπερεθνικού οργανισμού, αποτελεί μία επικίνδυνα ασταθή θεσμική κατάσταση που ομοιάζει με μισάνοικτο 'κουτί της Πανδώρας'. Ο πειρασμός της κρατικής εξουσίας να διευρύνει τον έλεγχο επί των πολιτών του, η εγγενής πιεστική επιθυμία των επιχειρήσεων για την εμπορική εκμετάλλευση των διατηρούμενων δεδομένων και η ανάλαφρη αντιμετώπιση των προσωπικών δεδομένων ως είδος προς ανταλλαγή από τους ίδιους τους καταναλωτές αποτελούν σημεία των καιρών που δύσκολα αντιστρέφονται. Η παράνομη απόκτηση ηλεκτρονικής πληροφορίας προς αποκόμιση οικονομικών ανταμοιβών αποτελεί ήδη καθημερινότητα. Η νομιμοποίηση της ύπαρξης μίας τράπεζας πολύτιμων προσωπικών δεδομένων απλά επαυξάνει το κίνητρο και την ανταμοιβή των ενδιαφερόμενων της εκμετάλλευσης και διάρρηξης της.

Η απομείωση της σημαντικότητας κεκτημένων δικαιωμάτων και ελευθεριών και η ανταλλαγή τους με ένα αντίστοιχο 'αίσθημα ασφάλειας' έχει σημαντικά παράπλευρα αποτελέσματα. Η υπέρμετρη επιδίωξη της δημόσιας ασφάλειας μέσω μίας πολιτικής διερεύνησης της ψηφιακής υπόστασης των πολιτών μπορεί να οδηγήσει τελικά στην 'ατομική ανασφάλεια' και άρα στην αλλοτρίωση και αποδυνάμωση του κοινωνικής ιστού.²¹² Ενοχοποίηση και παρενόχληση πολιτών, πολιτικός εκφοβισμός και χειραγώγηση, εξατομικευμένος πληροφοριακός εκβιασμός, αποφυγή χρήσης νέων τεχνολογιών, ανάδυση νέων μορφών ηλεκτρονικής εγκληματικότητας, αποχή από άσκηση δικαιωμάτων, ηλεκτρονικός συντηρητισμός, ευρύτερες οικονομικές και αναπτυξιακές αγκυλώσεις και ανασφάλεια δικαίου είναι μόνο μερικά από τα πιθανά ενδεχόμενα με ότι συνέπειες μπορεί να έχουν αυτά στα πρότυπα και τις προϋποθέσεις της δημοκρατίας και την ποιότητα της ελευθερίας μας.

Ο ρόλος των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) είναι καταλυτικός²¹³. Οι ΤΠΕ εκφεύγουν της απλής εργαλειακής χρήσης τους και μετασχηματίζουν το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι σε μία τυπικά δημοκρατική και δυνάμει ανελεύθερη «Κοινωνία της Πληροφορίας»²¹⁴. Οι επιχειρηματικές, κυβερνητικές και υπερεθνικές οντότητες δεν είναι άμοιρες ευθυνών για την ηθική και δικαιοκρατική αποφλοιώση των σκοπών της τεχνολογίας. Μια ενεργή και συμπαγής Κοινωνία Πολιτών σε συνδυασμό με δραστήριες ανεξάρτητες αρχές προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων²¹⁵ διαφαίνονται ως τα μοναδικά αναχώματα δυνάμει ικανά να μεταστρέψουν την ροή των εξελίξεων προς την κατεύθυνση μίας γνήσια δημοκρατικής «Κοινωνίας της Γνώσης», ικανής να συνδιαλέγεται δικαιοκρατικά με τα κοινωνικο-τεχνολογικά ενδεχόμενα και να επιλέγει κριτικά εκείνα που συμβάλλουν περισσότερο στην βιώσιμη ευημερία της.

Οι πρόσφατες συνταγματικές επιλογές και νομοθετικές πράξεις της Ελλάδας για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων της ιδιωτικότητας των πολιτών και της εμπιστευτικότητας των επικοινωνιών τους σε συνδυασμό με την

²¹²Druláková, R., (2006) "Post-democracy within the EU: Internal security vs. human rights - unavoidable conflict?" CEEISA 4th Convention, Tartu, 25-27 June 2006.

²¹³Βλ. Levi, M. & Shaw, D.S. (2004), ο.π.

²¹⁴Βλ. Ανθόπουλος, Χ., (2005), ο.π.

²¹⁵Βλ. σελ. 20., Σωτηρόπουλος, Β. & Ταλίδου, Ζ. (2006) ο.π.

ίδρυση αντίστοιχων ανεξάρτητων αρχών προστασίας τους την έχει εξοπλίσει με πολλά από τα απαραίτητα θεσμικά εργαλεία και αντίβαρα προκειμένου να διασφαλίσει την εκ του Συντάγματος επιταγή αναλογικότητας στον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων προς χάριν της καταπολέμησης της ιδιαίτερα σοβαρής εγκληματικότητας. Εν όψει του δυσανάλογου κόστους εφαρμογής της Οδηγίας τόσο σε ατομικό όσο και επιχειρηματικό επίπεδο ενδείκνυται η εξάντληση της διακριτικής ευχέρειας του Έλληνα Νομοθέτη προς την κατεύθυνση της ελαχιστοποίησης των δυσμενών επιπτώσεων της Οδηγίας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με κατάλληλη επιλογή του χρονικού διαστήματος διατήρησης, του καταλόγου των σοβαρών ποινικών αδικημάτων αλλά και των τεχνικών και θεσμικών δικλείδων ασφάλειας και προστασίας των διατηρούμενων δεδομένων από δευτερογενείς χρήσεις και μη εξουσιοδοτημένες προσβάσεις. Η ενεργοποίηση μίας αυτοτελούς ειδικής ανακριτικής πράξης ως ικανής και αναγκαίας συνθήκης πρόσβασης και διασφάλισης της εμπιστευτικότητας των διατηρούμενων προσωπικών δεδομένων με αυξημένη συμμετοχή των θεσμικών εταίρων διαφύλαξης δικαιωμάτων και η ανάδειξη της ως ύστατη μέθοδος διερεύνησης και διαλεύκανσης ιδιαίτερα σοβαρών ποινικών αδικημάτων αποτελεί συνταγματικά συμβατή επιλογή σεβόμενη την αρχή της αναλογικότητας. Η πρόβλεψη ρήτρας επανεξέτασης του μέτρου της διατήρησης τόσο στο σύνολο του όσο και στα επιμέρους σημεία του αποτελεί ζήτημα που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής.

Είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι στα πλαίσια ενός ραγδαία μεταβαλλόμενου τεχνολογικού περιβάλλοντος η ρυθμιστική συμπεριφορά του κράτους διαδραματίζει σημαντικό συμβολικό και ουσιαστικό ρόλο και καταφέρει επιπτώσεις σε όλο το φάσμα δραστηριοτήτων του κοινωνικοπολιτικού βίου. Κάθε νομοθετική στάση χρειάζεται να αντιδιαστέλλεται με την εντύπωση προαγωγής ενός μοντέλου ολοκληρωτικής κοινωνίας μέσω της ασφυκτικής και υπέρμετρης παρακολούθησης και ελέγχου της φυσικής και ηλεκτρονικής ζωής των πολιτών της ‘προς όφελος ενός δυσδιάκριτου και ως επί το πλείστον χαμηλού επιπέδου δημόσιας ασφάλειας’. Στο πλαίσιο μίας δημοκρατικής και ευνομούμενης πολιτείας, η θεσμική θωράκιση και προάσπιση πληροφοριακών και επικοινωνιακών δικαιωμάτων και ελευθεριών είναι η πλέον ενδεικνυόμενη

τακτική ενίσχυσης της οικονομικής και κοινωνικοπολιτικής ευημερίας της²¹⁶. Ο εθνικός νομοθέτης οφείλει εκ του Συντάγματος να εξυφάνει ένα πυκνό πλέγμα εγγυήσεων προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι δυνάμει επαχθείς συνέπειες ενός καθεστώτος καθολικής καταγραφής και αποθήκευσης των δεδομένων επικοινωνίας των Ελλήνων πολιτών.

²¹⁶ Peter Shields (2006) "Electronic Networks, Enhanced State Surveillance and the Ironies of Control" *Journal of Creative Communications*; 1; 19, pp 19-38.

Πίνακας Βιβλιογραφίας

Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία-Συνέδρια-Ημερίδες

1. Ανθόπουλος, Χ., (2005), «Κράτος πρόληψης και δικαίωμα στην ασφάλεια», σε Ανθόπουλος Χ./Κοντιάδης Ξ./Παπαθεοδώρου Θ. (επιμ.), Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης, Αθήνα, Εκδόσεις Α.Ν. Σάκκουλας, σελ. 109-135.
2. Μανωλεδάκης, Ι.(2005), «Κοινωνία της διακινδύνευσης: Μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας», στο Βιβλίο Ανθόπουλος Χ./Κοντιάδης Ξ./Παπαθεοδώρου Θ. (επιμέλεια), *Ασφάλεια και δικαιώματα στην κοινωνία της διακινδύνευσης*, Αθήνα, Α.Ν. Σάκκουλας, σελ. 183-194.
3. Μήτρου, Λ. (2005), « Προστασία Προσωπικών Δεδομένων και Ασφάλεια», *Συμβολή για τον Τιμητικό Τόμο του Νομικού Συμβουλίου το Κράτους, 2006. Κράτους* (επεξεργασμένη μορφή εισήγησης που παρουσιάστηκε στην κοινή εκδήλωση των DAAD, Alexander von Humboldt και της Γερμανικής Πρεσβείας με θέμα «Προστασία προσωπικών δεδομένων στην εποχή καταπολέμησης της τρομοκρατίας», Αθήνα, 5.12.2005)
4. Μήτρου, Λ. (2006), «Η νέα Οδηγία 2002/58/ΕΚ για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες», *ΔΙΜΜΕ 3/20046-Έτος 1^ο*.
5. Σωτηρόπουλος, Β. & Ταλίδου, Ζ. (2006), « Η προληπτική διατήρηση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος (Οδηγία 2006/24/ΕΚ), *ΔΙΜΜΕ 2/2006-Έτος 3^ο*. σελ. 181.
6. Τσόλιας, Γ. (2006), «Η διατήρηση και επεξεργασία δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών σύμφωνα με την Οδηγία 2006/24/ΕΚ», *ΔΙΜΜΕ 3/2006-Έτος 3^ο*.
7. Τσόλιας, Γ.(2004), «Τα Τηλεπικοινωνιακά δεδομένα υπό το πρίσμα του απορρήτου: προβληματισμοί εν όψει της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2002/58/ΕΚ», *ΔΙΜΜΕ 3/2004-Έτος 1^ο*.
8. Τσόλιας, Γ. (2007), «Η Διατήρηση και επεξεργασία των εξωτερικών στοιχείων της επικοινωνίας (δεδομένων κίνησης και θέσης) για την διακρίβωση εγκλημάτων» Ομιλία στην *“Ημερίδα του Ερευνητικού Όμιλου*

- Φοιτητών Νομικής, «Ζητήματα ευθύνης στα ηλεκτρονικά δίκτυα» Αθήνα, 3 Μαΐου, 2007.
9. “Issues surrounding the implementation of the Data Retention Directive” *Cullen International* , Telecommunications EU level, Flash Message 33/2007, March 20, 2007.
 10. Bendorath, R. (2006), “How the EU lost its civil Liberties Principles” 7th *Annual Privacy and Security Conference*, Victoria/BC, Canada, March 2006.
 11. Bignami, F. (2007), “Protecting Privacy against the police in the European Union: The Data Retention Directive”, *Duke Law School Working paper series*, Paper No 76. pp. 1-22.
 12. Breyer, P. (2005), «Telecommunications Data Retention and Human Rights: The Compatibility of Blanket Traffic Data Retention with the ECHR», *European Law Journal*, Vol. 11, pp. 365-375, May 2005.
 13. Covington & Burling, (2003) ‘Memorandum of laws concerning the legality of data retention with regard to the rights guaranteed by the European Convention of Human Rights’, *Privacy International*, 10 Οκτ 2003.
 14. De Hert, P., (2005) “Balancing security and liberty within the European human rights framework. A critical reading of the Court’s case law in the light of surveillance and criminal law enforcement strategies after 9/11, *Utrecht Law Review*, Vol. No. 1, pp.68-96.
 15. Druláková, R. (2006), “Post-democracy within the EU: Internal security vs. human rights - unavoidable conflict?” Paper prepared for the *CEE/ISA 4th Convention*, Tartu, pp. 25-27, June 2006.
 16. Kosta, E., Valcke, P. (2006), “Retaining the Data Retention Directive”, *ELSEVIER, Computer Law and Security Report 22*, pp 370-380.
 17. Levi, M. & Hall, D.S. (2004), “Technologies, Security and Privacy in the Post-9/11 European Information Society” *Journal of Law and Society*, Vol. 31, No. 2. pp. 194-220.
 18. Taylor, M. (2006), “The EU Data retention Directive” *ELSEVIER, Computer Law and Security Report 22*, pp. 309-312.
 19. Tic̄ar, K. (2006), “A closer look at data retention” In: Mercado-Kierkegaard S, editor. *Proceedings of the first international conference*

- on legal, privacy and security issues in information technology*, Vol. 2. COMPLEX; pp. 313–328.
20. Shields, P. (2006), “Electronic Networks, Enhanced State Surveillance and the Ironies of Control” *Journal of Creative Communications 2006*; 1; 19, pp. 19-38.
21. Walker, C. & Akdeniz, Y. (2003), “Anti-Terrorism Wars and Data Retention: War is Over?” *Northern Ireland Legal Quarterly*, 2003, 54 (2), Summer Edition, pp. 159-182.

Πηγές

1. Ελληνικό Σύνταγμα 1975/86/01.
2. Κώδικας Ποινικής Δικονομίας .
3. Ποινικός Κώδικας.
4. Ν. 3471/2006 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του Ν. 2472/1997» (ΦΕΚ Α' 133/28.06.2006).
5. ΠΔ 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» (ΦΕΚ Α' 64/10.03.2005).
6. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 629^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου κατά την Παροχή Κινητών Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών» (ΦΕΚ Β' 87/26.01.2005).
7. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 630^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου κατά την Παροχή Σταθερών Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών» (ΦΕΚ Β' 87/26.01.2005).
8. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 631^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου κατά την Παροχή Τηλεπικοινωνιακών Υπηρεσιών μέσω Ασύρματων Δικτύων» (ΦΕΚ Β' 87/26.01.2005).
9. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 632^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου στις Διαδικτυακές Επικοινωνίες και τις συναφείς Υπηρεσίες και Εφαρμογές» (ΦΕΚ Β' 88/26.01.2005).

10. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 633^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου Διαδικτυακών Υποδομών» (ΦΕΚ Β' 88/26.01.2005).
11. Απόφαση ΑΔΑΕ Αρ. 634^α/2005 «Κανονισμός για την Διασφάλιση του Απόρρητου Εφαρμογών και Χρήστη Διαδικτύου» (ΦΕΚ Β' 88/26.01.2005).
12. Ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του Ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις». (ΦΕΚ Α' 127/09.07.2004).
13. Ν.3115/2003 «Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των επικοινωνιών» (ΦΕΚ Α' 47/27.02.2003).
14. Ν. 2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» (ΦΕΚ Α' 141/27.06.2001).
15. Ν.2774/1999 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα» (ΦΕΚ Α' 287/22.12.1999) (Καταργήθηκε με τον Ν. 3471/2006).
16. Ν. 2472/97 «Προστασία του Ατόμου από την Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα» (ΦΕΚ Α' 50 /10.04.1997).
17. Ν. 2225/1994 « Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 121/20.07.1994)
18. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), Συμβούλιο της Ευρώπης, Ρώμη 4.ΧΙ.1950.
19. Ευρωπαϊκή Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης “σχετικά με την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων”, Στρασβούργο, 28.1.1981.
20. Οδηγία 2006/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, “για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ”, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 105/54, 13.4.2006.
21. Οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, “σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων

- προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών” (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες), Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 201/37, 31.07.2002
22. Οδηγία 97/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 «περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα» Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, L 201/37, 31.07.2002
23. Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών». Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 281 της 23/11/1995 σ. 0031 – 0050.

Άλλες Πηγές

1. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Ετήσια Έκθεση 2005, Υπόμνημα «Παρατηρήσεις της ΑΠΔΠΧ επί του Σχεδίου Νόμου ‘Για την Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2002/58/EK) και τροποποίηση του Ν. 2472/97’ το οποίο έχει κατατεθεί στην Βουλή προς ψήφιση»
2. Γνωμοδότηση 28/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας για την έκδοση του ΠΔ 47/2005 «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για την διασφάλιση του» (ΦΕΚ 64/Α’/2005).
3. Γνωμοδότηση 1/2005 της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών (Α.Δ.Α.Ε.) σε ότι αφορά «αιτήματα δημόσιων αρχών για παροχή στοιχείων επικοινωνίας των συνδρομητών των εταιριών παροχής κινητής τηλεφωνίας χωρίς να τηρήται η διαδικασία του

- N.2225/1994 « Για την προστασία της ελευθερίας της ανταπόκρισης και επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 121/Α'/1994).
4. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πρόταση για μία Οδηγία «για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK», Βρυξέλλες, 21.9.2005, COM (2005) 438 τελικό.
 5. Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων όσον αφορά την πρόταση για μια οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη διατήρηση των δεδομένων τα οποία υποβλήθηκαν σε επεξεργασία σχετική με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK [COM(2005) 438 τελικό], Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C298/1, 29.11.2005
 6. Γνώμη αρ. 4/2005 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 για την προστασία των δεδομένων 'σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK (COM(2005) 438 τελικό της 21.09.2005.)' Εκδόθηκε στις 21.10.2005.
 7. Γνώμη αρ. 3/2006 της Ομάδας Εργασίας του Άρθρου 29 για την προστασία των δεδομένων 'σχετικά με την οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την διατήρηση δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή δημόσιων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK (COM(2005)438 τελικό της 21.09.2005.), Εκδόθηκε στις 25.3.2006.
 8. 'Liberty and security, striking the right balance' Paper by the UK Presidency of the European Union of, 7 September 2005.
 9. The Royal Academy of Engineering (2007) Report on "Dilemmas of Privacy and Surveillance : Challenges of Technological Change" March 2007.

10. Surveillance Studies Network (2006) Report “A Report on the surveillance Society” for the UK Information Commissioner, Sept 2006.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΪ ΤΌΠΟΙ

- http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/privacy/
- <http://www.coe.int>
- <http://www.dpa.gr>
- <http://www.informationcommissioner.gov.uk>
- <http://www.whitehouse.gov>
- <http://retention.breyers.de/>
- <http://www.epic.org>
- <http://www.privacyinternational.org>
- <http://www.statewatch.org>
- <http://www.edri.org>

Παράρτημα Α

“Η Οδηγία 2006/24/ΕΚ”

ΟΔΗΓΙΑ 2006/24/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 15ης Μαρτίου 2006

για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/ΕΚ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 95,

έχοντας υπόψη την πρόταση της Επιτροπής,

έχοντας υπόψη τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής ⁽¹⁾,

Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της συνθήκης ⁽²⁾,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών ⁽³⁾ απαιτεί από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων των φυσικών προσώπων, και ιδίως της ιδιωτικής ζωής, έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προκειμένου να εξασφαλιζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Κοινότητα.
- (2) Η οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) ⁽⁴⁾ μετατρέπει τις αρχές που θεσπίστηκαν στην οδηγία 95/46/ΕΚ σε συγκεκριμένους κανόνες για τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.
- (3) Τα άρθρα 5, 6 και 9 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ καθορίζουν τους κανόνες που εφαρμόζουν στην επεξεργασία οι πάροχοι δικτύου και υπηρεσιών δεδομένων κίνησης και θέσης τα οποία παράγονται από τη χρήση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Τα δεδομένα αυτά πρέπει να απαλείφονται ή να

καθίστανται ανώνυμα όταν δεν απαιτούνται πλέον για τον σκοπό της μετάδοσης της επικοινωνίας, εκτός από τα δεδομένα που είναι αναγκαία για τη χρέωση των συνδρομητών και την πληρωμή των διασυνδέσεων. Υπό τον όρο της συγκατάθεσης, ορισμένα δεδομένα μπορούν επίσης να υποβάλλονται σε επεξεργασία για σκοπούς εμπορικής προώθησης και την παροχή υπηρεσιών προστιθέμενης αξίας.

- (4) Το άρθρο 15 παράγραφος 1 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ θέσπιζει τους όρους σύμφωνα με τους οποίους τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίσουν το πεδίο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπουν τα άρθρα 5, 6, 8 παράγραφοι 1, 2, 3 και 4, και το άρθρο 9 της εν λόγω οδηγίας· ο περιορισμός αυτός πρέπει να αποτελεί αναγκαίο, κατάλληλο και ανάλογο μέτρο στο πλαίσιο της δημοκρατικής κοινωνίας για συγκεκριμένους σκοπούς δημόσιας τάξης, δηλαδή για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας (δηλαδή της ασφάλειας του κράτους), της εθνικής άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας, ή για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη ποινικών αδικημάτων ή της χρησιμοποίησης συστημάτων ηλεκτρονικών επικοινωνιών χωρίς άδεια.
- (5) Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν νομοθεσία για τη διατήρηση δεδομένων από τους παρόχους υπηρεσιών για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη των ποινικών αδικημάτων. Οι εθνικές αυτές διατάξεις διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό.
- (6) Οι νομικές και τεχνικές διαφορές μεταξύ των εθνικών διατάξεων σχετικά με τη διατήρηση δεδομένων για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης ποινικών αδικημάτων δημιουργούν εμπόδια στην εσωτερική αγορά ηλεκτρονικών επικοινωνιών διότι οι πάροχοι υπηρεσιών έχουν να αντιμετωπίσουν διαφορετικές απαιτήσεις σχετικά με τα είδη δεδομένων κίνησης και θέσης που πρέπει να διατηρούνται καθώς και τους όρους και τα χρονικά διαστήματα διατήρησης.
- (7) Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, της 19ης Δεκεμβρίου 2002, τονίζουν ότι, λόγω της σημαντικής αύξησης των δυνατοτήτων των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, τα δεδομένα που αφορούν την χρήση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών είναι ιδιαίτερα σημαντικά και επομένως αποτελούν ένα πολύτιμο εργαλείο για την πρόληψη, διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων και ποινικών αδικημάτων, και ιδίως του οργανωμένου εγκλήματος.
- (8) Με τη δήλωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας που ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 25 Μαρτίου 2004, κλήθηκε το Συμβούλιο να εξετάσει μέτρα σχετικά με τη θέσπιση κανόνων για τη διατήρηση των δεδομένων κίνησης των επικοινωνιών από τους παρόχους υπηρεσιών.

⁽¹⁾ Γνώμη που εκδόθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2006 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα).

⁽²⁾ Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 2005 (δεν δημοσιεύθηκε ακόμα στην Επίσημη Εφημερίδα) και απόφαση του Συμβουλίου της 21ης Φεβρουαρίου 2006.

⁽³⁾ ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31· οδηγία όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1882/2003 (ΕΕ L 284 της 31.10.2003, σ. 1).

⁽⁴⁾ ΕΕ L 201 της 31.7.2002, σ. 37.

- (9) Σύμφωνα με το άρθρο 8 της ευρωπαϊκής σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου (ΕΣΔΑ), κάθε άνθρωπος απολαμβάνει το δικαίωμα του σεβασμού της προσωπικής του ζωής και της αλληλογραφίας του. Ανάμειξη δημόσιας αρχής στην άσκηση του δικαιώματος αυτού επιτρέπεται μόνον εφόσον πραγματοποιείται σύμφωνα με τον νόμο και εφόσον καταστεί αναγκαίο στο πλαίσιο της δημοκρατικής κοινωνίας, μεταξύ άλλων προς το συμφέρον της εθνικής ή της δημόσιας ασφάλειας, για την πρόληψη της διασάλευσης της τάξης ή εγκληματικών πράξεων, ή για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τρίτων. Επειδή η διατήρηση δεδομένων έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί τέτοιο αναγκαίο και αποτελεσματικό εργαλείο στα χέρια των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, σε πολλά κράτη μέλη, ιδίως σε σοβαρές υποθέσεις όπως το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία, θα πρέπει να διασφαλισθεί ότι τα διατηρούμενα δεδομένα παραμένουν στη διάθεση των αρχών επιβολής του νόμου για ορισμένο χρονικό διάστημα, υπό τους όρους που προβλέπει η παρούσα οδηγία. Η θέσπιση πράξης για τη διατήρηση δεδομένων που τηρεί τις απαιτήσεις του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ αποτελεί επομένως αναγκαίο μέτρο.
- (10) Στις 13 Ιουλίου 2005, το Συμβούλιο επιβεβαίωσε, με τη δήλωση που καταδίκασε τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο, την ανάγκη όσο το δυνατόν συντομότερης θέσπισης κοινών μέτρων για τη διατήρηση δεδομένων των τηλεπικοινωνιών.
- (11) Λόγω της σημασίας των δεδομένων κίνησης και θέσης για την διερεύνηση, διαπίστωση και δίωξη των ποινικών αδικημάτων, όπως αποδείχθηκε από την έρευνα και την πείρα στην πράξη διαφόρων κρατών μελών, πρέπει να διασφαλιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο ότι τα δεδομένα τα οποία παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά την παροχή υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών από παρόχους διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή από δημόσια δίκτυα επικοινωνιών διατηρούνται για ορισμένο χρονικό διάστημα υπό τους όρους της παρούσας οδηγίας.
- (12) Το άρθρο 15 παράγραφος 1 της οδηγίας 2002/58/EK συνεχίζει να ταγχάνει εφαρμογής σε σχέση με δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων που αφορούν ανεπιτυχείς κλήσεις, των οποίων δεν απαιτείται ρητά η διατήρησης δυνάμει της παρούσας οδηγίας και επομένως δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και για τη διατήρηση δεδομένων για σκοπούς, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών σκοπών, πέραν των αναφερομένων στην παρούσα οδηγία.
- (13) Η παρούσα οδηγία αφορά μόνο τα δεδομένα τα οποία παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία μετά από επικοινωνία ή υπηρεσία επικοινωνίας και δεν αφορά δεδομένα τα οποία συνιστούν το περιεχόμενο της κοινοποιούμενης πληροφορίας. Η διατήρηση των δεδομένων θα πρέπει να γίνεται κατά τρόπο ώστε να αποφεύγεται η διατήρηση των δεδομένων πάνω από μία φορά. Η παραγωγή ή η επεξεργασία δεδομένων, κατά την παροχή των οικείων υπηρεσιών επικοινωνίας αφορά δεδομένα τα οποία είναι προσπελάσιμα. Ειδικότερα κατά τη διατήρηση δεδομένων τα οποία αφορούν την τηλεφωνία μέσω Διαδικτύου και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μέσω Διαδικτύου, η υποχρέωση διατήρησης μπορεί να εφαρμόζεται μόνο σε δεδομένα των υπηρεσιών των παρόχων ή των παρόχων του δικτύου.
- (14) Οι τεχνολογίες που αφορούν τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες μεταβάλλονται γρήγορα και οι νόμιμες απαιτήσεις των αρμόδιων αρχών μπορούν να εξελιχθούν. Προκειμένου να ενημερώνεται και να ενθαρρύνει την ανταλλαγή εμπειριών όσον αφορά τη βέλτιστη πρακτική στα θέματα αυτά, η Επιτροπή προτίθεται να συγκροτήσει ομάδα που θα αποτελείται από τις αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών, τις ενώσεις του τομέα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τις αρχές προστασίας δεδομένων, συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊού Επόπτη Προστασίας Δεδομένων.
- (15) Η οδηγία 95/46/EK και η οδηγία 2002/58/EK εφαρμόζονται πλήρως στα δεδομένα που διατηρούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία· το άρθρο 30 παράγραφος 1 στοιχείο γ) της οδηγίας 95/46/EK απαιτεί τη διαβούλευση με την ομάδα εργασίας για την προστασία των προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συστήθηκε με το άρθρο 29 της εν λόγω οδηγίας.
- (16) Οι υποχρεώσεις που βαρύνουν τους παρόχους όσον αφορά τη λήψη μέτρων προς διασφάλιση της ποιότητας των δεδομένων, που απορρέουν από το άρθρο 6 της οδηγίας 95/46/EK, και οι υποχρεώσεις τους για τη λήψη μέτρων προς διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και της ασφάλειας της επεξεργασίας δεδομένων, που απορρέουν από τα άρθρα 16 και 17 της οδηγίας 95/46/EK, ισχύουν πλήρως και για τα δεδομένα που διατηρούνται κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.
- (17) Είναι ουσιώδες τα κράτη μέλη να εγκρίνουν νομοθετικά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα δεδομένα που διατηρούνται βάσει της παρούσας οδηγίας παρέχονται στις αρμόδιες εθνικές αρχές μόνο σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων ατόμων.
- (18) Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 24 της οδηγίας 95/46/EK επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση θέσπισης κυρώσεων για παραβιάσεις των διατάξεων που θεσπίστηκαν δυνάμει της οδηγίας 95/46/EK. Το άρθρο 15 παράγραφος 2 της οδηγίας 2002/58/EK επιβάλλει την αυτή απαίτηση σε σχέση με εθνικές διατάξεις που θεσπίστηκαν δυνάμει της οδηγίας 2002/58/EK. Η απόφαση πλαίσιο 2005/222/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 24ης Φεβρουαρίου 2005, για τις επιθέσεις κατά συστημάτων πληροφοριών⁽¹⁾ προβλέπει ότι η εκ προθέσεως παράνομη πρόσβαση σε συστήματα πληροφοριών, καθώς και στα εντός των συστημάτων αυτών διατηρούμενα δεδομένα, διώκεται ποινικώς.
- (19) Το δικαίωμα αποζημίωσης οιοδήποτε προσώπου έχει υποστεί ζημία λόγω παράνομης επεξεργασίας δεδομένων ή οιασδήποτε πράξεως ασυμβίβαστης προς τις εθνικές διατάξεις που θεσπίστηκαν δυνάμει της οδηγίας 95/46/EK, το οποίο δικαίωμα απορρέει εκ του άρθρου 23 της οδηγίας 95/46/EK, ισχύει επίσης σε σχέση με την παράνομη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.

(¹) EE L 69 της 16.3.2005, σ. 67.

- (20) Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2001 για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο καθώς και η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης του 1981 για την προστασία των προσώπων έναντι της αυτόματης επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καλύπτουν επίσης τα δεδομένα τα οποία διατηρούνται κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.
- (21) Δεδομένου ότι οι στόχοι της παρούσας οδηγίας, ήτοι η εναρμόνιση των υποχρεώσεων των παρόχων να διατηρούν ορισμένα δεδομένα και να διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα αυτά διατίθενται για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων όπως ορίζονται βάσει του εθνικού δικαίου των κρατών μελών, δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και μπορούν, λόγω των διαστάσεων και των αποτελεσμάτων της οδηγίας να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο η Κοινότητα μπορεί να εγκρίνει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας του άρθρου 5 της συνθήκης. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του ίδιου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων αυτών.
- (22) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, η παρούσα οδηγία μαζί με την οδηγία 2002/58/EK, αποβλέπουν στην πλήρη τήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και των επικοινωνιών των πολιτών και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως κατοχυρώνονται με τα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη.
- (23) Εκτιμώντας ότι οι υποχρεώσεις των παρόχων υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών θα πρέπει να είναι ανάλογες, η οδηγία τους επιβάλλει να διατηρούν μόνο τα δεδομένα εκείνα τα οποία παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τη διάρκεια της παροχής των επικοινωνιακών υπηρεσιών τους. Εφόσον τα εν λόγω δεδομένα δεν παράγονται ή δεν υποβάλλονται σε επεξεργασία από τους οικείους παρόχους δεν υπάρχει υποχρέωση διατήρησης. Η παρούσα οδηγία δεν αποσκοπεί στην εναρμόνιση της τεχνολογίας διατήρησης δεδομένων, η επιλογή της οποίας είναι θέμα το οποίο αποφασίζεται σε εθνικό επίπεδο.
- (24) Κατά την παράγραφο 34 της διοργανικής συμφωνίας για τη βελτίωση της νομοθεσίας ⁽¹⁾ τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να καταρτίζουν, προς ίδια χρήση, και προς όφελος της Κοινότητας, τους δικούς τους πίνακες, οι οποίοι αποτυπώνουν, στο μέτρο του δυνατού, την αντιστοιχία των οδηγιών με τα μέτρα μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο και να τους δημοσιοποιούν.
- (25) Η παρούσα οδηγία δεν θίγει την εξουσία των κρατών μελών να θεσπίζουν νομοθετικά μέτρα όσον αφορά το δικαίωμα πρόσβασης και χρήσης δεδομένων από τις εθνικές αρχές που αυτά ορίζουν. Θέματα πρόσβασης σε δεδομένα που διατηρούνται δυνάμει της παρούσας οδηγίας από τις εθνικές δημόσιες αρχές για τις δραστηριότητες τις οποίες προβλέπει το άρθρο 3 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 95/46/EK δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου. Μπορούν, ωστόσο, να αποτελούν αντικείμενο του εθνικού δικαίου ή μέτρων που λαμβάνονται δυνάμει του τίτλου VI της

συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι εν λόγω νόμοι ή μέτρα σέβονται πλήρως τα θεμελιώδη δικαιώματα όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και όπως κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ. Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, κατά την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απαιτεί η ανάμειξη δημοσίων αρχών σε θέματα που άπτονται του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή να τηρεί απαιτήσεις αναγκαιότητας και αναλογικότητας και πρέπει, επομένως, να εξυπηρετεί συγκεκριμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και να ασκείται κατά τρόπο πρόσφορο, κατάλληλο και ανάλογο προς το σκοπό που εξυπηρετεί,

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία αποβλέπει στην εναρμόνιση των διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με τις υποχρεώσεις των παρόχων διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών όσον αφορά την διατήρηση ορισμένων δεδομένων που παράγονται ή υφίστανται επεξεργασία από αυτούς, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα δεδομένα καθίστανται διαθέσιμα για τους σκοπούς της διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων, όπως ορίζονται βάσει του εθνικού δικαίου των κρατών μελών.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε δεδομένα κίνησης και θέσης, στις νομικές οντότητες και στα φυσικά πρόσωπα και στα συναφή δεδομένα που απαιτούνται για την αναγνώριση του συνδρομητή ή του καταχωρημένου χρήστη. Δεν εφαρμόζεται στο περιεχόμενο των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών στις οποίες η πρόσβαση πραγματοποιείται με τη χρήση δικτύου ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Άρθρο 2

Ορισμοί

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται οι ορισμοί της οδηγίας 95/46/EK, της οδηγίας 2002/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία πλαίσιο) ⁽²⁾, καθώς και της οδηγίας 2002/58/EK.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

- a) «δεδομένα»: τα δεδομένα κίνησης και θέσης και τα συναφή δεδομένα που είναι αναγκαία για την αναγνώριση του συνδρομητή ή χρήστη·

⁽¹⁾ EE C 321 της 31.12.2003, σ. 1.

⁽²⁾ EE L 108 της 24.4.2002, σ. 33.

- β) «χρήστης»: κάθε νομική οντότητα ή φυσικό πρόσωπο που χρησιμοποιεί διαθέσιμη στο κοινό υπηρεσία ηλεκτρονικών επικοινωνιών, για ιδιωτικούς ή εμπορικούς σκοπούς χωρίς να είναι απαραίτητα συνδρομητής της εν λόγω υπηρεσίας·
- γ) «τηλεφωνική υπηρεσία»: κλήσεις (συμπεριλαμβανομένων των φωνητικών τηλεφωνημάτων, του φωνητικού τηλεταχυδρομείου, των τηλεδιασκέψεων και της τηλεφωνικής μεταφοράς δεδομένων), συμπληρωματικές υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένης της προώθησης και της εκτροπής κλήσεων), υπηρεσίες μηνυμάτων και πολυμέσων (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών γραπτών μηνυμάτων, ενισχυμένων μέσων και πολυμέσων)·
- δ) «κωδικός ταυτότητας χρήστη»: ο μοναδικός αναγνωριστικός κωδικός που αποδίδεται σε κάθε πρόσωπο όταν καθίσταται συνδρομητής ή εγγράφεται σε κάποια υπηρεσία πρόσβασης στο Διαδίκτυο ή επικοινωνίας μέσω του Διαδικτύου·
- ε) «κωδικός ταυτότητας κυψέλης»: η ταυτότητα του κυψελωτού κυττάρου από το οποίο ξεκινά ή στο οποίο καταλήγει συγκεκριμένη κλήση κινητής τηλεφωνίας·
- στ) «ανεπιτυχής κλήση»: κλήση κατά την οποία επιτυγχάνεται μεν σύνδεση με τον αριθμό προορισμού, η κλήση όμως παραμένει αναπάντητη ή σημειώνεται επέμβαση της διαχείρισης του δικτύου.

Άρθρο 3

Υποχρέωση διατήρησης δεδομένων

1. Κατά παρέκκλιση εκ των άρθρων 5, 6 και 9 της οδηγίας 2002/58/ΕΚ, τα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι τα δεδομένα τα οποία προσδιορίζονται με το άρθρο 5 της παρούσας οδηγίας διατηρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, εφόσον παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία από παρόχους διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους κατά την παροχή των προσδιοριζόμενων υπηρεσιών επικοινωνιών.
2. Στην υποχρέωση διατήρησης δεδομένων της παραγράφου 1 περιλαμβάνεται η διατήρηση των κατά το άρθρο 5 δεδομένων όσον αφορά τις ανεπιτυχείς κλήσεις όταν τα δεδομένα αυτά παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία και όταν αποθηκεύονται (όσον αφορά τηλεφωνικά δεδομένα) ή καταγράφονται (όσον αφορά διαδικτυακά δεδομένα) από παρόχους διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας του οικείου κράτους μέλους κατά την παροχή των οικείων υπηρεσιών επικοινωνιών. Η παρούσα οδηγία δεν απαιτεί τη διατήρηση δεδομένων σε σχέση με κλήσεις κατά τις οποίες δεν επιτυγχάνεται σύνδεση.

Άρθρο 4

Πρόσβαση στα δεδομένα

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα ώστε να διασφαλίζεται ότι τα δεδομένα που διατηρούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία παρέχονται μόνο στις αρμόδιες εθνικές αρχές, σε ειδικές περιπτώσεις

και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία. Η διαδικασία και οι όροι πρόσβασης σε διατηρούμενα δεδομένα σύμφωνα με τις απαιτήσεις αναγκαιότητας και αναλογικότητας ορίζονται από τα κράτη μέλη στο εθνικό τους δικαίωμα, με την επιφύλαξη των οικείων διατάξεων του ευρωπαϊκού δικαίου ή του δημοσίου διεθνούς δικαίου, και ιδίως της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Άρθρο 5

Κατηγορίες διατηρούμενων δεδομένων

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι βάσει της παρούσας οδηγίας οι ακόλουθες κατηγορίες δεδομένων διατηρούνται:
- α) δεδομένα αναγκαία για την ανίχνευση και τον προσδιορισμό της πηγής της επικοινωνίας:
1. όσον αφορά την τηλεφωνία σταθερού δικτύου και την κινητή τηλεφωνία:
 - i) ο τηλεφωνικός αριθμός του καλούντος,
 - ii) το όνομα και η διεύθυνση του συνδρομητή ή του εγγεγραμμένου χρήστη·
 2. όσον αφορά την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου:
 - i) ο αποδοθείς κωδικός ταυτότητας χρήστη,
 - ii) ο κωδικός ταυτότητας χρήστη και ο τηλεφωνικός αριθμός που δίνονται σε κάθε επικοινωνία που εισέρχεται στο δημόσιο τηλεφωνικό δίκτυο,
 - iii) ονοματεπώνυμο και διεύθυνση του συνδρομητή ή εγγεγραμμένου χρήστη στον οποίο είχε αποδοθεί κατά το χρόνο επικοινωνίας διεύθυνση IP (πρωτοκόλλου Διαδικτύου), κωδικός ταυτότητας χρήστη ή αριθμός τηλεφώνου·
- β) δεδομένα αναγκαία για τον προσδιορισμό του προορισμού της επικοινωνίας:
1. όσον αφορά την τηλεφωνία σταθερού δικτύου και την κινητή τηλεφωνία:
 - i) καλούμενος αριθμός ή αριθμοί (ο αριθμός ή οι αριθμοί τηλεφώνου που κλήθηκαν), στις δε περιπτώσεις όπου υπεισέρχονται συμπληρωματικές υπηρεσίες όπως προώθηση/εκτροπή κλήσης, ο αριθμός ή οι αριθμοί τηλεφώνου προς τους οποίους προωθήθηκε η κλήση,
 - ii) ονοματεπώνυμο και διευθύνσεις των συνδρομητών ή εγγεγραμμένων χρηστών·

2. όσον αφορά τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου:
- i) κωδικός ταυτότητας χρήστη ή αριθμός τηλεφώνου του σκοπούμενου αποδέκτη διαδικτυακής τηλεφωνικής κλήσης,
 - ii) ονοματεπώνυμο και διεύθυνση του συνδρομητή ή εγγεγραμμένου χρήστη και κωδικός ταυτότητας χρήστη του σκοπούμενου αποδέκτη της επικοινωνίας·
- γ) δεδομένα αναγκαία για τον προσδιορισμό της ημερομηνίας, ώρας και διάρκειας της επικοινωνίας:
1. όσον αφορά την τηλεφωνία σταθερού δικτύου και την κινητή τηλεφωνία, η ημερομηνία και η ώρα έναρξης και λήξης της επικοινωνίας·
 2. όσον αφορά την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου:
 - i) η ημερομηνία και η ώρα σύνδεσης και αποσύνδεσης με το Διαδίκτυο με βάση συγκεκριμένη ωριαία ζώνη, καθώς και η διεύθυνση πρωτοκόλλου του διαδικτύου (IP), είτε δυναμική είτε στατική που έδωσε στην επικοινωνία ο πάροχος υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο, καθώς και ο κωδικός ταυτότητας χρήστη του συνδρομητή ή εγγεγραμμένου χρήστη,
 - ii) η ημερομηνία και η ώρα σύνδεσης και αποσύνδεσης με την υπηρεσία ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή τηλεφωνίας μέσω του διαδικτύου, με βάση συγκεκριμένη ωριαία ζώνη·
- δ) δεδομένα αναγκαία για τον προσδιορισμό του είδους της επικοινωνίας:
1. όσον αφορά την τηλεφωνία σταθερού δικτύου και την κινητή τηλεφωνία: η χρησιμοποιηθείσα τηλεφωνική υπηρεσία·
 2. όσον αφορά τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου: η χρησιμοποιηθείσα τηλεφωνική υπηρεσία·
- ε) δεδομένα αναγκαία για τον προσδιορισμό του εξοπλισμού επικοινωνίας των χρηστών, ή του φερομένου ως εξοπλισμού επικοινωνίας τους:
1. όσον αφορά την τηλεφωνία σταθερού δικτύου, οι τηλεφωνικοί αριθμοί καλούντος και καλουμένου·
 2. όσον αφορά την κινητή τηλεφωνία:
 - i) οι τηλεφωνικοί αριθμοί καλούντος και καλουμένου,
 - ii) η διεθνής ταυτότητα συνδρομητή κινητής τηλεφωνίας (IMSI) του καλούντος,
 - iii) η διεθνής ταυτότητα εξοπλισμού κινητής τηλεφωνίας (IMEI) του καλούντος,
- iv) η IMSI του καλουμένου,
- v) η IMEI του καλουμένου,
- vi) στην περίπτωση προπληρωμένων ανώνυμων υπηρεσιών, η ημερομηνία και ώρα της αρχικής ενεργοποίησης της υπηρεσίας και ο κωδικός θέσης (κωδικός ταυτότητας κυψέλης) από την οποία πραγματοποιήθηκε η ενεργοποίηση·
3. όσον αφορά την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου:
- i) ο τηλεφωνικός αριθμός καλούντος για την πρόσβαση μέσω τηλεφώνου,
 - ii) η ψηφιακή συνδρομητική γραμμή (DSL) ή άλλη απόληξη της πηγής της επικοινωνίας·
- στ) δεδομένα αναγκαία για τον προσδιορισμό της θέσης του εξοπλισμού κινητής επικοινωνίας:
1. ο κωδικός θέσης (κωδικός ταυτότητας κυψέλης) κατά την έναρξη της επικοινωνίας·
 2. δεδομένα με τα οποία προσδιορίζεται η γεωγραφική θέση των κυψελών βάσει των κωδικών θέσης (κωδικών ταυτότητας κυψέλης), κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος για το οποίο διατηρούνται τα δεδομένα των επικοινωνιών.
2. Η παρούσα οδηγία δεν επιτρέπει τη διατήρηση δεδομένων που αποκαλύπτουν το περιεχόμενο των επικοινωνιών.

Άρθρο 6

Χρονικό διάστημα διατήρησης

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι κατηγορίες δεδομένων του άρθρου 5 διατηρούνται για χρονικό διάστημα όχι μικρότερο του εξαμήνου και όχι μεγαλύτερο της διετίας από την ημερομηνία της επικοινωνίας.

Άρθρο 7

Προστασία και ασφάλεια των δεδομένων

Με την επιφύλαξη των διατάξεων που θεσπίστηκαν δυνάμει της οδηγίας 95/46/EK και της οδηγίας 2002/58/EK, κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει ότι στα δεδομένα που διατηρούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία εφαρμόζονται τουλάχιστον οι εξής αρχές ασφαλείας από τους παρόχους υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών διαθέσιμων στο κοινό ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών:

- a) τα διατηρούμενα δεδομένα είναι ίδιας ποιότητας και τυγχάνουν της αυτής προστασίας και ασφάλειας με τα δεδομένα που περιέχει το δίκτυο·

β) λαμβάνονται τα δέοντα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προστασίας των δεδομένων κατά τυχαίας ή παράνομης καταστροφής τους ή τυχαίας απώλειας, αλλοίωσης, μη εξουσιοδοτημένης ή παράνομης αποθήκευσης, επεξεργασίας, πρόσβασης ή αποκάλυψης·

γ) λαμβάνονται τα δέοντα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλισθεί ότι στα δεδομένα έχει πρόσβαση μόνο ειδικά εξουσιοδοτημένο προσωπικό

και

δ) τα δεδομένα καταστρέφονται στο τέλος του χρονικού διαστήματος διατήρησης, εκτός από εκείνα στα οποία έχει αποκτηθεί πρόσβαση και τα οποία έχουν φυλαχθεί.

Άρθρο 8

Απαιτήσεις αποθήκευσης για τα διατηρούμενα δεδομένα

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα που ορίζει το άρθρο 5 διατηρούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία με τέτοιο τρόπο ώστε τα διατηρούμενα δεδομένα και κάθε άλλη πληροφορία σχετικά με αυτά να μπορούν να διαβιβαστούν κατόπιν αιτήματος στις αρμόδιες αρχές χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση.

Άρθρο 9

Εποπτική αρχή

1. Κάθε κράτος μέλος ορίζει μία ή περισσότερες δημόσιες αρχές αρμόδιες για την παρακολούθηση της εφαρμογής στο έδαφός του των διατάξεων που θεσπίζονται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με το άρθρο 7 όσον αφορά την ασφάλεια των διατηρούμενων δεδομένων. Οι αρχές αυτές μπορεί να είναι οι ίδιες με τις προβλεπόμενες στο άρθρο 28 της οδηγίας 95/46/EK.

2. Οι αρχές της παραγράφου 1 ενεργούν με πλήρη ανεξαρτησία κατά την άσκηση των κατά την παράγραφο 1 καθηκόντων παρακολούθησης.

Άρθρο 10

Στατιστικά στοιχεία

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα στατιστικά στοιχεία για τη διατήρηση δεδομένων τα οποία παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών παρέχονται στην Επιτροπή ανά έτος. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία περιλαμβάνουν:

— τις περιπτώσεις στις οποίες παρασχέθηκαν πληροφορίες στις αρμόδιες αρχές σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο,

— το χρονικό διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας διατήρησης των δεδομένων και της ημερομηνίας υποβολής του αιτήματος από την αρμόδια αρχή για τη διαβίβαση των δεδομένων,

— τις υποθέσεις στις οποίες δεν κατέστη δυνατόν να ικανοποιηθούν τα αιτήματα για δεδομένα.

2. Αυτά τα στατιστικά στοιχεία δεν περιλαμβάνουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Άρθρο 11

Τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK

Στο άρθρο 15 της οδηγίας 2002/58/EK παρεμβάλλεται η ακόλουθη παράγραφος:

«1α. Η παράγραφος 1 δεν ισχύει για δεδομένα των οποίων τη διατήρηση προβλέπει ρητά η οδηγία 2006/24/EK του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, για τη διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθεσίμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίου δικτύου επικοινωνιών (*), όσον αφορά τους σκοπούς του άρθρου 1 παράγραφος 1 της εν λόγω οδηγίας.

(*) ΕΕ L 105 της 13.4.2006, σ. 54»

Άρθρο 12

Μελλοντικά μέτρα

1. Εάν κράτος μέλος αντιμετωπίζει ιδιαίζουσες συνθήκες που δικαιολογούν περιορισμένη παράταση του ανωτάτου επιτρεπόμενου χρονικού διαστήματος διατήρησης κατά το άρθρο 6 μπορεί να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα. Το κράτος μέλος ειδοποιεί πάραυτα την Επιτροπή και ενημερώνει τα λοιπά κράτη μέλη σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν δυνάμει του παρόντος άρθρου, αναφέρει δε τους λόγους για τους οποίους ελήφθησαν.

2. Η Επιτροπή, εντός εξαμήνου από την προβλεπόμενη στην παράγραφο 1 γνωστοποίηση, εγκρίνει ή απορρίπτει τα σχετικά εθνικά μέτρα αφού εξακριβώσει αν αποτελούν μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ή συγκεκαλυμμένου περιορισμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών και αν αποτελούν εμπόδιο για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Αν δεν ληφθεί απόφαση από την Επιτροπή εντός της συγκεκριμένης προθεσμίας τεκμαίρεται ότι τα εθνικά μέτρα έχουν εγκριθεί.

3. Όταν τα εθνικά μέτρα κράτους μέλους που παρεκκλίνουν από τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας έχουν εγκριθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2, η Επιτροπή δύναται να εξετάσει αν θα προτείνει τροποποίηση της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 13

Ένδικα μέσα, ευθύνη και κυρώσεις

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τα εθνικά μέτρα εφαρμογής του Κεφαλαίου III της οδηγίας 95/46/EK περί ενδίκων μέσων, ευθύνης και κυρώσεων υλοποιούνται πλήρως όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν ιδίως τα απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι η εκ προθέσεως προσπέλαση ή μεταφορά δεδομένων διατηρουμένων δυνάμει της παρούσας οδηγίας, η οποία δεν επιτρέπεται σύμφωνα με εθνικές διατάξεις θεσπισθείσες δυνάμει της οδηγίας, τιμωρείται με την επιβολή κυρώσεων, μεταξύ άλλων διοικητικών ή ποινικών, οι οποίες είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.

Άρθρο 14 Αξιολόγηση

1. Το αργότερο έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2010 η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο αξιολόγηση της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και των επιπτώσεών της στους οικονομικούς φορείς και στους καταναλωτές, λαμβανομένων υπόψη των νέων εξελίξεων της τεχνολογίας ηλεκτρονικών επικοινωνιών και των στατιστικών στοιχείων που παρέχονται στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 10, προκειμένου να καθοριστεί εάν είναι απαραίτητη η τροποποίηση των διατάξεων της παρούσας οδηγίας, ιδίως σε σχέση με τον κατάλογο δεδομένων του άρθρου 5 και τα κατά το άρθρο 6 χρονικά διαστήματα διατήρησης. Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων αυτών δημοσιοποιούνται.

2. Για τον σκοπό αυτόν, η Επιτροπή εξετάζει όλες τις παρατηρήσεις που της διαβιβάζουν τα κράτη μέλη ή η ομάδα που συστήθηκε με το άρθρο 29 της οδηγίας 95/46/ΕΚ.

Άρθρο 15 Μεταφορά

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο έως τις 15 Σεπτεμβρίου 2007. Ανακοινώνουν αμέσως στην Επιτροπή το κείμενο των διατάξεων

αυτών. Όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις ανωτέρω διατάξεις, αυτές περιέχουν αναφορά στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς αποφασίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων του εσωτερικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπει η παρούσα οδηγία.

3. Μέχρι τις 15 Μαρτίου 2009 κάθε κράτος μέλος δύναται να αναβάλλει την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ως προς τη διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου. Κάθε κράτος μέλος που σκοπεύει να κάνει χρήση της παρούσας παραγράφου ενημερώνει σχετικώς με δήλωσή του το Συμβούλιο και την Επιτροπή κατά την έκδοση της οδηγίας. Η δήλωση δημοσιεύεται στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Άρθρο 16 Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Άρθρο 17 Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Στρασβούργο, 15 Μαρτίου 2006.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Ο Πρόεδρος
J. BORRELL FONTELLES

Για το Συμβούλιο
Ο Πρόεδρος
H. WINKLER

**Δήλωση των Κάτω Χωρών
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Σχετικά με την οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, οι Κάτω Χώρες δηλώνουν ότι θα κάνουν χρήση της δυνατότητας αναβολής της εφαρμογής της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου για διάστημα 18 μηνών κατ' ανώτατο όριο μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της οδηγίας.

**Δήλωση της Αυστρίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Η Αυστρία δηλώνει ότι θα αναβάλει την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ως προς τη φύλαξη των δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου για διάστημα 18 μηνών μετά την ημερομηνία που καθορίζεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1.

**Δήλωση της Εσθονίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, η Εσθονία δηλώνει ότι προτίθεται να κάνει χρήση της εν λόγω παραγράφου και να αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου για διάστημα 36 μηνών μετά την ημερομηνία έκδοσης της οδηγίας.

**Δήλωση του Ηνωμένου Βασιλείου
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Το Ηνωμένο Βασίλειο δηλώνει, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, ότι θα αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας αυτής ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου.

**Δήλωση της Κυπριακής Δημοκρατίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Η Κυπριακή Δημοκρατία δηλώνει ότι αναβάλλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου, μέχρι την καθορισμένη στην παράγραφο 3 του άρθρου 15 ημερομηνία.

**Δήλωση της Ελληνικής Δημοκρατίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Η Ελλάδα δηλώνει ότι, κατ' εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 15, θα αναβάλει την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ως προς τη διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου έως 18 μήνες μετά την εκπνοή της προβλεπόμενης στην παράγραφο 1 του άρθρου 15 προθεσμίας.

**Δήλωση του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, η κυβέρνηση του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου δηλώνει ότι προτίθεται να κάνει χρήση του άρθρου 15 παράγραφος 3 της οδηγίας και να χρησιμοποιήσει τη δυνατότητα αναβολής της εφαρμογής της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου.

Δήλωση της Σλοβενίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Η Σλοβενία προστίθεται στην ομάδα των χωρών που προέβησαν σε δήλωση σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της «οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών» και δηλώνει ότι θα αναβάλει για διάστημα 18 μηνών την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου.

Δήλωση της Σουηδίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3, η Σουηδία επιθυμεί να κάνει χρήση της δυνατότητας αναβολής της εφαρμογής της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου.

Δήλωση της Δημοκρατίας της Λιθουανίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 του σχεδίου οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, η Δημοκρατία της Λιθουανίας δηλώνει ότι μετά την έκδοση της οδηγίας θα αναβάλει την εφαρμογή της ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου για το διάστημα που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 3.

Δήλωση της Δημοκρατίας της Λεττονίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Η Λεττονία δηλώνει, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK της 15ης Μαρτίου 2006 για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, ότι θα αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου μέχρι τις 15 Μαρτίου 2009.

Δήλωση της Τσεχικής Δημοκρατίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3, η Τσεχική Δημοκρατία δηλώνει ότι θα αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου για διάστημα 36 μηνών μετά την ημερομηνία έκδοσης της οδηγίας.

Δήλωση του Βελγίου
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Το Βέλγιο δηλώνει ότι, κάνοντας χρήση της επιλογής που διαθέτει βάσει του άρθρου 15 παράγραφος 3, θα αναβάλει την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, για διάστημα 36 μηνών μετά την ημερομηνία έκδοσής της, ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο, την τηλεφωνία μέσω του Διαδικτύου και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Δήλωση της Δημοκρατίας της Πολωνίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK

Η Πολωνία δηλώνει ότι προτίθεται να κάνει χρήση της δυνατότητας που προβλέπεται από το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημοσίων δικτύων επικοινωνιών και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK και να αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη διατήρηση δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω Διαδικτύου για διάστημα 18 μηνών μετά την ημερομηνία που καθορίζεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 15.

**Δήλωση της Φινλανδίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Η Φινλανδία δηλώνει, σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας για τη φύλαξη δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων και για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/58/EK, ότι θα αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας μέσω του Διαδικτύου.

**Δήλωση της Γερμανίας
σύμφωνα με το άρθρο 15 παράγραφος 3 της οδηγίας 2006/24/EK**

Η Γερμανία επιφυλάσσεται του δικαιώματός της να αναβάλει την εφαρμογή της οδηγίας ως προς τη φύλαξη δεδομένων επικοινωνίας που αφορούν την πρόσβαση στο Διαδίκτυο και τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και τηλεφωνίας για διάστημα 18 μηνών μετά την ημερομηνία που καθορίζεται στο άρθρο 15 παράγραφο 1 πρώτη πρόταση.
